

Tabel 1. Overzicht van het staand beleid in reactie op de *Concluding Observations* van het CEDAW-Comité

Toepassing van het Verdrag en bijbehorende Facultatieve Protocol in de nationale praktijk		
<i>Aanbeveling (nr. + tekst)</i>	<i>Verantwoordelijk land/ ministerie</i>	<i>Huidige stand van zaken</i>
9a. De uitvoering van het Verdrag in alle delen van het Koninkrijk te waarborgen en systematische maatregelen te nemen om de bepalingen ervan volledig te integreren in wetgeving, beleidsvorming en rechtspraak	KNL; OCW/BZK/JenV	<ul style="list-style-type: none"> • Het Koninkrijk der Nederlanden heeft het Verdrag in 1991 geratificeerd. Sindsdien is het voor Nederland een bindend instrument. Op grond van artikelen 93 en 94 van de Grondwet hebben de bepalingen van het Verdrag rechtstreekse werking indien zij naar hun inhoud eenieder kunnen verbinden. Volgens vaste rechtspraak moet de vraag in hoeverre een verdragsbepaling rechtstreekse werking toekomt in de zin van artikel 93 en 94 Grondwet worden beantwoord door uitleg van de verdragsbepaling. Als uit de tekst, noch uit de totstandkomingsgeschiedenis volgt dat geen rechtstreekse werking van die bepaling is beoogd, is de inhoud van de bepaling beslissend. Het gaat er dan om of deze onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig is om in de nationale rechtsorde zonder meer als objectief recht te worden toegepast. Of die werking er bovendien is, hangt af van het antwoord op de vraag of de bepaling in de context waarin zij wordt ingeroepen, als objectief recht kan fungeren. Het is aan de nationale rechter om in specifieke gevallen te bepalen of een bepaling aan dit vereiste voldoet. Als dat het geval is, kunnen zij de bepaling rechtstreeks toepassen. Het Verdrag heeft niet in zijn geheel rechtstreekse werking, maar van sommige bepalingen is in de rechtspraak reeds bepaald dat deze (in specifieke contexten) als eenieder verbindend worden beschouwd en dus rechtstreeks kunnen worden ingeroepen door individuen. Op 22 mei 2002 heeft Nederland het Facultatief Protocol bij het Verdrag geratificeerd (dat op 22 augustus 2002 in werking is getreden), wat betekent dat personen klachten bij het VN-Vrouwenrechtencomité kunnen indienen als zij van mening zijn dat er sprake is van een schending van een bepaling van het Verdrag. Individuele klachten worden in de praktijk bij het VN-Vrouwenrechtencomité ingediend. De bepalingen van het Verdrag worden, voor zover nodig, ook geïmplementeerd via nationale wetgeving of vallen onder EU-wetgeving. Daarnaast zijn er talrijke beleidsmaatregelen die erop gericht zijn de in het Verdrag vervatte rechten te implementeren en te waarborgen.
9b. Duidelijke richtlijnen te verstrekken over de rechtstreekse toepasselijkheid van het Verdrag en te zorgen voor de consistente toepassing ervan door rechtbanken en bestuursorganen;	KNL; OCW/JenV/BZK	Zie bovenstaande.
9c. De capaciteitsopbouw voor rechters, openbare aanklagers,	KNL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse rechterlijke macht heeft toegang tot opleidingen via instellingen zoals het SSR (Studiecentrum Rechtspleging, Training en Studiecentrum voor de Rechtspraak), waar zij worden

<p>advocaten en andere juridische beroepsbeoefenaars met betrekking tot het Verdrag, het bijbehorende Facultatieve Protocol en de algemene aanbevelingen van het Comité te versterken, zodat zij het Verdrag rechtstreeks kunnen toepassen en de nationale wetgeving in het licht daarvan kunnen interpreteren.</p>		<p>getraind in de toepassing van internationale verdragen. Rechters moeten jaarlijks voldoen aan de vastgestelde opleidingscriteria die door de rechterlijke macht worden gehanteerd. Dit omvat het volgen van cursussen over actuele onderwerpen en vervolgcursussen bij het SSR of andere erkende opleidingsorganisaties. Hoewel het Verdrag niet expliciet deel uitmaakt van het cursusaanbod van het SSR, biedt het diverse cursussen aan die gericht zijn op communicatie met kwetsbare personen, waaronder asielzoekers en slachtoffers van huiselijk geweld of mensenhandel. Daarnaast zijn er cursussen die expliciet ingaan op genderkwesties. Zo komt het Verdrag van Istanbul aan bod in de cursussen en speciale conferenties die het SSR over dit onderwerp organiseert. Het SSR past momenteel ook de conclusies van het GREVIO-rapport toe in het cursusaanbod met betrekking tot het Verdrag van Istanbul. Zowel tijdens als na hun opleiding blijven rechters op de hoogte van de laatste ontwikkelingen, nieuwe wetgeving en jurisprudentie binnen hun vakgebied door vakliteratuur te lezen en cursussen te volgen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In Nederland moeten advocaten ook jaarlijks voldoen aan de vastgestelde opleidingscriteria van de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA). De NOvA verzorgt zelf geen opleidingen. Naast het beroepsopleidingsprogramma moeten advocaten jaarlijks permanente educatiepunten (PE-punten) behalen. Deze verplichting is opgelegd de NOvA. De bijscholing vindt plaats bij diverse erkende opleidingsinstituten en in het kader van gespecialiseerde juridische opleidingen die door de NOvA moeten zijn erkend. Opleidingen voor advocaten worden onder meer verzorgd door OSR en de Leiden Law Academy (PAO Leiden).
Constitutioneel en wetgevend kader en definitie van discriminatie van vrouwen		
<p>11a. De wettelijke definitie van discriminatie van vrouwen aan te scherpen, zodat deze expliciet ook intersectionele discriminatie en discriminatie door private actoren omvat</p>	<p>KNL; BZK/JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Justitie en Veiligheid werken aan een wetsvoorstel dat tot doel heeft de term 'homo- en heteroseksuele gerichtheid' in de wetgeving inzake gelijke behandeling te vervangen door de meer inclusieve term 'seksuele gerichtheid'. Daarnaast beoogt het voorstel 'geslacht' toe te voegen aan de strafbare feiten van groepsbelediging en het verspreiden van beledigende uitlatingen over een groep. De explicitering van het begrip 'geslacht', zodat dit mede omvat geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie in de strafbare feiten van groepsbelediging (artikel 137c Wetboek van Strafrecht) en het verspreiden van groepsbeledigende uitlatingen (artikel 137e Wetboek van Strafrecht) verbreedt de reikwijdte van de strafrechtelijke bescherming voor kwetsbare minderheidsgroepen, waaronder vrouwen. De voorgestelde wetgeving sluit aan bij het regeerakkoord van 2026 en de toezegging van de Nederlandse regering om de emancipatie van de lhbtq+-gemeenschap te versterken en te bevorderen, en dient tevens ter versterking van de bescherming tegen discriminatie van vrouwen. Het voorstel wordt momenteel voorbereid voor behandeling in de Tweede Kamer. Evenzo heeft op het gebied van de wetgeving inzake gelijke behandeling de uitbreiding van de reikwijdte van de bescherming ten aanzien van vrouwen, zoals het bovengenoemde voorstel beoogt, reeds plaatsgevonden, aangezien de wet tot verduidelijking

		<p>van de rechtspositie van transgender en intersekse personen op 1 november 2019 in werking is getreden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het College voor de Rechten van de Mens (CRM) onderzoekt klachten over discriminatie, met name in private rechtsverhoudingen zoals bij werk en scholing. In zaken waarin sprake is van meervoudige of intersectionele discriminatie stelt het instituut expliciet dat zijn bevoegdheid ook van toepassing is op meervoudige en intersectionele discriminatie. Bovendien geeft het CRM in zijn advies in zaken van meervoudige of intersectionele discriminatie doorgaans een toelichting op de redenen waarom er meerdere gronden in het spel zijn.
<p>11b. Wetgevende en regelgevende maatregelen te nemen om discriminatie van vrouwen door private actoren te voorkomen en aan te pakken, effectieve toezicht- en inspectiemechanismen in te stellen, adequate sancties op te leggen voor discriminerende praktijken, en de handhaving van antidiscriminatie wetgeving in zowel de publieke als de private sfeer te versterken;</p>	KNL; BZK	Zie bovenstaande.
<p>11c. De mechanismen voor grondwettelijke toetsing te versterken om ervoor te zorgen dat alle wetgeving kan worden getoetst op verenigbaarheid met grondwettelijke bepalingen inzake non-discriminatie en internationale mensenrechtenverplichtingen, waaronder het Verdrag</p>	KNL; BZK	<p>Er zijn in Nederland diverse mechanismen waarmee kan worden beoordeeld of wetgeving verenigbaar is met grondwettelijke en verdragsrechtelijke bepalingen inzake non-discriminatie, waaronder CEDAW. Deels zijn deze mechanismen onderdeel van het wetgevingsproces (ex ante toetsing); deels kan deze beoordeling na totstandkoming van wetgeving, door de rechter plaatsvinden (ex post toetsing). Aan het begin van het wetgevingsproces voert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een constitutionele toets uit op wetsontwerpen die afkomstig zijn van het ministerie zelf en van andere ministeries. Toetsing vindt plaats aan de grondrechten in de Grondwet en aan mensenrechtenverdragen en EU-recht. Onlangs heeft het ministerie een herziene handleiding gepubliceerd, waarin wordt beschreven hoe toetsing aan grondrechten in zijn werk gaat, en welke rol het ministerie van BZK hierbij speelt. Een andere versterking tijdens het wetgevingsproces betreft de vorming van een nieuwe (tijdelijke) commissie grondrechten en constitutionele toetsing bij de Tweede Kamer. Deze commissie toetst wetsvoorstellen die een negatief advies hebben ontvangen van de Raad van State. Wat betreft toetsing van wetgeving aan grondrechten ex post door de rechter, kan worden gewezen op de bestaande mogelijkheid voor de rechter om wetten te toetsen aan eenieder verbindende bepalingen van verdragen, waaronder verscheidene discriminatiebepalingen (bijvoorbeeld art. 14</p>

		EVRM, art. 26 IVBPR en art. 7 CEDAW). Daarnaast werkt de huidige regering aan een voorstel tot wijziging van het toetsingsverbod in de Grondwet, teneinde rechterlijke toetsing van wetten aan klassieke grondrechten, waaronder het discriminatieverbod van art. 1 Grondwet, mogelijk te maken.
Toegang tot het recht		
13a. Ervoor te zorgen dat rechtsbijstand toegankelijk, gendersensitief en betaalbaar is en, indien nodig, kosteloos, en de eigen bijdragen en kostenveroordelingen voor vrouwen te verlagen of af te schaffen	KNL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • In verschillende steden in Nederland (bijvoorbeeld in Amsterdam, Utrecht en Leiden) zijn er rechtswinkels speciaal voor vrouwen (“vrouwenrechtswinkels”) waar vrouwen, ongeacht hun inkomen, gratis juridisch advies kunnen krijgen. In de Tweede Kamer is een motie ingediend waarin de regering wordt opgeroepen om de rechtswinkels voor vrouwen structureel te verankeren in het beleid inzake toegang tot het recht. De regering onderzoekt momenteel hoe en op welke manier dit kan worden gerealiseerd. • De toegang tot gesubsidieerde rechtsbijstand wordt geregeld door de Wet op de rechtsbijstand (Wrb). Mensen met beperkte financiële middelen kunnen in aanmerking komen voor door de staat gefinancierde rechtsbijstand. Vrouwen in achtergestelde groepen vallen vaak onder deze categorie, hetgeen betekent dat rechtsbijstand wordt verleend aan elke vrouw die daar recht op heeft. • De Wrb bevat een bepaling waarin staat dat slachtoffers van ernstige zedendelicten en geweldsmisdrijven – waaronder slachtoffers van huiselijk geweld – of de nabestaanden van het slachtoffer, recht hebben op gratis rechtsbijstand, ongeacht hun inkomen. In geval van echtscheiding of beëindiging van het samenwonen wordt de inkomensgrens geïndividualiseerd. Er wordt één enkele norm toegepast, waardoor de drempel voor toegang tot gesubsidieerde rechtsbijstand effectief wordt verlaagd. Om de kwaliteit van de rechtsbijstand binnen het systeem te waarborgen, hanteert de Raad voor Rechtsbijstand specialisatie-eisen waaraan een rechtsbijstandverlener moet voldoen. • Per 1 februari 2026 is er 30 miljoen euro extra beschikbaar voor rechtsbijstandverleners. De punten, toeslagen en het tarief in het rechtsbijstandsstelsel worden verhoogd, wat leidt tot betere vergoedingen voor rechtsbijstandverleners. • Deze investering waarborgt laagdrempelige toegang tot rechtsbijstand van goede kwaliteit voor burgers met beperkte financiële middelen. • Daarnaast heeft de overheid signalen ontvangen dat mensen met een inkomen dat net boven de inkomensgrens voor rechtsbijstand ligt, in financiële moeilijkheden komen als ze een advocaat willen inschakelen. Dit kan de toegang tot de rechter beperken. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand doen onderzoek naar de kwetsbaarheid van mensen met een lager middeninkomen bij de toegang tot rechtsbijstand.
13b. Ervoor te zorgen dat het melden van gendergerelateerd	KNL; JenV	Het kabinet vindt het belangrijk dat slachtoffers van gendergerelateerd geweld zich veilig voelen om hulp te zoeken en zonder drempels melding te kunnen doen. In Nederland bestaat geen

<p>geweld en misbruik niet leidt tot uitzetting, administratieve detentie of andere nadelige gevolgen op grond van het vreemdelingenrecht of bestuursrecht</p>		<p>aparte wettelijke regel die garandeert dat het melden van gendergerelateerd geweld nooit gevolgen heeft voor verblijf, uitzetting of bewaring op grond van de Vreemdelingenwet 2000. Elke zaak wordt altijd afzonderlijk beoordeeld, waarbij alle relevante feiten en omstandigheden worden meegewogen. Wel is het uitgangspunt dat meldingen van geweld serieus worden genomen en zorgvuldig worden betrokken bij de besluitvorming. Het kabinet wil voorkomen dat slachtoffers worden ontmoedigd om hulp te zoeken of melding te doen uit angst voor mogelijke verblijfsrechtelijke gevolgen. In de uitvoering wordt daarom steeds gekeken naar de veiligheid van de betrokkene en naar mogelijkheden voor bescherming, binnen de bestaande wettelijke kaders.</p>
<p>13c. Te zorgen voor tijdig onderzoek en vervolging van alle vormen van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en voor effectieve rechtsmiddelen voor slachtoffers, en voldoende middelen toe te wijzen om het hoofd te bieden aan de toegenomen meldingen van seksuele misdrijven</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Een efficiënte en effectieve aanpak van zaken rond seksueel geweld is een prioriteit, aangezien elk slachtoffer van seksueel geweld recht heeft op de volledige bescherming, begeleiding en ondersteuning die het nodig heeft. • Dit houdt onder meer in dat organisaties binnen het strafrechtelijk systeem zichzelf ambitieuze streefcijfers opleggen met betrekking tot de doorlooptijden van zaken rond seksueel geweld. • Het verkorten van de doorlooptijden – met name in zaken rond seksueel geweld – kent geen eenvoudige oplossing. Deze zaken zijn vaak complex en moeten met grote zorgvuldigheid worden behandeld, wat meer tijd kan vergen. • Er worden al enige tijd inspanningen geleverd om zowel de behandeling van zaken betreffende seksuele misdrijven als de capaciteit van de strafrechtelijke keten te versterken. Dit omvat investeringen in extra personeel en de uitvoering van het Actieplan ter versterking van de ketenbenadering van seksuele misdrijven. Deze inspanningen beginnen vruchten af te werpen. In 2024 zien we lichte verbeteringen in de doorlooptijden, met name bij het Openbaar Ministerie. • Ook is er meer aandacht voor het geven van meer zeggenschap en betrokkenheid aan slachtoffers in zaken betreffende seksuele misdrijven. Er zijn maatregelen ingevoerd om de communicatie met slachtoffers en verdachten tijdens het strafproces te verbeteren en om het gebruik van herstelrechtendiensten uit te breiden. Er wordt ook gewerkt aan het versterken van effectieve multidisciplinaire samenwerking tussen ketenpartners. • De Wet rechtsbijstand (Wrb) bevat een bepaling waarin staat dat slachtoffers van ernstige zedendelicten en geweldsmisdrijven, of hun nabestaanden, recht hebben op kosteloze rechtsbijstand, ongeacht hun inkomen. • Rechtsbijstand geldt zowel voor strafrechtelijke procedures als voor civiele procedures om schadevergoeding te verkrijgen. • Op alle eilanden zijn er bovendien krachtige maatregelen om de veiligheid en privacy te beschermen van vrouwen die hulp zoeken. Opvangcentra worden beveiligd door middel van fysieke veiligheidsmaatregelen zoals camerabewaking, toegangscontrole en nauwe samenwerking met de politie. Dit zorgt ervoor dat vrouwen in een beschermde omgeving kunnen verblijven, zelfs in kleine gemeenschappen.

<p>13d. Te zorgen voor tijdige, adequate en effectieve rechtsmiddelen voor alle slachtoffers van het schandaal rond de kinderopvangtoeslag, waarborgen in te stellen om algoritmische discriminerende vooringenomenheid en profilering te voorkomen, en verantwoordingsmechanismen en garanties tegen herhaling in te voeren</p>	<p>NL; FIN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sinds 1 maart 2021 is er een speciale regeling van kracht voor slachtoffers van de toeslagenaffaire. Slachtoffers komen in aanmerking voor gesubsidieerde rechtsbijstand, ongeacht hun inkomen en zonder eigen bijdrage. • Naar aanleiding van de toeslagenaffaire is erkend dat de veronderstelde zelfredzaamheid, als voorwaarde voor het weigeren van rechtsbijstand, in de loop der jaren te strikt is toegepast. Persoonlijke omstandigheden kunnen iemand minder zelfredzaam maken en kunnen een reden zijn waarom een advocaat rechtsbijstand moet verlenen om verdere escalatie te voorkomen. • Sinds 1 juli 2021 kent het College voor Rechtsbijstand rechtsbijstand toe in gevallen waarin volgens de huidige richtlijnen van het College voor Rechtsbijstand inzake veronderstelde zelfredzaamheid rechtsbijstand niet is toegestaan. • Deze regeling wordt jaarlijks verlengd zolang de herziening van het zelfredzaamheids criterium niet in wet- en regelgeving is geïmplementeerd. • De Nederlandse regering is niet van plan de gesubsidieerde rechtsbijstand voor slachtoffers van huiselijk geweld te beperken.
<p>Dataverzameling en analyse</p>		
<p>15a. Een coördinatiemechanisme in te stellen om de gegevensverzameling tussen ministeries, instellingen en alle delen van de staat te harmoniseren, gestandaardiseerde methodologieën en indicatoren te ontwikkelen, en ervoor te zorgen dat geconsolideerde, naar geslacht uitgesplitste gegevens openbaar toegankelijk en vergelijkbaar zijn</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert om de twee jaar een Emancipatiemonitor (monitor over gendergelijkheid) met gegevens over demografie, gezondheid, onderwijs, arbeidsparticipatie, de verdeling van werk en zorg, inkomen, loopbaanverloop en veiligheid uitgesplitst naar gender. Dit periodieke onderzoek omvat diverse uitsplitsingen naar leeftijd, etniciteit en opleidingsniveau. In 2024 bevatte de monitor ook uitsplitsingen naar stedelijk/landelijk en naar beperking. De komende monitor in 2026 zal ook genderspecifieke gegevens bevatten over Caribisch Nederland (BES-eilanden, Bonaire, Sint Eustatius en Saba), die voorheen niet waren opgenomen. • Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert regelmatig aanvullende analyses met gegevens over gender, vaak gebaseerd op de gegevens die in de Emancipatiemonitor worden gebruikt. • Op de Verantwoordingsdag publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) naast de verantwoordingsdocumenten van de regering ook de Monitor Brede Welvaart en Sustainable Development Goals (SDG's). Gendergelijkheid krijgt in deze monitor een prominente plaats. Vanaf volgend jaar publiceert het CBS op de Verantwoordingsdag ook de Factsheets Brede Welvaart. Hierin worden indicatoren gepresenteerd die direct of indirect verband houden met de begrotingen van de ministeries en de beleidsterreinen. Door het concept van brede welvaart in begrotingsdocumenten te integreren, zet de regering een extra stap om de aandacht voor gendergelijkheid in de begroting te versterken. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap coördineert het overheidsbeleid inzake gendergelijkheid. Daarom publiceert het ook indicatoren over de situatie van vrouwen en lhbtqi+-personen voor de gehele Rijksoverheid op

		https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/emancipatie .
15b. Systematisch gegevens te verzamelen, analyseren en publiceren, uitgesplitst naar geslacht, leeftijd, beperking, sociaaleconomische status en geografische locatie, met het oog op het identificeren en aanpakken van elkaar overlappende vormen van discriminatie	KNL; OCW	<ul style="list-style-type: none"> • Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert om de twee jaar een Emancipatiemonitor over gendergelijkheid met gegevens over demografie, gezondheid, onderwijs, arbeidsparticipatie, de verdeling van werk en zorg, inkomen, vrouwen in leidinggevende functies en veiligheid. Dit periodieke onderzoek omvat diverse uitsplitsingen naar leeftijd, etniciteit en opleidingsniveau. Sinds 2024 bevat de monitor ook uitsplitsingen naar stedelijk/landelijk en naar beperking. De komende monitor in 2026 zal ook genderspecifieke gegevens bevatten over Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba), die voorheen niet waren opgenomen. • Sinds 2023 neemt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) lhbtqi+-specifieke, uitgesplitste gegevens op in deze monitors. Dit omvat een uitsplitsing voor lhbtqi+-vrouwen. Onderwerpen zijn onder meer het soort geweld dat is ondergaan, de gevolgen voor het slachtoffer, de locaties, de relatie tot de dader en de bereidheid om aangifte te doen bij de politie.
15c. De regelmatige publicatie van wetshandavingsgegevens over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen in Nederland te hervatten, en een vergelijkende gegevensverzameling over gendergerelateerd geweld in alle delen van de verdragsstaat in te stellen;	KNL; VWS	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn in Nederland diverse registraties en monitors die informatie over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen bevatten. Deze monitors zullen blijven bestaan en worden periodiek geüpdatet. De 'Impactmonitor huiselijk geweld en kindermishandeling' brengt informatie uit verschillende bronnen en onderzoeken samen om een volledig beeld te geven van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze monitor verschijnt sinds 2020 jaarlijks. Deze monitor bestaat uit bronnen en indicatoren zoals de prevalentie-monitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag, de beleidsinformatie van Veilig Thuis, beleidsinformatie Jeugd, informatie over moord en doodslag en tijdelijke huisverboden, en statistische informatie van het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Rechtspraak, en de Raad voor de Kinderbescherming. Waar mogelijk zijn de gegevens uitgesplitst naar leeftijd, geslacht en religie. • Of en waar slachtoffers aangifte doen van seksuele intimidatie wordt niet centraal geregistreerd. • De 'Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag' is een bevolkingsonderzoek onder de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder, uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC). Deze monitor bevat gegevens over de 1- en 5-jaars prevalentie van slachtofferschap, aangevuld met gegevens over daders, de gevolgen van geweld en de hulp die slachtoffers zoeken naar aanleiding van hun ervaringen. De eerste enquête werd uitgevoerd in 2020. De gegevens zijn gebaseerd op een terugkerende digitale enquête die om de twee jaar wordt uitgevoerd onder 100.000 respondenten. De enquête heeft geen betrekking op gemelde incidenten van huiselijk geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar op door mensen zelf gerapporteerde ervaringen. • Om een beter inzicht te krijgen in de prevalentie van en de onderliggende factoren bij schadelijke praktijken, heeft Pharos een prevalentieonderzoek uitgevoerd. • Sinds 2025 beschikken we ook over een femicidemonitor. Deze monitor onderzoekt alle gevallen

		<p>van moord en doodslag waarbij vrouwen betrokken waren tussen 2014 en 2024, met als doel inzicht te verkrijgen en patronen te identificeren. Gegevens uit deze monitor zullen worden vergeleken met informatie uit casestudy's waarin vrouwen een poging tot moord hebben overleefd of waarin escalatie is voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als onderdeel van de implementatie van de EU-richtlijn inzake geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld versterken we de gegevensverzameling door de mogelijkheden te vergroten om gegevens uit te splitsen naar geslacht, leeftijd, de relatie tussen slachtoffer en verdachte en het soort geweld, afkomstig uit verschillende bronnen, zoals de registraties van de politie en het Openbaar Ministerie. Momenteel brengen we in kaart welke stappen hiervoor nodig zijn. • Met een wijziging van de Wet verwerking persoonsgegevens van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in 2024 heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een wettelijke basis om burgerservicenummers te gebruiken voor het veilig koppelen van Veilig Thuis-gegevens aan andere CBS-databases. Dit stelt het CBS in staat de Veilig Thuis-gegevens te verrijken door informatie over slachtoffers en plegers te combineren uit verschillende gegevensverzamelingen, waaronder informatie over achtergronden, zorgverlening en strafrechtelijke interventies - deze informatie draagt bij aan verdiepend inzicht voor beleidsverbetering. • Onder leiding van het ministerie van Justitie en Veiligheid loopt er een proces dat tot doel heeft een evaluatie van moordzaken in te voeren om hieruit lessen te trekken voor het voorkomen van femicide.
<p>15d. De capaciteit voor gegevensverzameling in de Caribische delen van de staat te versterken en voldoende personele, technische en financiële middelen toe te wijzen, en uitgebreide informatie over de uitvoering van het Verdrag op te nemen in de volgende rapportage van de verdragstaat.</p>	<p>KNL; OCW</p>	<p>Gegevensverzameling over de uitvoering van het verdrag vindt plaats door een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve dataverzameling middels beleidsevaluaties, onderzoek en administratieve dataverzameling.</p> <p>Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is ook verantwoordelijk voor dataverzameling in Caribisch Nederland en verzamelt gegevens over verschillende onderwerpen, zoals inkomen, werkgelegenheid en migratiestatus. Deze gegevens kunnen worden uitgesplitst naar geslacht. De Emancipatiemonitor die het CBS om de 2 jaar publiceert zal vanaf 2026 ook genderspecifieke gegevens over Caribisch Nederland bevatten. Daarnaast zal in het kader van de uitvoering van het bestuursakkoord voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland 2026-2029 een structureel datamonitoringsysteem ontwikkeld worden met gegevens over de aard, omvang en kenmerken van huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld tegen vrouwen in Caribisch Nederland. Ook voert het CBS een haalbaarheidsonderzoek uit naar het verzamelen van meer (specifieke) gegevens over armoede en problematische schulden.</p> <p>Ondanks deze ontwikkelingen om de gegevensverzameling en monitoring in Caribisch Nederland te verbeteren blijven er aanzienlijke gegevenslacunes bestaan. De oorzaak hiervan zijn bijzondere</p>

		<p>uitdagingen met betrekking tot het verzamelen van data in kleine eilandgemeenschappen. Deze uitdagingen zijn o.a. de hoge enquêtelast om betrouwbare steekproeven te verkrijgen en risico's met betrekking tot herkenbaarheid van gegevens in gemeenschappen met een zeer kleine bevolking. Ondanks deze uitdagingen worden inspanningen om de gegevensverzameling in Caribisch Nederland verder te ontwikkelen en te versterken op een constructieve en toekomstgerichte manier aangepakt.</p>
<p>15e. De gegevensverzameling over vrouwen in de seksindustrie te versterken, met inbegrip van vrouwen in niet-geregistreerde sekswerk, hun sociaaleconomische en verblijfsstatus, omstandigheden en behoeften.</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Momenteel voert het Verwey-Jonker Instituut het onderzoek uit in opdracht van het Nederlands Onderzoeks- en Datacentrum. • Het onderzoek richt zich op mogelijk misbruik in de seksindustrie in brede zin en beperkt zich niet uitsluitend tot strafbare feiten. • De onderzoekers zijn al met het onderzoek begonnen en de eerste vergadering van de toezichtscommissie vond in november vorig jaar plaats. • Het onderzoek zal naar verwachting ongeveer een jaar in beslag nemen. De Nederlandse overheid registreert geen gegevens van sekswerkers. In 2021 hebben onderzoekers wel informatie verzameld op basis van gegevens op advertentiesites. • De gemiddelde leeftijd van sekswerkers met een niet-Nederlandse achtergrond is 30 jaar en van sekswerkers met een Nederlandse achtergrond 33 jaar. Het is niet met zekerheid te zeggen dat de door sekswerkers opgegeven leeftijd ook hun werkelijke leeftijd is. • Ongeveer 21% van de sekswerkers zegt uit Nederland te komen. Ongeveer 79% van de sekswerkers komt niet uit Nederland. De meeste sekswerkers komen uit Oost-Europa (41%), gevolgd door Zuid-Amerika (31%).
Nationale mechanismen ter bevordering van de positie van vrouwen		
<p>17a. Een geconsolideerde, overkoepelende strategie voor gendergelijkheid en concrete actieplannen vast te stellen, die expliciet gebaseerd zijn op het Verdrag en andere internationale mensenrechtennormen, en een intersectionele genderbenadering systematisch te mainstreamen in alle ministeries en overheidsdiensten, en voldoende middelen toe te wijzen voor de effectieve uitvoering van het Verdrag</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een concrete strategie voor gendergelijkheid. Die wordt op regeringsniveau vastgelegd in een Emancipatienota. OCW coördineert het overheidsbrede beleid inzake gendergelijkheid, dat is gebaseerd op (inter)nationale wetten en verdragen zoals CEDAW, en het Verdrag van Istanbul. • De Emancipatienota biedt het meest recente beleidskader voor de bevordering van gendergelijkheid. Er wordt speciale aandacht besteed aan kwesties als de arbeidsparticipatie van vrouwen, genderbewuste gezondheidszorg en de aanpak van geweld tegen vrouwen. Er vinden regelmatig interdepartementale uitwisselingen plaats over deze zaken, die bijdragen aan een consistente uitvoering van de bepalingen van het Verdrag. Het nieuwe kabinet zal werken aan een nieuwe Emancipatienota, die naar verwachting in september 2026 aan het parlement zal worden gepresenteerd. In deze Emancipatienota zal ook rekening worden gehouden met de wetten, verdragen en aanbevelingen. • Sinds 2018 is het verplicht om de effecten van nieuw beleid op gendergelijkheid te toetsen. Dit gebeurt door middel van een gendertoets in het Beleidskompas. Naar aanleiding van de bevindingen van een rapport over gendermainstreamingpraktijken, dat op verzoek van OCW door

		<p>Movisie is opgesteld, werkt OCW aan de verdere verbetering van dit instrument.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ten slotte is het ondersteunen van het maatschappelijk middenveld een belangrijke doelstelling van OCW, dit gebeurt door middel van een subsidieregeling.
<p>17b. Systematisch genderresponsieve begrotingen toe te passen in alle overheidsdiensten en op alle bestuursniveaus in de verdragsstaat;</p>	KNL; OCW/FIN	<ul style="list-style-type: none"> • Gendermainstreaming wordt momenteel nagestreefd door middel van een gendertoets als onderdeel van nieuw beleid en nieuwe regelgeving. • Hoewel er in strikte zin geen sprake is van genderbudgettering, houdt de regering bij het opstellen van de begroting wel rekening met bredere maatschappelijke ontwikkelingen, waaronder gendergelijkheid. • De afgelopen jaren heeft de overheid stappen gezet om dit in de begrotings- en verantwoordingscyclus te integreren. • Het reflecteren op de ontwikkelingen op het gebied van welzijn in Nederland sluit aan bij het idee van een lerende overheid. Hiervoor zijn meer dan alleen economische indicatoren nodig. • Op Verantwoordingsdag publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) naast de verantwoordingsdocumenten van de regering ook de Monitor Brede Welvaart en Sustainable Development Goals. Gendergelijkheid is onderdeel van deze monitor. Ook verschijnen voor elk departement op Verantwoordingsdag de Factsheets Brede Welvaart. Hierin worden indicatoren gepresenteerd die direct of indirect verband houden met de begrotingen van de ministeries en de beleidsterreinen. Onderdeel hiervan zijn indicatoren gericht op gendergelijkheid. Hiermee zet de regering een extra stap om de aandacht voor gender in de begroting te versterken.
<p>17c. Ervoor te zorgen dat alle beleidsmaatregelen en wetgeving worden onderworpen aan verplichte intersectionele gendereffectbeoordelingen die openbaar zijn en onafhankelijk worden gecontroleerd, de verantwoordingsmechanismen in wetgevings- en beleidsontwikkelingsprocessen te versterken, en te zorgen voor voldoende genderexpertise in alle ministeries</p>	KNL; OCW	<ul style="list-style-type: none"> • Het is verplicht om bij beleidsvorming rekening te houden met de effecten op gendergelijkheid. Een gendertoets maakt deel uit van het Beleidskompas. Dit kader wordt toegepast bij beleidsvorming en het opstellen van wetgeving. De verenigbaarheid met hogere wetgeving en verdragen is een belangrijk toetsingscriterium. Belangrijke effecten moeten worden gerapporteerd (in de Memorie van Toelichting, die openbaar is). • Naar aanleiding van de bevindingen uit een rapport over gendermainstreamingpraktijken, uitgevoerd door Movisie in opdracht van OCW, verbetert OCW de beschikbare instrumenten voor genderanalyse verder, biedt het op maat gemaakte capaciteitsopbouw mogelijkheden en ondersteunt het leiderschapsinitiatieven binnen de verschillende departementen. Er is recent een informeel netwerk voor gendermainstreaming opgezet. • Binnen dit Rijksbrede kader is een gendertoets opgenomen voor nieuw beleid. Een van de doelen van dit instrument is het tegengaan van institutionele genderbias door gendergelijkheid structureel te integreren in het overheidswerk.
<p>17d. Systematisch en expliciet een genderperspectief te integreren in haar buitenlands beleid en in alle beleidsmaatregelen op het gebied</p>	KNL; BZ	<ul style="list-style-type: none"> • Vrouwenrechten vormen een belangrijke pijler van het buitenlandbeleid. Nederland zet zich, via zowel financiële steun als diplomatieke en militaire inzet, bilateraal en multilateraal en in samenwerking met het maatschappelijk middenveld, onverminderd in voor de uitvoering van het Nationaal Actieplan 1325 inzake Vrouwen, Vrede en Veiligheid. Doel hiervan is de betekenisvolle

<p>van vrouwen, vrede en veiligheid, met inbegrip van vergunningen voor wapenexport, en te zorgen voor een gelijke vertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvorming over vrouwen, vrede en veiligheid, in overeenstemming met algemene aanbeveling nr. 30 (2013) van het Comité inzake vrouwen in conflictpreventie, conflict- en postconflictsituaties.</p>		<p>deelname van vrouwen aan besluitvormingsprocessen in crisis- en conflictgebieden te versterken en conflictgerelateerd seksueel geweld te bestrijden. Binnen het wapenexportcontrolebeleid integreert Nederland systematisch een genderperspectief als onderdeel van de wapenexportcontroletoets. Dit komt specifiek terug in de toetsing aan criterium 2 (mensenrechten) van het EU-Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport. Hierbij wordt gekeken naar zowel landspecifieke als eindgebruikersspecifieke risico's, waaronder gedocumenteerde patronen van gendergerelateerd geweld, het gedrag en de verantwoordingsplicht van veiligheidstroepen, en de kans dat geëxporteerde goederen dergelijk geweld mogelijk maken of verergeren. Indien uit deze beoordeling een duidelijk risico blijkt, wordt de exportvergunning geweigerd. Ook heeft Nederland zich tijdens internationale bijeenkomsten van het VN-wapenhandelsverdrag ingezet om het genderperspectief zowel in de praktische implementatie van het Verdrag als in de verdragsvergaderingen zelf te integreren (o.a. via openlijk steunen van de installatie van gender <i>focal points</i> en co-sponsoring van gender statements).</p>
Nationale mensenrechteninstellingen		
<p>19a. Het mandaat van het Nederlands College voor de Rechten van de Mens te versterken, zodat het in staat is om discriminatie van vrouwen door overheidsinstanties effectief te onderzoeken en aan te pakken, en te zorgen voor de effectieve werking ervan in Caribisch Nederland</p>	<p>KNL; BZK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het College voor de Rechten van de Mens (CRM) krijgt een formele rol in Caribisch Nederland, waardoor mensen klachten kunnen indienen. • Bovendien is de Nederlandse regering bezig met het uitbreiden van de Algemene Wet Gelijke Behandeling naar eenzijdige overheidsmaatregelen, zodat burgers klachten over discriminatie door de overheid kunnen indienen bij het CRM.
<p>19b. De accreditatie van de ombudsinstanties van Aruba, Curaçao en Sint Maarten te ondersteunen, in overeenstemming met de beginselen van Parijs (Paris Principles) (zie Resolutie A/RES/48/134 (1993) van de Algemene Vergadering), en in dat verband te overwegen technische bijstand te vragen aan het Bureau van de Hoge Commissaris van de</p>	<p>AUA CUR SXM</p>	<p>n.v.t.</p>

Verenigde Naties voor de Mensenrechten en de Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI).		
Maatschappelijk middenveld		
<p>21a. Te zorgen voor toereikende en duurzame basisfinanciering voor vrouwenrechtenorganisaties, en te zorgen voor gelijke toegang tot openbare aanbestedingen en beleidsraadplegingen voor kleinere, gemeenschapsgerichte organisaties met gespecialiseerde expertise in het ondersteunen van vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie</p>	KNL; OCW	<ul style="list-style-type: none"> • OCW coördineert de financiering van maatschappelijke organisaties die werken aan gendergelijkheid. De subsidieregeling loopt voor de periode 2022–2027, met een gemiddeld totaalbudget van ongeveer 21 miljoen euro per jaar. De regeling zal naar verwachting worden verlengd voor de periode 2027–2032. • De overheid biedt financiële ondersteuning aan kleinere vrouwenrechtenorganisaties, waaronder organisaties die zwarte, migranten- en vluchtelingen vrouwen vertegenwoordigen, zowel op nationaal als lokaal niveau. Dit omvat zowel directe projectfinanciering als ondersteuning via allianties die kleinere en grassroots organisaties samenbrengen, zoals de Alliantie Jong Gelijk en de Alliantie Verandering van Binnenuit. • Gefinancierde organisaties en allianties zijn momenteel betrokken bij beleidsontwikkeling via direct contact met beleidsadviseurs. Dit contact maakt hun betrokkenheid bij beleidsontwikkeling mogelijk, evenals bij de monitoring en evaluatie van overheidsbeleid. Deze organisaties worden regelmatig geraadpleegd en uitgenodigd om input te leveren op nieuw beleid en deel te nemen aan monitorings- en evaluatieprocessen. • Met het oog op de toekomst streven we ernaar de outreach en toegankelijkheid van financiering voor grassroots- en kleine organisaties verder te verbeteren. Het Beleidskompas, en met name de daarin opgenomen gendertoets benadrukt het belang van het raadplegen diverse groepen mannen en vrouwen. • In samenwerking met een focusgroep van diverse stakeholders, gericht op het bevorderen van intersectionele benaderingen van beleidsvorming, hebben we daarom verschillende aspecten van de nationale subsidieregeling voor gendergelijkheid geïdentificeerd die voor de volgende periode (2027–2032) kunnen worden verbeterd. Dit omvat onder meer het verbeteren van publieke informatie en richtlijnen voor subsidieaanvragen en het aannemen van een actievere rol in het bieden van advies en ondersteuning. • Tot slot zal de overheid in 2026, als onderdeel van de nieuwe Nationale Dialoog, bijeenkomsten organiseren met individuen en vertegenwoordigers uit verschillende gemeenschappen, waaronder migrantenorganisaties. De Nationale Dialoog heeft tot doel het vertrouwen in de overheid (opnieuw) op te bouwen en de betrokkenheid en samenwerking tussen samenleving en overheid te versterken. • Daarnaast hanteert het Plan van aanpak tegen online discriminatie, gepubliceerd door de Rijksoverheid in juli 2025, een intersectionele benadering en beoogt het kleinere organisaties te

		ondersteunen bij het tegengaan van online haatzaaien en discriminatie.
21b. Ervoor te zorgen dat vrouwelijke mensenrechtenverdedigers vrij en veilig kunnen opereren, hen te beschermen tegen pesterijen, bedreigingen, intimidatie en geweld, ook online, en systematisch misinformatie en nepnieuws aan te vechten die erop gericht zijn hun belangenbehartiging voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in diskrediet te brengen	KNL; OCW/JenV/BZ	<p>Nationaal is er geen gericht en gecoördineerd beleid ten aanzien van de vrijheid en veiligheid van (vrouwelijke) mensenrechtenverdedigers. Wel zijn er specifieke maatregelen en ontwikkelingen die van invloed zijn op hun vrijheid en veiligheid. Zo treft het ministerie van OCW verschillende maatregelen gericht op het versterken van de weerbaarheid maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor gender- en lhbtq+-gelijkheid. Zo ondersteunde het ministerie de ontwikkeling van de toolkit Veiligheid en Weerbaarheid die organisaties in het emancipatiedomein goede voorbeelden en instrumenten biedt om zich weerbaar te maken tegen gerichte aanvallen, desinformatie en intimidatie. Deze is november 2025 gepubliceerd en breed binnen het emancipatiedomein gedeeld. Ook laat het ministerie een handreiking 'omgaan met mis- en desinformatie' ontwikkelen. Deze wordt juni 2026 verwacht. Ten slotte faciliteert het ministerie van OCW de opstart van een Strategische Partnerkring van verschillende maatschappelijke organisaties gericht op het versterken van het maatschappelijk middenveld tegen desinformatie en intimidatie. Hieronder valt onder andere de ontwikkeling van een online platform waarop maatschappelijke organisaties strategieën, tips, tools en ervaringen met elkaar kunnen delen.</p> <p>Internationaal is het ondersteunen van (vrouwelijk) mensenrechtenverdedigers een van de prioriteiten binnen het mensenrechtenbeleid. Met het subsidiekader Safety for Voices uit het centrale gedeelte van het Mensenrechtenfonds steunt BZ organisaties die zich wereldwijd inzetten voor de veiligheid van mensenrechtenverdedigers en journalisten, met speciale aandacht voor groepen die extra risico lopen, waaronder vrouwen. Safety for Voices loopt van 2023-2027 voor een totaalbedrag van 40 miljoen euro. De vier consortia binnen dit subsidiekader hanteren een gender-responsieve aanpak in hun interventies en strategieën. Digitale en fysieke veiligheid van (vrouwelijke) mensenrechtenverdedigers is daarin een continuüm met waar nodig de nadruk op het tegengaan van opkomende digitale dreigingen en haatcampagnes. Ook ondersteunen diverse Nederlandse ambassades via het gedelegeerde Mensenrechtenfonds vrouwenrechtenverdedigers.</p>
21c. De steun aan maatschappelijke organisaties in de Caribische delen van de verdragsstaat te versterken, om hun capaciteit te vergroten om toezicht te houden op de uitvoering van het Verdrag en effectief deel te nemen aan het evaluatieproces voor het Comité.	BES; OCW AUA CUR SXM	<ul style="list-style-type: none"> • In oktober 2024 is een eerste inventarisatie uitgevoerd om vrouwenorganisaties en belangrijke actoren die zich inzetten voor vrouwenrechten in Caribisch Nederland in kaart te brengen. • In tegenstelling tot het Europese deel van Nederland beschikt Caribisch Nederland momenteel niet over een formeel of centraal netwerk van vrouwenorganisaties. In plaats daarvan wordt de inzet op vrouwenrechten en gendergerelateerd geweld gedragen door een breed scala aan stichtingen, gemeenschapsinitiatieven en individuele pleitbezorgers. • Deze organisaties en individuen zijn actief betrokken bij beleidsontwikkeling gericht op het voorkomen en bestrijden van gendergerelateerd geweld. • De betrokkenheid vindt plaats via gestructureerde dialogen, consultatiesessies en deelname aan

		<p>conferenties en thematische bijeenkomsten, zodat lokale kennis en geleefde ervaringen worden meegenomen in beleidsmaatregelen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast speelt de Rijksdienst Caribisch Nederland een belangrijke coördinerende rol bij het versterken van de betrokkenheid tussen de nationale overheid en lokale stakeholders. • Als lokaal gevestigde overheidsorganisatie met diepgaande kennis van de specifieke sociale, culturele en institutionele context van de Caribische eilanden, faciliteert de Rijksdienst effectieve communicatie en samenwerking tussen ministeries in Den Haag en lokale vrouwenorganisaties en onafhankelijke instellingen in Caribisch Nederland.
Tijdelijke speciale maatregelen		
<p>23a. Het gebruik van tijdelijke speciale maatregelen, zoals bindende quota, streefcijfers met duidelijke termijnen en passende sancties bij niet-naleving, systematisch in te voeren en uit te breiden om de daadwerkelijke gelijkheid te versnellen in alle besluitvormingsorganen en op alle gebieden waar vrouwen ondervertegenwoordigd zijn</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In 2022 is de Wet “Evenwichtiger verhouding tussen mannen en vrouwen in het bestuur en raad van commissarissen” in werking getreden, die van toepassing is op raden van commissarissen en raden van bestuur. Deze wet heeft een wettelijk diversiteitsquotum ingevoerd van ten minste een derde vrouwen en een derde mannen in de raden van commissarissen van beursgenoteerde ondernemingen. Beursgenoteerde ondernemingen die dit quotum van een derde nog niet hebben bereikt in hun raad van commissarissen, mogen bij een vacature alleen een persoon van het ondervertegenwoordigde geslacht benoemen. Als een nieuwe benoeming niet bijdraagt aan de man-vrouwverhouding, is deze benoeming nietig. • Daarnaast is voor ‘grote’ ondernemingen een verplichting ingevoerd om ‘ambitieuze’ doelstellingen vast te stellen ter bevordering van genderdiversiteit in de raad van bestuur, de raad van commissarissen en het senior management. Deze verplichting geldt voor ongeveer 5.000 Nederlandse ondernemingen. Vanaf 2024 moeten grote ondernemingen jaarlijks rapporteren over de actuele stand van zaken in het online Diversiteitsportaal dat is ontwikkeld door de Sociaal-Economische Raad (SER). • Uit het laatste overzichtsrapport van de SER (over het boekjaar 2023) blijkt dat het percentage vrouwen in raden van commissarissen licht is gedaald (26,2% in 2023 en 25,7% in 2024). En dat er vooruitgang is geboekt in het percentage vrouwen in raden van bestuur (14,7% in 2023 en 15,3% in 2024). Wat beursgenoteerde ondernemingen betreft, is het percentage vrouwen in raden van commissarissen bijna in 2023 31,1%, tegenover 29,6% in 2023. • In 2027 wordt de Wet Gendergelijkheid geëvalueerd. (De wet geldt tot 1 januari 2030.) Het Centraal Planbureau (CPB) concludeerde in 2024 dat de inwerkingtreding van de genderquota (op korte termijn) heeft geleid tot een evenwichtiger verhouding tussen mannen en vrouwen in de raden van commissarissen van beursgenoteerde ondernemingen in Nederland.
<p>23b. De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek te wijzigen om het gebruik van tijdelijke speciale</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wat betreft het onderwijs: in het algemeen is het aantal vrouwen in leidinggevende posities in het onderwijs de afgelopen tien jaar sterk toegenomen; het gemiddelde ligt nu op 43%. • Over het algemeen is het aandeel vrouwen groter dan dat van mannen in zowel het hoger beroepsonderwijs (hbo) als het wetenschappelijk onderwijs (wo). Dit geldt echter niet voor

<p>maatregelen toe te staan ter vergroting van de deelname van vrouwen aan onderwijsberoepen en studierichtingen waar zij ondervertegenwoordigd zijn</p>		<p>opleidingen in de techniek- en technologiesector, waar mannen oververtegenwoordigd zijn. Nederland zet zich daarom nadrukkelijk in om het aantal vrouwen dat kiest voor een technische studie te vergroten, wat een doelstelling is binnen het Nederlandse gender- en lhbtq+-emancipatiebeleid. Zo is het vergroten van de deelname van ondervertegenwoordigde groepen, waaronder vrouwen, aan STEM-opleidingen een verplichte doelstelling binnen grootschalige programma's zoals Techkwadraat en Sterk Techniekonderwijs, die zich richten op technologieonderwijs in het primair en voortgezet onderwijs. In de afgelopen jaren heeft het overheidsbeleid zich daarnaast gericht op het vergroten van gelijke kansen in selectieprocedures, onder meer door de recente invoering van loting (2023) en het verminderen van bias in selectieprocedures</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een belangrijk kenmerk van het Nederlandse hoger onderwijssysteem is de toegankelijkheid voor aankomende studenten met de juiste vooropleiding. Veruit het grootste deel van de opleidingen is vrij toegankelijk voor iedereen met een passende vooropleiding. Net als in de rest van het hoger onderwijs geldt dat slechts een klein deel van de bacheloropleidingen in de techniek- en technologiesector selectief is vanwege capaciteitsbeperkingen (4 van de 160 bacheloropleidingen in deze sector, oftewel 3%). • De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (Whw) bepaalt dat selectie uitsluitend mag plaatsvinden op basis van ten minste twee kwalitatieve criteria, via loting, of een combinatie daarvan. Kwalitatieve criteria moeten betrekking hebben op de kwaliteiten van een aankomende student, zoals cognitieve vaardigheden, studieresultaten, motivatie, visie en verwachtingen ten aanzien van de opleiding, of vakspecifieke kennis. Het doel van selectie op basis van kwalitatieve criteria is ervoor te zorgen dat de meest geschikte student op de juiste opleiding terecht komt, ongeacht nationaliteit, afkomst of gender. • De huidige wet laat geen ruimte voor instellingen voor hoger onderwijs om bij selectie rekening te houden met kenmerken zoals het geslacht van de aankomende student of de etnische of culturele groep waartoe deze behoort, aangezien deze niet als kwalitatieve criteria worden beschouwd. • De keuze om maatregelen, zoals het gebruik van quota in selectieprocedures, in de toekomst toe te staan, en zo ja in welke vorm zal door het kabinet worden gezien in de bredere context van beleid rondom toelating en selectie in het hbo en wo.
<p>23c. Ervoor te zorgen dat de Wet banenafpraak en quotum arbeidsbeperkten de substantiële gelijkheid van vrouwen met een beperking bevordert door middel van adequate beloningsregelingen</p>	<p>KNL; SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het Nederlandse beleid maakt geen onderscheid tussen vrouwen en mannen die ondersteuning nodig hebben. Het algemene beleid om meer vrouwen te stimuleren deel te nemen aan de arbeidsmarkt geldt ook voor vrouwen die ondersteuning nodig hebben, met indien nodig extra ondersteuningsmogelijkheden, bijvoorbeeld voor mensen met een lichamelijke of psychische beperking. • De Nederlandse overheid stimuleert mensen met een arbeidsbeperking om werk te vinden bij

en carrièremogelijkheden		<p>een 'reguliere' werkgever. Om dit te bereiken is in samenwerking met werkgevers en vakbonden de banenafpraak opgezet, die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het doel van de banenafpraak is het creëren van 125.000 extra banen voor mensen met een beperking. De doelgroep bestaat uit mensen die niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen. Sinds 2013 zijn er voor deze groep meer dan 90.000 extra banen gerealiseerd. • De Nederlandse overheid werkt samen met werkgevers en vakbonden aan een nieuwe banenafpraak. In de komende periode wordt de doelgroep uitgebreid, waardoor meer mensen met een arbeidsbeperking geholpen kunnen worden aan regulier werk. • De focus zal meer komen te liggen op de behoeften en mogelijkheden van de persoon, in plaats van uit te gaan van de uitkeringssituatie. Mogelijk wordt in de toekomst ook een quotumregeling ingevoerd. • Daarnaast voorziet de Participatiewet in ondersteuning voor mensen die een bijstandsuitkering ontvangen (en geen recht hebben op andere uitkeringen die helpen bij het vinden van werk). • Binnen deze wet is er geen afzonderlijk beleid voor vrouwen met een beperking. De uitvoering van de Participatiewet is gedecentraliseerd naar gemeenten, waardoor zij ruimte hebben om hun eigen beleid vorm te geven en rekening te houden met de specifieke situatie binnen de gemeente. • Gemeenten voeren de wet uit en bieden maatwerkoplossingen. • De Participatiewet voorziet ook in een recht op beschermt werk voor mensen die, ongeacht gender, zodanige ondersteuning of aanpassingen op de werkplek nodig hebben dat dit niet (redelijkerwijs) van een reguliere werkgever kan worden verwacht.
<p>23d. Te zorgen voor de consistente toepassing, monitoring en financiering van tijdelijke speciale maatregelen in alle delen van de verdragsstaat, ondersteund door een rapportagemechanisme en uitgebreide, naar geslacht uitgesplitste gegevensverzameling om de doeltreffendheid ervan te evalueren</p>	KNL; OCW	Zie bovenstaand
Genderstereotypen en schadelijke praktijken		
<p>25a. Maatregelen te versterken om genderstereotypen uit te bannen, waaronder stereotypen die moeders stigmatiseren die gebruikmaken van kinderopvang</p>	KNL; OCW	<ul style="list-style-type: none"> • De algemene aanpak van de bestrijding van geweld tegen vrouwen richt zich op het bevorderen van gendergelijkheid en het actief tegengaan van seksisme, stereotypen en schadelijke opvattingen die geweld kunnen normaliseren of rechtvaardigen. Dit is verankerd in nationale beleidsprogramma's. • Schadelijke gendernormen worden aangepakt via publiekscampagnes, gerichte informatie voor

<p>om hun recht op werk uit te oefenen, vrouwenhaat en intersectionele gendergerelateerde haatzaaiende uitlatingen aan te pakken, met name online, en ervoor te zorgen dat overtredingen worden vervolgd</p>		<p>specifieke groepen en structurele aandacht voor gendergelijkheid binnen het onderwijs. Deze maatregelen zijn gericht op het vroegtijdig en duurzaam veranderen van attitudes en dragen bij aan lange termijn preventie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nationale actieplannen leggen expliciet de link tussen schadelijke normen en stereotypen en geweld tegen vrouwen, en formuleren duidelijke doelstellingen zoals cultuurverandering, normverandering en veiligere sociale omgevingen. • De emancipatiebeleidsbrief “Veilig Meedoen” (juni 2025) versterkt de gelijkheid tussen vrouwen en mannen en erkent dat gendergelijkheid een belangrijke beschermende factor is tegen gendergerelateerd geweld. Maatregelen op het gebied van werk, zorg en participatie verminderen indirect maar structureel de kwetsbaarheid voor geweld. • Het Nationaal Actieprogramma Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag en Seksueel Geweld pakt schadelijke gendernormen direct aan door te focussen op toestemming, grenzen, machtsverhoudingen en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Via publiekscampagnes, onderwijs, sectorspecifieke aanpakken en gedragsveranderingsinitiatieven wordt gewerkt aan het verschuiven van sociale normen, het voorkomen van normalisering van seksueel geweld en het realiseren van duurzame cultuurverandering. Tijdens het programma worden bewustwording, urgentiebesef en handelingsvermogen van omstanders met betrekking tot seksueel grensoverschrijdend gedrag jaarlijks gemonitord. • In het kader van het actieplan Stop Femicide! wordt in 2026 een nationale Mannenalliantie opgericht via een subsidieregeling. Het doel is mannen actief te betrekken bij de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, inclusief femicide. De alliantie zal bewustwording onder mannen vergroten over gendergerelateerd geweld en schadelijke mannelijkheidsnormen, normverandering stimuleren, de rol van mannen als omstanders versterken en interventies voor plegers verbeteren in lijn met Europese standaarden. Daarnaast draagt de alliantie bij aan kennisontwikkeling over de rol van mannen in de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen. • Via het Meerjarenprogramma Zelfbeschikking, gericht op zogenoemde gesloten gemeenschappen, versterkt de overheid de autonomie van individuen binnen deze gemeenschappen. Een van de doelen is het voorkomen van schadelijke praktijken zoals gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking door het vergroten van individuele vrijheid. Acties omvatten onder meer het trainen van sleutelfiguren uit de gemeenschap, het ondersteunen van dialoog, trainingsprogramma’s voor professionals en het versterken van migrantenvrouwen in afhankelijke posities richting financiële onafhankelijkheid en participatie. • Initiatieven zoals Act4Respect Unlimited en Change from Within richten zich op het doorbreken van schadelijke normen binnen gemeenschappen en onder jongeren. Zij zetten in op dialoog, rolmodellen, campagnes en peer-to-peer verandering. Hoewel effectief, zijn deze initiatieven
--	--	--

		<p>momenteel vaak projectmatig en nog niet overal landelijk dekkend. In het kader van de implementatie van de EU-richtlijn onderzoekt de overheid hoe primaire preventie duurzamer en landelijk dekkend kan worden gemaakt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het nationale onderzoeksprogramma T@CKLE, gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ontwikkelt en bundelt kennis over effectieve preventiestrategieën en interventies om schadelijke normen en maatschappelijke opvattingen die kunnen leiden tot seksueel geweld tegen te gaan. • De uitkomsten hiervan voeden de beleidsontwikkeling en sturen de verdere opschaling van effectieve aanpakken. De resultaten worden vertaald naar toolkits voor stakeholders en professionals, en naar publieksvoorlichting en bewustwordingscampagnes voor maatschappelijke impact. • T@CKLE zal een nationaal netwerk voor seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld opzetten om samenwerking tussen verschillende disciplines te versterken en aansluiting te waarborgen bij de bestaande praktijk. • De voortgang wordt over het algemeen gemonitord via voortgangsrapportages, Kamerbrieven en geplande evaluaties om bereik, effectiviteit en gedragsverandering te beoordelen. • Daarnaast stimuleert de overheid digitale geletterdheid en burgerschapsprogramma's in scholen, zodat leerlingen bewuster omgaan met hun online interacties en identiteit. Veel jongeren zijn minder digitaal vaardig dan zij zelf denken, wat hen kwetsbaar maakt voor schadelijke content. • Scholen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs zijn wettelijk verplicht om burgerschapsonderwijs aan te bieden. Dit houdt in dat zij democratische waarden, waaronder gelijkheid, bevorderen en respectvol omgaan met seksualiteit onderwijzen. Er wordt veel nadruk gelegd op kennis van en respect voor diversiteit en gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Scholen worden hierbij gezien als een plek om deze vaardigheden in de praktijk te brengen. • Dit speelt niet alleen bij gendergerelateerd geweld, maar ook op andere terreinen. Een voorbeeld is de 'Alliantie Worden Wie Je Bent', een vijfjarig project gefinancierd door de overheid dat zich richt op het vergroten van bewustzijn van genderstereotypen in het onderwijs via activiteiten in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Een bekende activiteit van deze alliantie is de jaarlijkse Girls' Day, waarbij meer dan 10.000 meisjes uit het voortgezet onderwijs een bezoek brengen aan een bedrijf in de techniek- of technologiesector. • Slachtoffers van online seksueel geweld kunnen terecht bij de volgende organisaties: <ul style="list-style-type: none"> - Centrum Seksueel Geweld (CSG): bereikbaar via telefoon of chat voor hulp of advies. De website biedt ook informatie over onderwerpen zoals sexting, sextortion, grooming, catfishing en wat online seksueel geweld inhoudt. - Slachtofferhulp Nederland: beschikbaar voor alle slachtoffers en biedt anonieme gesprekken, emotionele steun, juridische begeleiding tijdens strafprocedures, praktische hulp bij schadeclaims
--	--	--

		<p>en advies over het al dan niet doen van aangifte.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fonds Slachtofferhulp: beheert het platform WTF???, ontwikkeld voor en door jongeren die te maken hebben gehad met (online) seksueel misbruik. Het platform bevat persoonlijke verhalen, informatie en verwijzingen naar gespecialiseerde hulp via onder andere CSG, Helpwanted.nl en Fier. - Helpwanted.nl: slachtoffers van online seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen hier chatten, mailen of bellen voor ondersteuning. - Offlimits.nl: gespecialiseerd in het verwijderen van seksueel beeldmateriaal van minderjarigen. - Fier: biedt chatondersteuning aan slachtoffers van wie naaktbeelden zijn verspreid of die hiermee worden bedreigd. • Ook docenten spelen een cruciale rol bij het signaleren van mogelijk gendergerelateerd geweld. Om hen hierin te ondersteunen, heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geïnvesteerd in professionalisering. Er is bijzondere aandacht voor de toepassing van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, de rol van Veilig Thuis (het advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling) en de verdere training van gespecialiseerde functionarissen binnen scholen waar meldingen kunnen worden gedaan.
<p>25b. Preventie, identificatie en bescherming tegen schadelijke praktijken te versterken, toegankelijke en vertrouwelijke meldingskanalen te waarborgen en gespecialiseerde slachtofferhulpdiensten aan te bieden</p>	<p>KNL; OCW</p>	<p>De aanpak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld kent enkele specifieke maatregelen gericht op het voorkomen en bestrijden van gedwongen huwelijken, achterlating, vrouwelijke genitale verminking en eengerelateerd geweld, zoals bewustwordingscampagnes, de 'Verklaring tegen meisjesbesnijdenis' en community-based programma's opgezet, gericht op gemeenschappen met een verhoogd risico op schadelijke praktijken. Tevens zijn er organisaties met specifieke expertise, zoals het Landelijk Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld en het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating dat onderdeel is van Veilig Thuis.</p> <p>Om vrouwen en meisjes beter te beschermen tegen alle vormen van geweld stelt het kabinet een Nationaal Coördinator geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld aan. De Nationaal Coördinator wordt heeft als belangrijke taak het tot stand brengen van en het sturen op de uitvoering van een nationaal actieplan geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Hier zullen eerdere ervaringen en lessen vanuit andere programma's - zoals de voormalig Actieagenda Schadelijke Praktijken - worden meegenomen en benut. Daarnaast wordt er een structureel extern adviesorgaan ingericht.</p>
<p>25c. Ervoor te zorgen dat alle meldingen van schadelijke praktijken effectief worden onderzocht, dat daders worden vervolgd en adequaat worden gestraft, en dat er effectieve</p>	<p>KNL; VWS/JenV/BZ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse aanpak van schadelijke praktijken maakt deel uit van de bredere aanpak huiselijk geweld, met enkele specifieke maatregelen gericht op de bestrijding van gedwongen huwelijken, achterlating, vrouwelijke genitale verminking en eengerelateerd geweld. • Voor advies en meldingen kunnen professionals en burgers terecht bij Veilig Thuis. De Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling helpt professionals bij het signaleren en handelen bij vermoedens van huiselijk geweld. Voor vermoedens van eengerelateerd geweld is een specifieke

<p>bescherming, voortdurende voorlichting en adequate ondersteuningsdiensten zijn voor slachtoffers van schadelijke praktijken, waaronder meiden die onder dwang naar het buitenland zijn ontvoerd of die op de vlucht zijn voor schadelijke praktijken.</p>		<p>factsheet met handelingswijze opgesteld. Daarnaast zijn er verschillende gespecialiseerde organisaties gericht op de aanpak van schadelijke praktijken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) biedt gerichte ondersteuning bij gevallen van huwelijksdwang en achterlating, door training, advies en hulpmiddelen te bieden aan professionals, risicogroepen en slachtoffers. Ook draagt het bij aan bewustwording binnen betrokken gemeenschappen en verbindt het slachtoffers met formele hulpstructuren. Daarnaast beschikt het over een noodfonds om de kosten te dekken voor het terughalen van slachtoffers van huwelijksgevangenschap, huwelijksdwang en achterlating naar Nederland. • Het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld bevat expertise over eergerelateerd geweld en biedt advies en ondersteuning aan politie, hulpverlening en andere organisaties. • Expertisecentrum Pharos is het focal point voor vrouwelijke genitale verminking en biedt professionals kennis, trainingen, richtlijnen en een overzicht van beschikbare voorzieningen. Pharos ontwikkelt nieuw kennis- en opleidingsmateriaal ten behoeve van de deskundigheidsbevordering van professionals. • Daarnaast organiseert Pharos het Landelijk Netwerkknooppunt Schadelijke Praktijken. Dit netwerk komt periodiek bij elkaar en versterkt de samenwerking tussen partners uit verschillende domeinen. Voor de periode 2026–2029 is financiering beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van een digitaal platform om de uitwisseling van informatie en expertise te faciliteren. • Voorheen werkte de Nederlandse overheid met het Actieplan Schadelijke Praktijken. Dit plan is in 2023 afgerond, en heeft een stevige basis gelegd voor de preventie en bestrijding van schadelijke praktijken. Verschillende maatregelen zijn nog steeds van kracht. • BZ biedt in het buitenland consulaire bijstand aan Nederlandse burgers in nood, waaronder slachtoffers van huwelijksgevangenschap, huwelijksdwang en achterlating. Tevens voert BZ bewustwordingscampagnes via sociale media en kanalen op Schiphol en FunX-radio om potentiële slachtoffers van dergelijke schadelijke praktijken te informeren over consulaire bijstand. • Het ministerie van JenV onderzoekt of en hoe het huidige juridische kader kan worden aangevuld met hybride preventieve beschermingsmaatregelen in gevallen van huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking. • Er wordt ingezet op bewustwording en informatievoorziening binnen gemeenschappen waar schadelijke praktijken voorkomen, waarbij sleutelpersonen fungeren als brug tussen deze gemeenschappen en formele hulpstructuren. • Trainingen voor professionals – zoals huisartsen en verloskundigen – worden voortgezet om ervoor te zorgen dat zij beschikken over de juiste kennis en vaardigheden om schadelijke praktijken te signaleren en aan te pakken. • Ook heeft de politie haar trainingen over risicofactoren voor schadelijke praktijken verder ontwikkeld.
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de lokale aanpak van huiselijk geweld, inclusief schadelijke praktijken, op grond van de gedecentraliseerde Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). • De aanpak van de Nederlandse overheid omvat geen specifieke maatregelen tegen gedwongen sterilisatie, aangezien er geen signalen zijn dat dit in Nederland voorkomt. • Het verplichte curriculum wordt momenteel herzien, waarbij thema's rond relaties, diversiteit en seksualiteit explicieter worden opgenomen in de nieuwe kerndoelen. • Thema's zoals abortus en kennis over instellingen worden hierbij eveneens meegenomen.
Gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en meiden		
<p>27a. Te zorgen voor een effectieve coördinatie van strategieën en maatregelen tegen gendergerelateerd geweld, de capaciteit van de wetshandhaving te versterken door gespecialiseerde rechercheurs te werven en te zorgen voor consistente, op trauma's afgestemde training, en de vertragingen in onderzoeken te verminderen</p>	KNL; VWS/JenV	<ul style="list-style-type: none"> • De Rijksoverheid is het coördinerende orgaan voor de aanpak van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling. De betrokken ministeries, zoals VWS, JenV, OCW en SZW zijn elk verantwoordelijk voor hun eigen beleidsterrein. VWS is hierbij aangewezen als coördinerend ministerie om te werken aan samenhang. • De rijksbrede aanpak van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling wordt in de komende periode versterkt door het aanstellen van een nationale coördinator voor geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Deze coördinator zal verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen van een nationaal actieplan, het toezicht op de uitvoering daarvan, en het bevorderen van samenwerking en coördinatie tussen de verschillende ministeries, gemeenten en uitvoerende overheidsinstanties. • Het ontwerpen, uitvoeren en monitoren van een geïntegreerde, multisectorale strategie om geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te voorkomen en te bestrijden gebeurt samen met gemeenten, uitvoeringsorganisaties en wetenschappelijke instituten. • Op dit moment wordt de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld gecoördineerd door OCW en SZW, eveneens in nauwe samenwerking met VWS en JenV. In de toekomst zal ook de deze aanpak meegenomen worden in het nationaal actieplan geweld tegen vrouwen. • Een update over deze ontwikkelingen wordt voor het zomerreces verstrekt aan de Tweede Kamer via een Kamerbrief.
<p>27b. Voldoende middelen toe te wijzen voor de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, te zorgen voor consistente beschermingsmaatregelen in alle gemeenten, belemmeringen voor het doen van aangifte weg te nemen door de reacties van de</p>	KNL; VWS	<p>Voor preventie: zie antwoorden hierboven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanpak van het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen, op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015) en de Jeugdwet. • Deze wetten bepalen dat gemeenten ervoor moeten zorgen dat er een aanpak aanwezig is en dat hier uitvoering aan wordt gegeven. Als het nodig is worden deze wetten aangepast op basis van Europese wetgeving. • Binnen de Wmo 2015 zijn geen expliciete eisen of normen vastgelegd voor deze aanpak op lokaal niveau. Het beleid en de uitvoering worden verder door de gemeenten zelf bepaald.

<p>politie te versterken en stereotypen en opvattingen die slachtoffers de schuld geven aan te pakken, en gerichte maatregelen te nemen om vrouwen te beschermen die te maken hebben met meervoudige discriminatie</p>		<ul style="list-style-type: none"> • In lijn met de EU-richtlijn inzake de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld wordt gewerkt aan de oprichting van een structureel orgaan dat zorgdraagt voor rapportages, aanbevelingen, informatie-uitwisseling en systematische dataverzameling. Deze EU-richtlijn dient geïmplementeerd te zijn per 14 juni 2027. De implementatie van deze richtlijn laat nog steeds ruimte voor gedecentraliseerde uitvoering, terwijl er meer centrale waarborgen worden geborgd. • De Nederlandse overheid beschouwt het als essentieel dat alle vrouwen toegang hebben tot bescherming en ondersteunende diensten; intersectionele factoren vormen hierop geen uitzondering. Wanneer dergelijke factoren aanwezig zijn, is bijzondere aandacht nodig. • Zoals eerder vermeld zijn gemeenten verantwoordelijk voor de aanpak van het voorkomen van geweld tegen vrouwen, op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Deze verantwoordelijkheid heeft ook betrekking op vrouwen in een situatie van onregelmatige migratie, lesbische, biseksuele en transgender vrouwen en intersekse personen, en vrouwen met een beperking. • Nederland streeft ernaar gemeenten effectief te ondersteunen, terwijl zij voldoende flexibiliteit behouden om beleid te ontwerpen dat aansluit bij lokale behoeften en omstandigheden. • De Rijksoverheid ontwikkelt richtlijnen, instrumenten en producten die gemeenten kunnen gebruiken om lokale aanpakken verder te ontwikkelen. Sommige van deze producten zijn specifiek gericht op mensen die te maken hebben met specifieke risicofactoren en/of intersectionele factoren. • Voor vrouwen met een beperking is het doel om gerichte, op bewijs gebaseerde maatregelen te implementeren. • Bewustwording van verhoogde risico's is belangrijk, evenals het identificeren en wegnemen van barrières die vrouwen kunnen tegenkomen bij het zoeken naar of ontvangen van ondersteuning.
<p>27c. Een genderresponsief wetgevingskader inzake huiselijk geweld vast te stellen dat dit erkent als een sterk gendergerelateerd fenomeen, de wettelijke definitie van huiselijk geweld aan te passen zodanig dat economisch geweld daar onderdeel van is, in overeenstemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul),</p>	<p>KNL; VWS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse regering bereidt momenteel aan de implementatie van de EU-richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (hierna: EU-richtlijn). Naar aanleiding hiervan wordt de definitie van huiselijk geweld aangevuld met economische geweldsvormen en wordt in nationale wetgeving de definitie van geweld tegen vrouwen toegevoegd. Economisch geweld valt technisch gezien ook nu al onder de huidige definitie van huiselijk geweld in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 (hierna: Wmo). De besluitvorming over de Implementatiewet die onderdeel is de implementatie van de EU-richtlijn, vindt op het moment van schrijven nog plaats. Hierdoor is het niet mogelijk om in deze beleidsreactie verder in te gaan op de precieze inhoudelijke uitwerking van de aangescherpte wettelijke definities van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen.

<p>en adequate economische ondersteuning en slachtofferhulp te bieden aan vrouwen die een gewelddadige relatie verlaten</p>		
<p>27d. Het aantal en de capaciteit van veilige opvangcentra uit te breiden om aan de vraag te voldoen, gelijke toegang tot opvangcentra voor alle vrouwen te garanderen, ongeacht hun verblijfsstatus, en de gebruikersvergoedingen voor toegang tot veilige opvangcentra af te schaffen</p>	<p>KNL; VWS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De wettelijke basis voor veilige opvangcentra bedoeld voor slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld is vastgelegd in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De toegang tot opvang voor Nederlandse slachtoffers wordt geregeld via deze wet. • Met een aanvullend uitvoeringsbesluit bij de Wet maatschappelijke ondersteuning is de toegang tot opvang voor ongedocumenteerde slachtoffers geregeld. Slachtoffers die bereid zijn een aanvraag voor een tijdelijke verblijfsvergunning in te dienen of die deze procedure al zijn gestart, kunnen indien nodig toegang krijgen tot veilige opvangcentra. Tijdens het verblijf in de opvang kan de aanvraag voor een tijdelijke verblijfsvergunning samen met de professionals worden ingevuld. Voor deze slachtoffers worden dezelfde criteria gehanteerd als voor Nederlandse slachtoffers om te bepalen of toegang tot opvang nodig is of dat andere ondersteuning kan worden geboden. • De capaciteit van vrouwenopvang krijgt onze volle aandacht. • Het ministerie van VWS heeft per 2026 een aanvullende structurele jaarlijkse financiering van €12 miljoen beschikbaar gesteld, specifiek bedoeld om de capaciteit van vrouwenopvang te vergroten en extra veilige opvangplaatsen te creëren. • Er zijn bestuurlijke afspraken gemaakt met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Valente om ervoor te zorgen dat deze extra middelen daadwerkelijk worden gebruikt voor capaciteitsuitbreiding en om de ontwikkelingen in de beschikbaarheid en het gebruik van deze opvangplaatsen landelijk te monitoren. • De Monitor 'Veilige Opvang' (gepubliceerd in 2024 door Valente en de VNG, met cijfers over het jaar 2023) toont een opvangcapaciteit van 1.024 plaatsen (1 per 17.500 inwoners). • De aanbevolen norm van het Verdrag van Istanbul van één opvangplaats per 10.000 inwoners is nadrukkelijk een aanbeveling; het werkelijke aantal opvangplaatsen moet worden afgestemd op de nationale context. • Het ministerie van VWS blijft met de VNG en Valente in gesprek over het aantal opvangplaatsen dat passend is in de Nederlandse context. Op korte termijn wordt gewerkt aan verdere uitbreiding van opvangplaatsen, gefinancierd door de extra €12 miljoen. • Gemeenten hebben wettelijk gezien de mogelijkheid een eigen bijdrage te vragen. Echter, het is wettelijk verboden toegang te weigeren aan slachtoffers die de bijdrage niet kunnen of willen betalen. Indien nodig moeten slachtoffers altijd toegang krijgen tot veilige opvang. De eigen bijdrage mag en kan daarmee geen obstakel vormen voor toegang tot opvang. Gemeenten besluiten in de praktijk vrijwel altijd om deze bijdrage kwijt te schelden en geven slachtoffers

		toegang tot de opvang zonder betaling.
27e. Gespecialiseerde slachtofferhulpdiensten te versterken die toegankelijk moeten zijn, de capaciteit van wetshandhavinginstanties te vergroten, en de coördinatie van de preventie van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en femicide in de Caribische delen van de staat te versterken	KNL; OCW	In december 2025 is het bestuursakkoord voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland 2026–2029 gesloten om de aanpak van alle vormen van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling te versterken. Dit bestuursakkoord bevat onder ander maatregelen om de preventie en slachtofferhulpdiensten te versterken, en de capaciteit van wetshandhavinginstanties te vergroten. Zo wordt er door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een tweejarige pilot gericht op de primaire preventie opgestart, investeert. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft o.a. plannen in voorbereiding om een inter-eiland raamwerk voor slachtoffers van huiselijk geweld op te zetten. Het ministerie van Justitie en Veiligheid versterkt de strafrechtelijke aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, onder andere door tijdelijke versterking van de politieorganisatie, veiligheids- en risicobeoordeling en, in samenwerking met het ministerie van Volksgezondheid, monitoring van gegevens en training van professionals. Verder zal het ministerie het werkproces rond tijdelijke straatverboden in de Caribische delen van Nederland verder implementeren.
Mensenhandel in vrouwen en meiden en uitbuiting van prostitutie		
29a. De vroegtijdige identificatie van slachtoffers van mensenhandel te versterken door middel van systematische screening, gespecialiseerde training voor eerstelijnswerkers en gendersensitieve identificatieprocedures	KNL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland heeft verschillende stappen gezet om het wettelijke kader en de handhaving met betrekking tot mensenhandel te versterken. • De maximale straffen voor mensenhandel zijn verhoogd in 2009 en 2013, wat het serieuze karakter van dit delict onderstreept. Op 15 november 2013 trad wetgeving in werking waarmee de EU-richtlijn tegen mensenhandel werd geïmplementeerd in Nederland. Dit leidde tot wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, waarmee de nationale wetgeving verder werd afgestemd op Europese standaarden. • Huidige wettelijke bepalingen worden echter als te complex en beperkt beschouwd, met een beperkte reikwijdte voor misstanden in de arbeidssfeer. Daarom is een nieuw wetsvoorstel ingediend om de strafbaarstelling van mensenhandel uit te breiden en te moderniseren (artikel 273f Wetboek van Strafrecht). Het wetsvoorstel werd op 10 juni 2025 aangenomen door de Tweede Kamer der Staten-Generaal en ligt momenteel ter bespreking in de Eerste Kamer der Staten-Generaal. • Het wetsvoorstel maakt de strafrechtelijke aanpak van mensenhandel effectiever waardoor vervolging van daders en bescherming van slachtoffers wordt verbeterd. Dit wordt gedaan door de strafbepaling te vereenvoudigen zodat de rechtspraak beter met de wet uit de voeten kan. Daarnaast wordt de strafrechtelijke aansprakelijkheid op misstanden in de arbeidssfeer en voordeeltrekking uit mensenhandel verbreed. • Tijdens het debat over het wetsvoorstel werd een amendement ingediend om het non-punishment-beginsel wettelijk te verankeren in het nieuwe wetsvoorstel. Dit amendement werd aangenomen en, als het wetsvoorstel ook door de Eerste Kamer wordt goedgekeurd, zal de wet

		<p>het non-punishment beginsel wettelijk verankeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De herziene EU-richtlijn tegen mensenhandel wordt eveneens geïmplementeerd. Deze implementatie moet uiterlijk juli 2026 zijn afgerond. Een implementatiewetsvoorstel werd op 1 oktober 2025 ingediend bij de Tweede Kamer voor de implementatie van de bepalingen van deze richtlijn. • Op 1 november 2021 zijn de Instructies Mensenhandel herzien, waarbij werd bevestigd dat onderzoek en vervolging van mensenhandel topprioriteiten zijn voor het Openbaar Ministerie. • Op grond van artikel 79 van de Rechterlijke Organisatiewet zijn de Instructies van het Openbaar Ministerie juridisch bindend en hebben ze de kracht van wet. • In de afgelopen jaren is binnen de politie veel aandacht besteed aan het herkennen van signalen mensenhandel. Zo hebben alle eerste lijn professionals een training gehad en is deze training nu opgenomen in de basisopleiding van de politie. Het zien van signalen van mensenhandel is belangrijk om slachtoffers tijdig te herkennen en uit hun benarde situatie te kunnen halen. In de opleiding Opsporen Mensenhandel en Migratiecriminaliteit, die politiemedewerkers volgen om gecertificeerd onderzoeker van mensenhandelzaken te worden, wordt voorts aandacht besteed aan het verhoor van slachtoffers mensenhandel. <p>Deze ontwikkelingen hebben zowel de juridische basis als de operationele focus versterkt, waardoor daders van mensenhandel effectief kunnen worden vervolgd en passende sancties krijgen.</p>
<p>29b. Het onderzoek naar en de vervolging van mensenhandelaars te versterken door voldoende middelen toe te wijzen aan wetshandhavingsinstanties, de doorlooptijd van zaken te verkorten en ervoor te zorgen dat afschrikkende gevangenisstraffen consequent worden opgelegd</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland heeft diverse stappen gezet om het wettelijke kader en de handhaving rond mensenhandel te versterken. • De maximale straffen voor mensenhandel zijn verhoogd in 2009 en 2013, wat het serieuze karakter van dit delict benadrukt. Op 15 november 2013 trad wetgeving in werking waarmee de EU-richtlijn tegen mensenhandel werd geïmplementeerd in Nederland. Dit leidde tot wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, waarmee de nationale wetgeving beter werd afgestemd op Europese standaarden. • De huidige wettelijke bepalingen worden echter als te complex en beperkt beschouwd, met beperkte mogelijkheden om misstanden op de werkvloer aan te pakken. Daarom is een nieuw wetsvoorstel ingediend om de strafbaarstelling van mensenhandel uit te breiden en te moderniseren (artikel 273f). Het wetsvoorstel werd op 10 juni 2025 aangenomen door de Tweede Kamer der Staten-Generaal en ligt momenteel ter bespreking in de Eerste Kamer der Staten-Generaal. • Het wetsvoorstel bevat actualisaties van artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht en introduceert een meer slachtoffergericht en internationaal afgestemd kader. Dit zou moeten leiden tot vereenvoudiging van de strafbepalingen voor mensenhandel, betere afstemming van juridische classificaties en maximale straffen op de aard van het gedrag, en aanzienlijke

		<p>uitbreiding van de strafrechtelijke aansprakelijkheid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tijdens het debat over het wetsvoorstel werd een amendement aangenomen om het non-punishment-principe wettelijk te verankeren. Indien het wetsvoorstel ook door de Eerste Kamer wordt aangenomen, zal de wet dit principe officieel vastleggen. • De vernieuwde EU-richtlijn tegen mensenhandel wordt eveneens geïmplementeerd, met een streefdatum voor afronding in juli 2026. Een implementatiewetsvoorstel werd op 1 oktober 2025 ingediend bij de Tweede Kamer voor de uitvoering van de bepalingen van deze richtlijn. • Op 1 november 2021 zijn de Instructies Mensenhandel herzien, waarmee werd bevestigd dat onderzoek en vervolging van mensenhandel topprioriteiten zijn voor het Openbaar Ministerie. • Op grond van artikel 79 van de Rechterlijke Organisatiewet zijn de instructies van het Openbaar Ministerie juridisch bindend en hebben ze de kracht van wet. • Deze ontwikkelingen hebben zowel de juridische basis als de operationele focus versterkt, zodat daders van mensenhandel effectief kunnen worden vervolgd en passende sancties krijgen.
<p>29c. Te zorgen voor de institutionele scheiding van taken op het gebied van de bestrijding van mensenhandel en immigratiehandhaving, en veilige meldingskanalen in te stellen om te waarborgen dat slachtoffers niet worden uitgezet of vastgehouden</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De nationale wetgeving (specifiek hoofdstuk B8/3 van de Vreemdelingencirculaire) beschrijft de procedure voor buitenlandse slachtoffers en meldende getuigen van mensenhandel en stelt hen in staat om aangifte te doen ongeacht hun juridische status en geldt voor zowel mannen als vrouwen. • Slachtoffers krijgen een reflectieperiode van drie maanden om te overwegen of ze al dan niet aangifte doen tegen de dader. • Autoriteiten besteden specifieke aandacht aan een gendersensitieve aanpak in alle fasen van slachtofferidentificatie, communicatie en ondersteuning door onder meer opleiding en doorlopende professionele ontwikkeling in o.a. interacties met kwetsbare vrouwen en meisjes. • Het Actieplan Samen tegen Mensenhandel onderzoekt of en hoe het strafproces kan worden gescheiden van het proces van het verlenen van een verblijfsvergunning. Er wordt gekeken of een andere organisatie dan de opsporingsdienst de herstel- en reflectieperiode kan verlenen, naar standaardisering van het proces om alle organisaties een herstel- en reflectieperiode te bieden en slachtoffers van alle noodzakelijke informatie te voorzien op basis van hun behoeften en kenmerken. • Voor ongedocumenteerde slachtoffers is in Nederland het Categorieel Opvangcentrum Slachtoffers Mensenhandel (COSM) beschikbaar. Tijdens de reflectieperiode van drie maanden, als onderdeel van B8/3, kunnen slachtoffers in dit opvangcentrum verblijven en krijgen zij noodzakelijke gezondheidszorg, juridische en sociale ondersteuning. • In Nederland gelden strikte regels voor het delen van informatie tussen autoriteiten. Op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) worden de gegevens van sekswerkers geclassificeerd als 'bijzondere persoonsgegevens' en zijn ze daarom vanuit juridisch oogpunt sterk beschermd. Daarom zal de politie geen informatie delen met andere autoriteiten en omgekeerd.

		Gemeenten mogen de gegevens van sekswerkers niet verwerken vanwege de classificatie als 'bijzondere persoonsgegevens'.
<p>29d. Te zorgen voor toegang tot gespecialiseerde hulp, waaronder opvangcentra, psychosociale ondersteuning, rechtsbijstand en tijdelijke verblijfsvergunningen, ongeacht het vermogen of de bereidheid van slachtoffers om mee te werken met de vervolgende autoriteiten, het aantal gespecialiseerde opvangcentra uit te breiden en slachtoffergerichte protocollen in te voeren om hertraumatisering van slachtoffers in het strafrechtelijk systeem te voorkomen</p>	KNL; VWS	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn verschillende diensten beschikbaar voor slachtoffers van mensenhandel, waaronder opvang, medische, sociale en psychologische zorg, en juridische bijstand. • In Nederland bestaan zowel algemene als gespecialiseerde diensten voor slachtoffers van mensenhandel. • Slachtoffers kunnen terecht bij de centrale organisatie Slachtofferhulp Nederland voor emotionele steun, ondersteuning in het strafproces en het krijgen van hulp bij schadevergoeding. Slachtoffers hebben recht op gratis hulp als ze slachtoffer zijn van een strafbaar feit, ook als ze geen aangifte doen. • Vanwege het gedecentraliseerde systeem zijn gemeenten verantwoordelijk voor het organiseren en financieren van veilige opvanglocaties voor slachtoffers van geweld. • De wettelijke regeling over bijdragen voor voorzieningen zoals opvangcentra maakt deel uit van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). • Gemeenten mogen wel een bijdrage vragen, maar het is verboden om toegang te weigeren aan slachtoffers die de bijdrage niet kunnen of willen betalen. • Het maximale bedrag van deze bijdrage is wettelijk vastgelegd. Daarnaast geldt dat slachtoffers die niet genoeg geld hebben om de gevraagde bijdrage te betalen, deze niet hoeven te betalen. • Gemeenten besluiten vaak om deze bijdrage kwijt te schelden, zodat slachtoffers toegang hebben tot opvang zonder te betalen. In de praktijk wordt er geen bijdrage gevraagd voor opvang van slachtoffers van geweld. • De verschillende redenen waarom sekswerkers aarzelen om misdrijven te melden, zijn besproken en opgenomen in het Actieplan Versterking sociale en juridische positie sekswerkers, en initiatieven om veilig melden bij de politie te verbeteren, zijn binnen dit actieplan opgezet. • De Politieacademie heeft een interactief lesmodule ontwikkeld over hoe om te gaan met sekswerkers, in samenwerking met de Sex Work Destigmatisation Alliance (SWAD). • In 2022 is het meldplatform Ugly Mugs gelanceerd. Hier kunnen sekswerkers elkaar waarschuwen voor gewelddadige klanten. Daarnaast krijgen sekswerkers hulp bij het doen van aangifte en het vinden van passende zorg. • Ugly Mugs onderhoudt regelmatig contact met de politie over de besproken kwesties. • Als onderdeel van het huidige Actieplan wordt gewerkt aan verbetering van het systeem van opvang voor slachtoffers van mensenhandel, inclusief uitbreiding van de capaciteit. • Er is een rapport opgesteld om een nationaal overzicht te creëren van de huidige opvangvoorzieningen voor slachtoffers van mensenhandel (met legaal verblijf). Het rapport concludeerde dat capaciteitsuitbreiding nodig is en meer centrale garanties wenselijk zijn. De huidige capaciteit van veilige opvangplaatsen, met name voor slachtoffers van mensenhandel,

		<p>bedraagt ongeveer 160.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zal in het komende jaar een projectleider zich richten op de verdere ontwikkeling en implementatie van inter-eiland samenwerking, zodat diensten elkaar beter kunnen ondersteunen wanneer tijdelijke verplaatsing nodig is. • Samenwerking tussen politie, justitiële organisaties en zorg- en ondersteuningsorganisaties vindt plaats in het Huis voor Veiligheid en Zorg Bonaire, het Veiligheidsnetwerk Saba, en het MDO Sint Eustatius.
<p>29e. Het repressieve lokale beleid terug te draaien, te zorgen voor toegang tot veilige en legale werkplekken, met inbegrip van sekswerk vanuit huis, te voorkomen dat mensen worden blootgesteld aan onveilige omstandigheden, en gerichte maatregelen nemen om transvrouwen te beschermen, met name transvrouwen met een migratie-achtergrond die in de seksindustrie werken, en het wetsvoorstel Wet regulering sekswerk in Nederland aan te passen om ervoor te zorgen dat deze sekswerkers niet criminaliseert of hun kwetsbaarheid vergroot</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het Nederlandse sekswerkbeleid is momenteel gebaseerd op drie pijlers: (1) verbetering van de sociale en juridische positie van sekswerkers, (2) regulering van de seksindustrie en (3) het mogelijk maken van uitstapprogramma's voor sekswerkers. Er is echter geen landelijke wetgeving die de seksindustrie reguleert. Gemeenten kunnen via lokale verordeningen wel eisen stellen. Er is een wens om meer landelijke uniformiteit te creëren. • Een landelijk wetsvoorstel zou onder andere de volgende aspecten bevatten: een uniform vergunningsstelsel voor seksbedrijven, een minimumleeftijd van 21 jaar voor sekswerkers, en regels om de veiligheid en gezondheid van sekswerkers te waarborgen. Het is echter onzeker wanneer dit wetsvoorstel in werking zal treden. • Omdat sekswerk een legale beroepsactiviteit is, zouden sekswerkers dezelfde rechten en plichten moeten hebben als andere werknemers. In de praktijk worden sekswerkers echter vaak niet als reguliere werknemers behandeld, door vooroordelen over hun werk. • Het doel van het verbeteren van de sociale en juridische positie van sekswerkers is het verminderen van hun kwetsbaarheid voor geweld en uitbuiting. • Sekswerkers ondervinden diverse problemen die hen belemmeren in hun dagelijks leven en bij de uitvoering van hun werk. Het Actieplan adresseert signalen uit gesprekken met partners die betrokken waren bij de ontwikkeling van het programma, verdeeld over vijf thema's: 1) bedrijfsdiensten, 2) zorg, 3) politie, 4) gemeenten en 5) communicatie en media. • Het is in Nederland niet illegaal voor sekswerkers om zonder vergunning te werken. Er is geen landelijke vergunningsplicht. Sommige gemeenten kunnen een vergunningseis opleggen, maar veel gemeenten doen dit niet. Daardoor zijn er altijd locaties waar sekswerkers zonder vergunning kunnen werken. Het is momenteel onzeker of de overheid registratie van sekswerkers zal invoeren. • De ministeries van JenV, SZW en OCW ondersteunen financieel de Sex Work Alliance Destigmatisation (SWAD). Deze alliantie initieert activiteiten die zich specifiek richten op transgender- en interseksepersonen. • Bovendien werkt het ministerie van Justitie en Veiligheid samen met Soa Aids Nederland bij het Meld- en Adviespunt Sekswerk. Hier kunnen sekswerkers discriminatie of mishandeling op de

		<p>werkvloer melden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evaluatie van het Meld- en Adviespunt laat zien dat transgenderpersonen hun weg vinden naar dit meldpunt. • De maatregelen in het Actieplan voor het versterken van de sociale en juridische positie van sekswerkers zijn gericht op het verbeteren van de positie van alle sekswerkers.
<p>29f. Het discriminerende vergunningensysteem op Curaçao af te schaffen dat gereguleerd sekswerk beperkt tot buitenlandse vrouwen, ervoor te zorgen dat regelgeving inzake sekswerk vrouwen niet discrimineert op basis van nationaliteit of migratiestatus, en alle vrouwelijke sekswerkers te beschermen tegen mensenhandel en uitbuiting</p>	CUR	n.v.t.
<p>29g. Gedwongen prostitutie, met name van minderjarigen die voor prostitutie worden uitgebuit, te voorkomen en aan te pakken, de toegang tot uitstapprogramma's te vereenvoudigen voor vrouwen en meiden die de seksindustrie willen verlaten, adequate ondersteunende diensten te bieden en de aangifteprocedures bij de politie te hervormen om ervoor te zorgen dat deze toegankelijk, vertrouwelijk en slachtoffergericht zijn</p>	KNL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • Als er geen vrijwillige keuze is voor sekswerk, is het geen sekswerk meer maar seksuele uitbuiting en dus mensenhandel. • Maatregelen ter bescherming van uitbuiting van mensen in de seksindustrie omvatten onder andere de modernisering en uitbreiding van de criminalisering van mensenhandel (artikel 273f) en het Nationaal Actieplan 'Samen tegen Mensenhandel'. • De wetgeving die mensenhandel strafbaar stelt wordt uitgebreid en vereenvoudigd om daders beter op te sporen en te vervolgen en slachtoffers beter te beschermen. • Het nationaal actieplan richt zich op seksuele uitbuiting via verschillende actiepunten: het creëren van brede bewustwording, vergroten van meldingsbereidheid, investeren in effectieve identificatie en bescherming van slachtoffers, verbeteren van samenwerking, gegevensuitwisseling en gegevensbescherming, en het versterken van de positie van minderjarige slachtoffers. • Gemeenten bestrijden uitbuiting via toezicht- en handhavingsmaatregelen, verbeteren contact met sekswerkers en eigenaren van seksbedrijven, en faciliteren toegang tot sociale diensten. • In 2023 voerde JenV een verkennende beoordeling uit van mogelijke misstanden binnen de Nederlandse pornografiesector. • Destijds werden geen aanwijzingen voor strafbare feiten in de productie van pornografisch materiaal op Nederlandse filmsets vastgesteld. Dat ze niet bekend zijn betekent echter niet dat deze er niet zijn. • In de zomer van 2024 kwamen er opnieuw zorgen naar voren. Hier wordt momenteel opnieuw onderzoek naar gedaan.

		<ul style="list-style-type: none"> • Vorig jaar is een bewustwordingscampagne gelanceerd gericht op professionals die met jongeren werken om gratis e-training te volgen en signalen van seksuele en criminele uitbuiting te herkennen. • Sinds 2021 financiert JenV de uitstapprogramma's via gedecentraliseerde uitkeringen, Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma's Prostitutie (DUUP). Vanaf 2023 is structureel 6 miljoen euro per jaar beschikbaar. Vanaf dit jaar is de uitkering verhoogd met 500.000 euro. Uitstapprogramma's bieden ondersteuning aan sekswerkers die de seksindustrie willen verlaten. Inhoud varieert per doelgroep en doel. • Achttien centrumgemeenten zijn aangesteld om beleid en financiering van één of meerdere uitstapprogramma's in hun regio te coördineren. De hoogte van de subsidie per centrumgemeente is gebaseerd op de bevolkingsomvang van de betreffende regio. • De uitvoering van de uitstapprogramma's gebeurt door een breed scala aan zorg- en ondersteuningsinstellingen, waaronder geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en maatschappelijke opvang. • Een evaluatie van de uitstapprogramma's is recent gepubliceerd (november 2025) en bevat aanbevelingen voor de ondersteuning van sekswerkers die van werk willen veranderen. • Het evaluatierapport is gedeeld met betrokken partijen en het ministerie blijft in contact om naleving van de aanbevelingen door de organisaties te waarborgen.
Deelname aan het politieke en openbare leven		
<p>31a. Gerichte maatregelen te nemen, waaronder tijdelijke speciale maatregelen, zoals verplichte quota, om gelijkheid in de politieke besluitvorming op alle niveaus in de verdragsstaat te bereiken, te zorgen voor de uniforme uitvoering daarvan en systematisch uitgebreide gegevens te verzamelen om de doeltreffendheid ervan te monitoren</p>	KNL; OCW/ BZK	<ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse overheid probeert de drempels te verlagen die vrouwen met politieke ambities ondervinden bij het actief worden in de politiek. Voorbeelden zijn verbeteringen in de zwangerschaps- en ouderschapsverlofregelingen en het stimuleren van politieke participatie door het subsidiëren van maatschappelijke organisaties zoals Stem op een Vrouw door BZK. • Daarnaast ondersteunt OCW voor de periode 2023-2027 de Alliantie Politica, voor duurzame, gelijke vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Dit is een samenwerking tussen de ngo's WO=MEN, Vote for a Woman, de Nederlandse Vrouwenraad (NVR), en Emancipator. In het komende jaar richt de alliantie zich onder andere op het bijeenbrengen van mannen als bondgenoten, trainingen en workshops voor vrouwen die politiek actief willen worden, data-analyse en -verspreiding over politieke participatie in Nederland, en het aanpakken van (online) haat tegen politici. • Tweemaal per jaar wordt het trendrapport over democratie en (lokaal) bestuur gepubliceerd (Staat van het Bestuur). • Een "politiek netwerk voor vrouwen van kleur" is ook een initiatief van de alliantie. Dit project brengt politiek actieve en ambitieuze vrouwen van kleur en vrouwen met een migratieachtergrond samen, om elkaar te inspireren en te ondersteunen. • Alle programma's en projecten worden gemonitord en geëvalueerd, maar het is moeilijk om het

		<p>verbeteren van de politieke participatie van vrouwen aan één specifiek project of programma toe te schrijven. In de afgelopen decennia is er langzaam maar gestaag een toename van vrouwen in de politiek in Nederland waargenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking met politieke partijen is cruciaal omdat zij als poortwachters fungeren binnen het systeem. Uiteindelijk beslissen de partijen wie de kans krijgt om politiek actief te worden. • Over de effectiviteit van tijdelijke speciale maatregelen of quota is geen specifieke evaluatie vermeld. Het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) publiceert elke twee jaar de Emancipatiemonitor, met geslachtspecifieke gegevens over demografie, gezondheid, onderwijs, arbeidsdeelname, arbeid- en zorgtaken, inkomen, vrouwen in leiderschapsfuncties en veiligheid. Sinds 2024 bevat de monitor ook uitsplitsingen naar stedelijk/platteland en naar beperking. De aankomende monitor van 2026 zal ook gegevens over de Caribische Nederland (BES-eilanden: Bonaire, St. Eustatius en Saba) bevatten. • Het CBS publiceert regelmatig aanvullende diepgaande analyses met geslachtspecifieke gegevens, vaak gebaseerd op de gegevens van de Emancipatiemonitor. • In 2022 is de Wet “Evenwichtiger verhouding tussen mannen en vrouwen in het bestuur en raad van commissarissen” in werking getreden, die van toepassing is op raden van commissarissen en raden van bestuur. Deze wet introduceert een wettelijk diversiteitsquotum van ten minste een derde vrouwen en een derde mannen in de raden van commissarissen van beursgenoteerde bedrijven. Bedrijven die dit quotum nog niet hebben bereikt, mogen bij een vacature alleen een persoon van het ondervertegenwoordigde geslacht benoemen. Indien een benoeming niet bijdraagt aan de balans, is deze nietig. • Daarnaast moeten “grote” bedrijven ambitieuze doelen stellen om genderdiversiteit in bestuur, toezichthoudend orgaan en senior management te bevorderen. Dit geldt voor ongeveer 5.000 Nederlandse bedrijven. Vanaf 2024 moeten grote bedrijven jaarlijks rapporteren via het online Diversity Portal van de Sociaal-Economische Raad (SER). • In 2027 wordt de Wet geëvalueerd. De wet is geldig tot 1 januari 2030. • Het Centraal Planbureau (CPB) concludeerde in 2024 dat de invoering van het quotum op korte termijn heeft geleid tot een betere man-vrouwverhouding in de raden van commissarissen van beursgenoteerde bedrijven in Nederland.
<p>31b. Het passieve kiesrecht van vrouwen te waarborgen en ervoor te zorgen dat alle politieke partijen de grondwettelijke garanties inzake non-discriminatie naleven, in overeenstemming met het Verdrag en de grondwettelijke</p>	<p>KNL; BZK</p>	<p>In december 2025 heeft de Tweede Kamer een brief ontvangen van de minister van BZK met een verkenning naar de opties om het passief kiesrecht voor vrouwen beter te waarborgen. De Tweede Kamer gaat hierover in het najaar van 2026 in debat (commissie BZK).</p>

garanties inzake non-discriminatie;		
<p>31c. Een veilige omgeving voor vrouwen in het politieke en openbare leven te waarborgen door gendergerelateerd geweld en haatzaaiende uitlatingen, ook online, te voorkomen, te zorgen voor effectieve bescherming, rechtsmiddelen en schadevergoeding voor slachtoffers, en zowel daders als sociale-mediaplatforms verantwoordelijk te stellen voor door gebruikers gegenereerde inhoud.</p>	<p>KNL; BZK/OCW/SZW/JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Schadelijke gendernormen worden aangepakt via bewustmakingscampagnes, gerichte voorlichting voor specifieke groepen en structurele aandacht voor gendergelijkheid binnen het onderwijs, met als doel duurzame attitudeverandering en preventie. Nationale actieplannen leggen een expliciet verband tussen schadelijke normen en stereotypen enerzijds en geweld tegen vrouwen anderzijds, en beogen culturele verandering, normtransformatie en veiligere sociale omgevingen. • De Emancipatienota “Veilig Meedoen” (juni 2025) versterkt de gendergelijkheid tussen vrouwen en mannen. Hierin wordt erkend dat gendergelijkheid een belangrijke beschermende factor is tegen gendergerelateerd geweld. Maatregelen op gebieden als werk, zorg en participatie verminderen indirect maar structureel de kwetsbaarheid voor geweld. Momenteel wordt gewerkt aan een nieuwe Emancipatienota. • In juli 2025 heeft de Rijksoverheid een actieplan tegen online discriminatie, racisme en haatzaaiende uitlatingen gepubliceerd. Het plan is een belangrijke stap naar een integrale aanpak die online inclusiviteit bevordert, discriminerende en haatdragende uitingen aanpakt en getroffen personen ondersteunt. Er is structureel circa 1 miljoen euro per jaar uitgetrokken voor expertise-opbouw, versterking van meldpunten voor (online) en het opsporen van een groter aantal illegale discriminerende uitlatingen in de online publieke ruimte. • Het netwerk Veerkrachtig Bestuur (sinds 2018) – bestaande uit overheidsinstanties, deskundigenorganisaties, belangengroepen en politieke partijen – ondersteunt lokale bestuurders bij agressie en intimidatie met preventie, nazorg en een gezamenlijke norm, waarvan de implementatie lokaal wordt gestimuleerd. • Vorig jaar heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een start-up ondersteund bij de ontwikkeling van een gebruiksvriendelijke online omgeving (tool) om TikTok-pagina’s te scrapen, te analyseren en te modereren op online discriminatie, racisme en haatzaaiende uitlatingen. Deze online omgeving kan voor elke maatschappelijke organisatie worden ingesteld op basis van haar eigen account. De eerste pilot is inmiddels afgerond en zal worden geëvalueerd. • De Digital Service Act (DSA) wordt ingevoerd om platforms verantwoordelijk te stellen voor schadelijke online-inhoud. De DSA verplicht onlineplatforms om illegale inhoud, zoals ongeoorloofde deepfakes/deepnudes, te melden. Onlineplatforms moeten dergelijke meldingen – die ook door of met hulp van Offlimits als zogenaamde “trusted flagger” kunnen worden ingediend – tijdig, zorgvuldig, niet-willekeurig en objectief beoordelen. De meldlijn voor online discriminatie (Meld Discriminatie Online, MOD), die door internetproviders en platforms wordt erkend als een betrouwbare melder in het kader van de wetgeving inzake digitale diensten, kan een verzoek tot verwijdering indienen bij onlineplatforms indien de ontvangen meldingen als onwettig worden beoordeeld. Ook het Openbaar Ministerie kan, met rechterlijke toestemming, een

		<p>verwijderingsbevel sturen naar onlineplatforms in geval van illegale haatzaaiende uitlatingen op websites. Bij niet-naleving kan de toezichhoudende autoriteit maatregelen nemen, bijvoorbeeld door een boete op te leggen. Verder verplicht de DSA zeer grote onlineplatforms en zoekmachines (VLOPSE's) om systeemrisico's te beperken, zoals systeemrisico's voor de grondrechten (bijvoorbeeld systematische haat tegen gemarginaliseerde groepen), overeenkomstig artikel 35 van de DSA.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast zijn haatzaaiende uitlatingen strafbaar op grond van de artikelen 137c t/m 137g en artikel 429quater van het Wetboek van Strafrecht (Sr). Ook strafbare feiten zoals laster (artikel 262 Sr), eenvoudige belediging (artikel 266 Sr) en bedreiging (artikel 285 Sr) kunnen worden aangemerkt als handelingen die leiden tot haatzaaiende uitlatingen. • Iedereen die het slachtoffer is geworden van haatzaaiende uitlatingen kan aangifte doen bij de politie en bij andere niet-gerechtelijke instanties, zoals het College voor de Rechten van de Mens (NIHR) • Slachtoffers in Nederland kunnen bij verschillende organisaties terecht. Zo biedt het personeel van Slachtofferhulp gratis emotionele ondersteuning en juridisch advies. Voor verdere hulp kan Slachtofferhulp slachtoffers doorverwijzen naar gespecialiseerde organisaties.
Nationaliteit		
<p>33a. Ervoor te zorgen dat artikel 9, lid 2, van het Verdrag rechtstreeks wordt toegepast door de rechtbanken en bestuursinstanties van de verdragsstaat en te overwegen het beroep in te trekken tegen het vonnis van de Rechtbank Den Haag van december 2025;</p>	<p>KNL; BZ/JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de Nederlandse Grondwet kunnen bepalingen van internationaal recht die voor iedereen bindend zijn, rechtstreeks doorwerken in de nationale rechtsorde en als zodanig rechtstreeks worden ingeroepen voor de binnenlandse rechter. Voor zover het CEDAW is geformuleerd als een opdracht aan de staat („De staten nemen alle passende maatregelen...“), is de Nederlandse regering van mening dat het verdrag in beginsel niet rechtstreeks kan worden ingeroepen voor de binnenlandse rechter. Bepalingen die voldoende duidelijk zijn om in de nationale rechtsorde te functioneren, hebben rechtstreekse werking en kunnen voor nationale rechtbanken worden ingeroepen (artikel 93 van de Grondwet). Of dit het geval is, moet in elke zaak waarover de rechterlijke macht zich moet uitspreken, door haar worden beoordeeld. Zo heeft het Hoogerechtshof bijvoorbeeld geoordeeld dat artikel 7, onder a) en c), van het Verdrag rechtstreekse werking heeft. • Belangrijk is dat het feit dat bepaalde bepalingen van het Verdrag niet rechtstreeks toepasselijk zijn, niet betekent dat de Nederlandse overheid zich niet met deze thema's bezighoudt. Het heeft louter betrekking op de vraag of particulieren zich voor de nationale rechtbanken rechtstreeks op deze bepalingen kunnen beroepen. • De bepalingen van het Verdrag worden, voor zover nodig, ook via nationale wetgeving ten uitvoer gelegd of vallen onder EU-wetgeving. Daarnaast zijn er talrijke beleidsmaatregelen die erop gericht zijn de in het Verdrag vervatte rechten ten uitvoer te leggen en te waarborgen. Wat

		<p>het beroep betreft: dit is ingesteld tegen de uitspraak van de Rechtbank Den Haag om in deze belangrijke zaak een definitieve uitspraak van de hoogste administratieve rechter te verkrijgen. Afhankelijk van de inhoud van die definitieve uitspraak zal worden bekeken hoe deze ten uitvoer moet worden gelegd. Een definitieve uitspraak van de hoogste administratieve rechter is ook van belang voor de gelijkheid voor de wet, aangezien de uitvoering van de Nederlandse nationaliteitswet voornamelijk op lokaal niveau plaatsvindt door afzonderlijke gemeenten en onafhankelijke kantongerechten.</p>
<p>33b. De nationaliteitsprocedures aan te passen, de kosten te verlagen en belemmeringen weg te nemen om staatloosheid te voorkomen en ervoor te zorgen dat vrouwen en meisjes die het slachtoffer zijn van gedwongen huwelijken, gedwongen verlaten en grensoverschrijdende dwang, hun nationaliteitsrechten daadwerkelijk kunnen uitoefenen.</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Erkende staatlozen kunnen al eerder naturaliseren (na 3 jaar in plaats van de gebruikelijke periode van 5 jaar). Bovendien komen zij in aanmerking voor het verlaagde naturalisatietarief. Naast naturalisatie kan het Nederlandse staatsburgerschap ook worden verkregen via de optieprocedure. De eisen en kosten van de optieprocedure zijn lager. • Voor vrouwen en meisjes die het slachtoffer zijn van gedwongen huwelijken, gedwongen achterlating of grensoverschrijdende dwang, biedt de Vreemdelingenwet 2000 een verblijfsrecht dat hen beschermt en hen in staat stelt hun rechten uit te oefenen. Na een bepaalde periode van verblijf en integratie kunnen ook zij in aanmerking komen voor naturalisatie of de keuzeprocedure, waardoor zij de Nederlandse nationaliteit kunnen verkrijgen.
<p>Onderwijs</p>		
<p>35a. Gendersegregatie in het onderwijs uit te bannen door gerichte programma's, bewustmakings- en voorlichtingscampagnes te implementeren die erop gericht zijn de vertegenwoordiging van vrouwen en meiden te vergroten in sectoren waar zij ondervertegenwoordigd zijn;</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Voor het waarborgen van gelijke kansen en keuzevrijheid werkt het kabinet aan het wegnemen van stereotiepe aannames over gender op de school- en beroepsloopbaan van zowel mannen als vrouwen. Specifieke aandacht gaat uit naar de ondervertegenwoordiging van vrouwen in STEM vanwege de grote genderongelijkheid en tekort aan vrouwen in deze sector. • Bovendien is het vergroten van het aandeel van ondervertegenwoordigde groepen in STEM opgenomen in het Actieplan voor groene en digitale banen, dat tot doel heeft het aantal studenten in STEM te vergroten. • Het kabinet financiert verschillende initiatieven om de invloed van stereotiepe aannames over gender te verminderen. Een voorbeeld is alliantie 'Worden wie je bent', gericht op het vergroten van het bewustzijn over genderstereotypen op scholen door middel van activiteiten in het basis-, voortgezet en beroepsonderwijs, zoals Girls' Day. • Het vergroten van het aantal vrouwen dat kiest voor een technische studierichting en beroep is ingevoerd als verplichte doelstelling voor grote financieringsprogramma's voor technisch onderwijs, zoals de programma's 'Sterk Techniekonderwijs' en 'Techkwadraat'. De BES-eilanden nemen als één regio deel aan beide programma's. • Nederland zet zich in voor de doelstellingen van de Europese Unie om het aantal ICT-specialisten te vergroten, evenals het aandeel vrouwelijke ICT-specialisten. De Nederlandse regering heeft het

		<p>strategisch plan van de Europese Commissie voor STEM-onderwijs positief onthaald.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een belangrijk kenmerk van het Nederlandse hogeronderwijssysteem is de toegankelijkheid voor aankomende studenten met de juiste vooropleiding. Vervuit de meeste opleidingen zijn vrij toegankelijk voor alle aankomende studenten die over een passende vooropleiding beschikken. Net als in de rest van het hoger onderwijs selecteert slechts een klein deel van de bacheloropleidingen in de sector techniek en technologie studenten vanwege capaciteitsbeperkingen (4 van de 160 bacheloropleidingen in de sector, oftewel 3%). • De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) bepaalt dat selectie uitsluitend mag plaatsvinden op basis van ten minste twee kwalitatieve criteria, door middel van een loting, of een combinatie daarvan. Kwalitatieve criteria moeten betrekking hebben op de kwaliteiten van een aankomende student, zoals cognitieve vaardigheden, studieresultaten, motivatie, visie en verwachtingen ten aanzien van de opleiding, of vakspecifieke kennis. Het doel van selectie op basis van kwalitatieve criteria is ervoor te zorgen dat de meest geschikte student in de juiste opleiding wordt geplaatst, ongeacht de nationaliteit, etniciteit of het geslacht van de aankomende student. • De afgelopen jaren was het overheidsbeleid gericht op het vergroten van gelijke kansen in selectieprocedures, met de recente invoering van loting (2023), en op het verminderen van vooringenomenheid in selectieprocedures.
<p>35b. De maatregelen ter ondersteuning, behoud en re-integratie van zwangere studenten en studenten die ouders zijn in alle onderwijstrajecten te harmoniseren en de Nederlandse onderwijswetgeving aan te passen om hen toegang te garanderen tot zwangerschapsuitkeringen en financiële steun in het hoger onderwijs;</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In het beroepsonderwijs en het hoger onderwijs wordt in het beleid erkend dat studenten die ondersteuning nodig hebben, zoals zwangere studenten, specifieke behoeften hebben die afhankelijk zijn van de student en de context. Studenten en instellingen werken samen om te bepalen welke ondersteuning nodig is, waarbij wettelijke flexibiliteit ruimte biedt voor oplossingen op maat. • De erkenning van de positie van zwangere beroepsopleidingsstudenten en de verbetering van de begeleiding en ondersteuning zijn vormgegeven door de invoering van de Wet ter versterking van de positie van beroepsopleidingsstudenten, waarbij zwangerschap en bevalling in de wet zijn opgenomen als geldige redenen voor afwezigheid. Dit houdt in dat studenten 16 weken afwezig mogen zijn wegens zwangerschap en bevalling. Bijzondere gezinsomstandigheden waren al een geldige reden voor langdurige afwezigheid. Op basis hiervan kan bij de instelling verlof worden aangevraagd in verband met de geboorte van een kind van de partner, adoptie of het opnemen van pleegkinderen, en kunnen de rechten en plichten met betrekking tot zwangerschap en bevalling worden opgenomen in het studentenhandvest. • In de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappen worden zwangerschap en bevalling erkend als omstandigheden die aanleiding kunnen geven tot afwijkingen van het reguliere onderwijs- en examenprogramma, zoals het verlengen van de geldigheidsduur van studiepunten of het verlenen van ontheffing van het bindende studieadvies. Zwangerschap en bevalling worden ook genoemd

		<p>als bijzondere omstandigheden op grond waarvan aanspraak kan worden gemaakt op het mbo-studiefonds en het ondersteuningsfonds (hoger onderwijs).</p> <ul style="list-style-type: none"> • De overheid stimuleert kennisuitwisseling door middel van subsidies, om instellingen te informeren over de beschikbare mogelijkheden om studenten te ondersteunen die hulp nodig hebben. • Jonge onderzoekers in Nederland hebben doorgaans een tijdelijk arbeidscontract. Tijdens en na hun zwangerschap worden zij daarom beschermd door relevante wet- en regelgeving (zoals de Wet arbeid en zorg (WAZO)) en cao's. De kosten van zwangerschaps- en ouderschapsverlof worden grotendeels door de overheid gedragen. • Volgens de cao voor Nederlandse universiteiten hebben promovendi met een arbeidsovereenkomst altijd recht op een contractverlenging in verband met zwangerschaps- en ouderschapsverlof. • Andere jonge onderzoekers kunnen een contractverlenging aanvragen, maar of dit mogelijk is, hangt af van de wettelijke bepalingen inzake het aangaan van opeenvolgende tijdelijke contracten. Een kleine groep promovendi in Nederland werkt op basis van een subsidie (zonder arbeidscontract). Hun bescherming hangt af van de voorwaarden van de betreffende subsidie.
<p>35c. Uitgebreid onderwijs over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten op te nemen in de curricula op alle onderwijsniveaus, met inbegrip van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderdiversiteit, en te zorgen voor veilige leeromgevingen voor lesbische, biseksuele, transgender en intersekse studenten, onder meer door middel van verplichte lerarenopleidingen;</p>	<p>KNL; OCW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kerndoelen zijn wettelijke doelen in het curriculum die beschrijven wat leerlingen minimaal moeten leren in het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs, ook op het gebied van relaties, seksualiteit en diversiteit. De herziene kerndoelen zullen in 2027 in werking treden. Scholen zijn vrij om te bepalen hoe zij hier aandacht aan geven op basis van onderwijsvrijheid. Het curriculum van lerarenopleidingen zal in lijn gebracht worden met de nieuwe kerndoelen. • Voor het middelbaar beroepsonderwijs gelden vanaf augustus 2027 nieuwe kwalificatie-eisen voor burgerschap. Hiermee oefenen studenten praktische vaardigheden die ze nodig hebben om actief aan de samenleving deel te nemen, waaronder de thema's relaties, seksualiteit en het voorkomen van seksuele intimidatie en geweld. • De wettelijke burgerschapsopdracht vereist dat scholen leerlingen kennis en respect bijbrengen voor de basiswaarden van de democratische rechtstaat, waaronder gelijkwaardigheid, en voor verschillen tussen mensen, waaronder seksuele gerichtheid. Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. • Scholen in het primair en voortgezet onderwijs zijn verplicht zorg te dragen voor een veilig schoolklimaat voor alle leerlingen. De zorgplicht wordt momenteel voorbereid voor het beroepsonderwijs en hoger onderwijs. Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. • De Onderwijsinspectie ziet erop toe dat scholen zich aan de wettelijke kaders houden. Daarnaast handelt de Inspectie op basis van signalen en risico's die zij ontvangt. Als de Inspectie signalen ontvangt dat scholen zich niet aan de voorschriften houden, kan zij het toezicht op de school

		<p>verscherpen en de school opdragen de tekortkomingen te verhelpen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ondersteunt Stichting School en Veiligheid, die scholen adviseert over het bevorderen van een veilige leeromgeving, ook voor lhbt leerlingen. Ook ondersteunt het ministerie initiatieven van COC Nederland, de belangenorganisatie lhbtq+ personen. Voorbeelden zijn Paarse Vrijdag en Gender & Sexuality Alliances, groepen die (lhbtq+) leerlingen kunnen oprichten om erkenning en steun te vinden.
<p>35d. Te zorgen voor toegang tot inclusief onderwijs voor meiden met een beperking door te zorgen voor adequate ondersteuning en redelijke aanpassingen, belemmeringen voor onderwijs te verwijderen, hun behoud in het onderwijssysteem te bevorderen en systematisch uitgebreide onderwijsgegevens te verzamelen, uitgesplitst naar geslacht, beperking en andere relevante factoren.</p>	KNL; OCW/VWS	<ul style="list-style-type: none"> • De gegevens uit onderwijsonderzoek en -monitoring zijn niet specifiek uitgesplitst naar meisjes en vrouwen met een beperking. Hetzelfde geldt voor Caribisch Nederland, aangezien er geen aanwijzingen zijn dat er binnen het Nederlandse onderwijssysteem significante verschillen bestaan tussen meisjes en jongens met een beperking. • We besteden echter wel specifieke aandacht aan meisjes met een beperking in de seksuele voorlichting en in het beleid dat is opgesteld om een veilige schoolomgeving te waarborgen. Hetzelfde geldt voor Caribisch Nederland.
Werkgelegenheid		
<p>37a. Beroepssegregatie uit te bannen, onder meer door middel van gerichte programma's om de deelname van vrouwen aan beter betaalde sectoren te vergroten, hun oververtegenwoordiging in deeltijdwerk aan te pakken en belemmeringen weg te nemen die ertoe leiden dat vrouwen hun baan opzeggen vanwege zorgtaken;</p>	KNL; OCW/SZW	<ul style="list-style-type: none"> • Om de arbeidsparticipatie van vrouwen te vergroten, zijn er de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen om mensen bewust te maken van de mogelijkheden om verlof op te nemen en gezinstaken te delen. Momenteel wordt er een grondige evaluatie van het betaald ouderschapsverlof uitgevoerd. De resultaten van deze evaluatie worden rond juni 2026 verwacht. In deze evaluatie gaat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid na of de hervorming van het ouderschapsverlof heeft bijgedragen aan een gelijkere verdeling van werk en zorg tussen partners. We zullen dit samen met andere doelstellingen, zoals de arbeidsparticipatie, in de gaten houden. • Om meer kansen te bieden aan deeltijdwerkers die meer uren willen en kunnen werken, loopt momenteel het onderzoeksprogramma 'Meer Uren Werkt!'. Dit programma wordt uitgevoerd door de Universiteit Utrecht en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft tot doel zichtbare en onzichtbare belemmeringen in kaart te brengen en weg te nemen die deeltijdwerkers ervan weerhouden meer uren te werken. • In 2024 werd een campagne gelanceerd om de aandacht te vestigen op vooroordelen over de rollen van vrouwen en mannen op het werk en bij gezinstaken. • Hervorming van de financiering van de kinderopvang om deze voor de meeste werkende ouders

		<p>betalbaarder en toegankelijker te maken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Andere vormen van gezinsondersteuning voor ouders zijn onder meer betaald verlof, kinderbijslag (ongeacht het inkomen) en kinderopvangtoeslag (afhankelijk van het inkomen). In 2020 werd het vaderschapsverlof verlengd en in 2022 werd betaald ouderschapsverlof ingevoerd. Zowel de kinderbijslag als de kinderopvangtoeslag zijn in de loop der jaren verhoogd.
<p>37b. Uitgebreide maatregelen te nemen om actief vaderschap en gedeelde ouderlijke verantwoordelijkheid te stimuleren, onder meer door middel van bewustwordingscampagnes en prikkels voor werkgevers, ervoor te zorgen dat vaders ouderschapsverlof kunnen opnemen zonder dat hun werkgever hen daarvan weerhoudt, de invoering van betaalbare kinderopvang te versnellen en toegankelijke en hoogwaardige kinderopvangfaciliteiten uit te breiden, met inbegrip van voorschoolse educatie gedurende de hele week;</p>	KNL; OCW/SZW	<ul style="list-style-type: none"> • Op 2 augustus 2022 is in Nederland betaald ouderschapsverlof ingevoerd. Dit geldt voor moeders, vaders en adoptie- of pleegouders. In het eerste jaar hebben ouders recht op 9 weken betaald ouderschapsverlof met een uitkering van 70 procent van het dagloon. Daarnaast hebben ouders recht op 17 weken onbetaald ouderschapsverlof tot de achtste verjaardag van hun kind. • Sinds 2019 hebben partners (bijvoorbeeld vaders) recht op één week volledig betaald vaderschapsverlof (geboorteverlof). Sinds juli 2020 hebben zij bovendien recht op vijf extra weken vaderschapsverlof, met een uitkering van 70 procent van het dagloon. • Hervorming van de financiering van de kinderopvang om deze betaalbaarder en toegankelijker te maken en zo de onzekerheid voor de meeste werkende ouders weg te nemen. • De hervorming houdt in dat werkende ouders 96% van het maximale uurtarief vergoed krijgen. Deze vergoeding wordt rechtstreeks aan de kinderopvangorganisatie betaald. Ze is onafhankelijk van het inkomen van de ouders (momenteel is ze inkomensafhankelijk), waardoor het in principe voordeliger wordt om meer uren te werken. Aangezien in het huidige kinderopvangsysteem de hoge kosten een belangrijke reden zijn voor de partner met het laagste inkomen (vaak vrouwen) om minder te werken, verwachten we dat het nieuwe systeem hier verandering in zal brengen. • Na de invoering (gepland voor 2029) zal de hervorming van de financiering van de kinderopvang worden geëvalueerd. Bij deze evaluatie zullen we onder andere de arbeidsparticipatie in het oog houden. Er bestaan al andere indicatoren voor de verdeling van werk en zorg tussen partners, die we hiermee zullen proberen te combineren. • Andere vormen van gezinsondersteuning voor ouders zijn onder meer betaald verlof, kinderbijslag (ongeacht het inkomen) en kinderopvangtoeslag (afhankelijk van het inkomen). In 2020 is het vaderschapsverlof verlengd. Zowel de kinderbijslag als de kinderopvangtoeslag zijn in de loop der jaren verhoogd. • De economische onafhankelijkheid van vrouwen en (alleenstaande) moeders wordt versterkt door de toegang tot kinderopvang te verbeteren met de invoering van de Wet kinderopvang BES in 2026. Hierdoor wordt kinderopvang voor gezinnen met een laag inkomen vrijwel gratis en wordt het gemakkelijker om werk en gezinszorg te combineren. We onderzoeken ook maatregelen om werken financieel aantrekkelijker te maken, zoals een voltijdsbonus, een meerurenbonus en een arbeidskorting per uur.
<p>37c. De omzetting van de EU-richtlijn loontransparantie te</p>	NL; SZW	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland werkt aan de implementatie van de EU-richtlijn inzake loontransparantie, gericht op het bevorderen van gelijk loon voor mannen en vrouwen.

<p>versnellen, met inbegrip van de bepalingen inzake doeltreffende sancties, en het beginsel van gelijke beloning voor gelijkwaardig werk te handhaven door middel van regelmatige looncontroles en passende sancties bij overtredingen;</p>		<ul style="list-style-type: none"> • De door de EU gestelde uiterste datum voor implementatie is 7 juni 2026. Voor Nederland is dit niet haalbaar gebleken. Nederland werkt aan de implementatie hiervan en streeft naar inwerkingtreding per 1 januari 2027. • Met de implementatie van de EU-richtlijn inzake loontransparantie moeten alle organisaties voldoen aan de maatregelen op het gebied van loontransparantie.
<p>37d. Maatregelen te nemen om discriminatie op grond van zwangerschap te voorkomen en aan te pakken, te zorgen voor regelmatige inspecties van werkplekken en passende sancties op te leggen voor discriminerende praktijken;</p>	<p>KNL; SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De antidiscriminatiewetgeving die momenteel van kracht is in het Europese deel van Nederland, wordt uitgebreid, waardoor de positie van vrouwen wordt versterkt door de invoering van duidelijke bepalingen die discriminatie op grond van geslacht op de arbeidsmarkt verbieden (zoals bijvoorbeeld discriminatie op grond van zwangerschap). Hierdoor kunnen mensen juridisch advies inwinnen en, indien nodig, rechtsbijstand krijgen wanneer ze met discriminatie worden geconfronteerd. Het Nederlands College voor de Rechten van de Mens krijgt een formele rol in Caribisch Nederland, waardoor mensen ook daar klachten kunnen indienen. • De overheid richt zich op het verstrekken van de juiste informatie aan werknemers en werkgevers. Zij legt de nadruk op het herkennen van discriminatie en het aanbieden van mogelijkheden om actie te ondernemen (binnen de organisatie, bijvoorbeeld door contact op te nemen met een vertrouwenspersoon binnen de organisatie, extern advies in te winnen of naar de rechter te stappen). • Vrouwen kunnen contact opnemen met het Nederlands College voor de Rechten van de Mens als ze te maken krijgen met zwangerschapsdiscriminatie. Ze kunnen het Instituut om advies vragen, een misstand melden of een niet-bindende uitspraak aanvragen. In dat geval zal het Instituut de zaak onderzoeken en een uitspraak doen over de klacht wegens discriminatie. Daarnaast kunnen vrouwen juridische stappen ondernemen als ze zwangerschapsdiscriminatie vermoeden. • Nederland heeft de inzet versterkt om duurzame voorlichting en communicatie te bieden over rechten en plichten tijdens zwangerschap en werk. • In opdracht van de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft de ngo WOMEN Inc. een toolbox ontwikkeld en een campagne gevoerd die een groot deel van de doelgroep (vrouwen tussen de 25 en 44 jaar) heeft bereikt. Deze campagne richtte zich op de rechten van zwangere vrouwen op de werkvloer, bijvoorbeeld met betrekking tot sollicitaties. • Om zwangere werknemers te bereiken, is samengewerkt via verschillende kanalen (zoals de GGD-Groeigids-app, 24baby en het Zwangerschapsportaal) die door deze groep veelvuldig worden gebruikt. De informatie wordt vaak door de doelgroep gevonden. Daarnaast zijn er informatiebrochures voor werknemers en werkgevers opgesteld en verspreid via

		<p>overheidswebsites en via verloskundigenpraktijken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2024 werd een publieke campagne (gericht op werkgevers en werknemers) gelanceerd, die in juni 2025 werd herhaald. De campagne bereikte telkens 8 miljoen mensen via de radio en 4 miljoen mensen online. <p>Het ministerie van SZW heeft recent onderzoek uit laten voeren naar dit onderwerp, om het probleem beter in kaart te brengen en inzichten te krijgen in mogelijke doeltreffende maatregelen. waaruit naar voren kwam dat 44% van de vrouwen die in de afgelopen vier jaar een kind heeft gekregen, situaties heeft meegemaakt die vermoedelijk op zwangerschapsdiscriminatie duiden. Het ministerie van SZW gaat met sociale partners in gesprek over verdere maatregelen om zwangerschapsdiscriminatie tegen te gaan.</p>
<p>37e. De integratie van vrouwen met een beperking op de arbeidsmarkt te versterken door middel van gerichte programma's voor arbeidsondersteuning en de Wet banenafpraak en het quotum arbeidsbeperkten te hervormen om te zorgen voor adequate beloningsregelingen en doorgroeimogelijkheden.</p>	NL; SZW	<ul style="list-style-type: none"> • In Nederland zijn er verschillende mogelijkheden voor personen met een beperking, afhankelijk van hun situatie (en hun vermogen om deel te nemen aan de arbeidsmarkt). De nadruk zal meer liggen op de behoeften en mogelijkheden van de persoon dan op de uitkeringssituatie. Mogelijk wordt er in de toekomst ook een quotumsysteem ingevoerd. Niet-werkende vrouwen (met en zonder uitkering) hebben vaak extra begeleiding nodig voordat ze de stap naar de arbeidsmarkt kunnen zetten. Bijvoorbeeld een empowermentcursus om het zelfbewustzijn en het zelfvertrouwen te vergroten. De afgelopen jaren zijn er diverse programma's en projecten uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in 'wat werkt' bij de arbeidsbegeleiding van deze groep kwetsbare vrouwen. Daarbij lag de focus op verschillende (sub)doelgroepen, zoals alleenstaande moeders, vrouwelijke immigranten en vrouwen met een arbeidsbeperking.
Gezondheid		
<p>39a. Gender- en leeftijdssensitieve benaderingen in medisch onderzoek, klinische diagnose en behandeling te versterken, te zorgen voor voldoende aandacht voor gezondheidsproblemen bij vrouwen na de vruchtbare leeftijd, en belemmeringen voor gezondheidsdiensten voor migrantenvrouwen weg te nemen;</p>	KNL; VWS	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland geeft prioriteit aan vrouwengezondheid en blijft inzetten op verbetering en agendering. • Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport verlengde de Taakopdracht Gender en Gezondheid via ZonMw t/m 2026. Deze taakopdracht richt zich op de integratie van biologische en socioculturele sekseverschillen in onderzoek, preventie en zorg. • De overheid investeert €15 miljoen (2024–2030) in een programma voor vrouwengezondheid bij ZonMw. • In 2025 is de Nationale Strategie voor Vrouwengezondheid gelanceerd (looptijd: 5 jaar). Deze strategie focust zowel op vrouwspecifieke aandoeningen (o.a. endometriose) als vrouwsensitieve aandoeningen (o.a. hart- en vaatziekten, migraine) en hanteert levensloopbenadering (van puberteit tot ouderdom). Het bovengenoemde ZonMw programma is onderdeel van deze strategie. • In Nederland zien wij een toenemende nationale activiteit op vrouwengezondheid. Zo geven academische ziekenhuizen prioriteit aan vrouwengezondheid met initiatieven zoals <i>The Netherlands Women's Health Research Center</i> en <i>FemHealthData</i>. De Nationale strategie en

		werkagenda ondersteunen en versterken deze ontwikkeling.
39b. Te zorgen voor voldoende financiering voor autonome eerstelijns verloskundige diensten en postnatale thuiszorg, en de moeder- en kindersterfte onder migrantenvrouwen en -kinderen in de Caribische delen van de verdragsstaat aan te pakken;	BES; VWS AUA CUR SXM	<ul style="list-style-type: none"> • Op de eilanden Bonaire, Saba en Sint Eustatius wordt zwangerschapszorg gratis aangeboden en is deze toegankelijk via het zorgverzekeringsstelsel. Dit stelsel is vergelijkbaar met dat in Europees Nederland en omvat dezelfde (prenatale) screeningsmogelijkheden. • Op Bonaire wordt de zwangerschapszorg verzorgd door verloskundigen en gynaecologen in het ziekenhuis. Bij ernstige complicaties of (dreigende) vroeggeboorte vindt medische doorverwijzing plaats naar Curaçao of Aruba. • Op Saba bieden huisartsen prenatale zorg; bevallingen vinden plaats op Sint Maarten. • Op Sint Eustatius wordt de zorg verleend door een verloskundige in het gezondheidscentrum. Wanneer bevallingen plaatsvinden op Sint Eustatius, begeleidt de verloskundige de bevallingen. Bevallingen kunnen ook plaatsvinden op Sint Maarten. • Voor Saba en Sint Eustatius vindt doorverwijzing naar Sint Maarten plaats in geval van risico's, en naar Curaçao of Aruba in gevallen van (dreigende) vroeggeboorte. In uitzonderlijke gevallen waarin er geen NICU-capaciteit beschikbaar is, wordt doorverwezen naar Colombia. • Op Bonaire is kraamzorg beschikbaar na de bevalling. Voor inwoners van Saba en Sint Eustatius die op Sint Maarten bevallen, is kraamzorg ook beschikbaar op Sint Maarten. Op Sint Eustatius zijn er plannen om deze dienst vanaf 2026 aan te bieden. • Daarnaast bieden lokale overheden op alle eilanden jeugdgezondheidszorg aan op grond van de Wet op de volksgezondheid. Dit omvat het volgen van de groei en ontwikkeling van het kind, het uitvoeren van gezondheidsonderzoeken en vaccinaties, en het verstrekken van informatie
39c. Toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidsdiensten te garanderen, waaronder moderne anticonceptiemiddelen en voorlichting over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, en gespecialiseerde hiv/aids-diensten en antiretrovirale medicatie te versterken;	AUA CUR SXM	n.v.t.
39d. Abortus in alle gevallen te decriminaliseren en abortus op zijn minst te legaliseren in gevallen van verkrachting, incest, gevaar voor het leven of de gezondheid van de zwangere vrouw en ernstige	KNL; VWS/JenV AUA CUR SXM	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland biedt toegankelijke en abortuszorg van hoge kwaliteit. • Volgens het Wetboek van Strafrecht is abortus tot 24 weken zwangerschap niet strafbaar als deze wordt verricht door een arts die een zwangerschap mag afbreken op grond van de Wet afbreking zwangerschap. Abortussen die worden uitgevoerd door artsen in ziekenhuizen of abortusklinieken, of door daartoe opgeleide huisartsen, zijn daarom legaal. Een vrouw die haar zwangerschap wil afbreken kan tot 24 weken 'in alle gevallen' een abortusbehandeling krijgen: de reden waarom zij

<p>foetale afwijkingen op Aruba, Curaçao en Sint Maarten, en ervoor te zorgen dat vrouwen in de gehele staat toegang hebben tot veilige, legale, cultuurgevoelige en betaalbare abortusdiensten;</p>		<p>haar zwangerschap wil afbreken maakt niet uit. Volgens de laatste wetsevaluatie functioneert dit wettelijke kader goed en vormt het geen belemmering voor goede en toegankelijke abortuszorg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Abortusdiensten zijn kosteloos voor personen die in Nederland wonen of werken, ongeacht hun migratiestatus. Hieronder valt een groot deel van de migrantenvrouwen - zoals vrouwen met een verblijfsvergunning of met formeel werk. • Voor Oekraïense vluchtelingen en asielzoekers zijn specifieke financieringsregelingen getroffen, waardoor abortus voor hen ook gratis is • Voor ongedocumenteerde en buitenlandse vrouwen en is er geen directe overheidsfinanciering. Klinieken kunnen in individuele gevallen gereduceerde tarieven hanteren en maken daarbij gebruik van hun financiële reserves (opgebouwd uit gesubsidieerde abortuszorg) om behandelingen te bekostigen voor vrouwen die niet kunnen betalen. Daarnaast ondersteunen maatschappelijke organisaties buitenlandse en ongedocumenteerde vrouwen bij de toegang tot zorg en de financiering daarvan. • Klinieken bieden diensten aan in meerdere talen en maken waar nodig gebruik van tolken. Ter ondersteuning van cultureel sensitieve informatievoorziening financiert de Nederlandse overheid Zanzu.nl, een platform ontwikkeld door Rutgers dat betrouwbare informatie biedt over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten - inclusief abortus - in 17 talen, met cultureel sensitieve inhoud.
<p>39e. De stijging van het aantal zelfmoorden onder vrouwen en meiden aan te pakken door de ondersteuning op het gebied van geestelijke gezondheidszorg te versterken en door de toegang tot crisisinterventies en zelfmoordpreventieprogramma's te waarborgen.</p>	<p>KNL; VWS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het kabinet zet in op het verbeteren van de mentale gezondheid en het zorgen voor passende zorg en ondersteuning bij mensen met psychische problematiek, inclusief meisjes en vrouwen. Dat doet het kabinet onder meer met het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord. Daarin staan onder meer afspraken over een gezonde en sociale basis in wijken en buurten en een betere toegankelijkheid van de ggz. Ook het in september 2025 verschenen IBO Mentale gezondheid & ggz vraagt aandacht voor de dalende mentale gezondheid in Nederland. Een kabinetsreactie hierop volgt later dit jaar. Daarnaast zet het kabinet met de versterkingsagenda in op het versterken van de mentale veerkracht en het verbeteren van een aantal knelpunten tussen beleidsdomeinen in de keten mentale gezondheid en ggz, bezien vanuit de mensen om wie het gaat. Vrouwegezondheid is een van de thema's van de versterkingsagenda. • Op suicidepreventie zet het Kabinet, naast het bevorderen van de mentale gezondheid, ook specifiek in. Sinds begin 2026 is de Wet integrale suicidepreventie, waarmee wordt ingezet op integraal beleid op suicidepreventie, in werking getreden. Ook is de vierde Landelijke Agenda suicidepreventie van start gegaan waarin ook specifiek aandacht is voor jongeren.
<p>Economische empowerment van vrouwen en sociale uitkeringen</p>		
<p>41a. De salariscompensatie in het kader van ouderschapsverlofregelingen te</p>	<p>KNL; SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tot de gezinsondersteunende voorzieningen voor ouders behoren betaald verlof, kinderbijslag en kinderopvangtoeslag. In 2020 werd het vaderschapsverlof verlengd en in 2022 werd betaald ouderschapsverlof ingevoerd. Zowel de kinderbijslag als de kinderopvangtoeslag zijn in de loop

<p>verhogen tot een adequaat niveau om economische moeilijkheden voor gezinnen met een laag inkomen te voorkomen;</p>		<p>der jaren verhoogd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sinds 2019 hebben partners (bijvoorbeeld vaders) recht op één week volledig betaald vaderschapsverlof (geboorteverlof). Sinds juli 2020 hebben zij bovendien recht op vijf extra weken vaderschapsverlof, met een uitkering van 70 procent van het dagloon. • Op 2 augustus 2022 is in Nederland betaald ouderschapsverlof ingevoerd. In het eerste jaar hebben ouders recht op 9 weken ouderschapsverlof met een uitkering van 70 procent van het dagloon. Daarnaast hebben ouders recht op 17 weken onbetaald ouderschapsverlof tot de achtste verjaardag van hun kind. • Alle ouders die in loondienst zijn, hebben recht op ouderschapsverlof. Dit is een individueel recht. Het verlof kan, met toestemming van de werkgever, worden ingepland naar wens van de werknemer. Zo kan bijvoorbeeld het verlof in één keer worden opgenomen of gedurende een langere periode één dag per week. Ouders zijn niet verplicht om ouderschapsverlof op te nemen. • Er wordt momenteel een grondiger evaluatie van betaald ouderschapsverlof uitgevoerd. De resultaten van deze evaluatie worden rond juni 2026 verwacht.
<p>41b. De armoedemeting te versterken om armoederisico's voor huishoudens met een vrouw aan het hoofd, alleenstaande vrouwen en vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie in kaart te brengen, en uitgebreide, naar geslacht uitgesplitste gegevens te verzamelen over armoede, levensomstandigheden en toegang tot sociale uitkeringen;</p>	<p>KNL; SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het CBS brengt de economische situatie van Nederlandse mannen en vrouwen in kaart. Daarbij wordt onder meer gekeken naar of zij werk hebben of een uitkering ontvangen, hun inkomensniveau en het aantal gewerkte uren. Daarnaast voert het CBS een haalbaarheidsonderzoek uit naar het verzamelen van meer (specifieke) gegevens over armoede en problematische schulden. • De regering heeft afgelopen voorjaar haar Nationaal Programma Armoede en Schulden gepubliceerd. In het programma wordt speciale aandacht besteed aan kinderen, jongeren en werkende armen. Afgelopen maart is de eerste voortgangsrapportage van het programma gepubliceerd. Het Nationaal Armoede- en Schuldenprogramma bevat maatregelen ter voorkoming en bestrijding van armoede- en schuldenproblematiek. Het doel is mensen in armoede te ondersteunen, de gevolgen ervan te verzachten en mensen te helpen om uit de armoede te komen. Dit gebeurt via het tegengaan van het niet-gebruiken van voorzieningen, ondersteuning bij energiearmoede, en vereenvoudigen van armoedemaatregelen. • Om de arbeidsparticipatie van vrouwen te vergroten, zijn de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen om mensen bewust te maken van de mogelijkheden om verlof op te nemen en gezinstaken te delen. Er wordt momenteel een grondige evaluatie van betaald ouderschapsverlof uitgevoerd. De resultaten worden in de eerste helft van 2026 verwacht. <p>Met betrekking tot de inzet voor specifieke groepen vrouwen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het programma „Single Super Mom Works!“ is erop gericht de arbeidsparticipatie van alleenstaande moeders te versterken. Alleenstaande moeders krijgen de kans om hun zelfvertrouwen een boost te geven (met behulp van de zogenaamde „Durven Doen!“-interventie).

		<p>Deze interventie biedt vrouwen persoonlijke begeleiding op weg naar duurzame en passende arbeidsparticipatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De economische onafhankelijkheid van vrouwen en (alleenstaande) moeders zal ook worden versterkt door de toegankelijkheid van kinderopvang te verbeteren met de invoering van de Wet kinderopvang BES in 2026. Hierdoor wordt kinderopvang voor gezinnen met een laag inkomen vrijwel gratis en wordt werk en gezinszorg makkelijker te combineren. • Voor vrouwen op het platteland krijgen gemeenten extra steun via de Beleidsimpuls voor ontvolking en leegstand, waardoor lokale oplossingen gericht op vrouwen mogelijk worden, zoals flexibele minibusdiensten, lokale werkgelegenheidscentra met omscholing voor vrouwen in krimpende sectoren en mobiele gezondheidsdiensten, waarbij naar geslacht uitgesplitste gegevens worden gebruikt om de behoeften van vrouwen te integreren in de participatieve planning. • Sinds de invoering van het Besluit inzake sociale ondersteuning op 1 januari 2025 wordt een digitaal systeem gebruikt om aanvragen voor sociale ondersteuning te registreren en te monitoren. Hoewel sociale ondersteuning wordt geboden aan vrouwen met een handicap, zijn momenteel voor deze groep geen specifieke gegevens beschikbaar over sociale ondersteuning. • In Caribisch Nederland is geïnvesteerd in de modernisering van de socialezekerheidsstelsels en voor samenwerking met de openbare instelling van Bonaire op het gebied van armoedebestrijding, schuldenverlichting en arbeidsparticipatie. Dit draagt bij aan het versterken van de economische onafhankelijkheid van vrouwen. • Het Nederlandse stelsel en het bijbehorende beleid pakken de onderliggende oorzaken van armoede onder (oudere) vrouwen op verschillende manieren aan. De eerste pijler van het ouderdomspensioen (AOW) staat open voor iedereen die de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt: iedereen die in Nederland woont en werkt, is automatisch verzekerd. Dit leidt tot een hoger AOW-pensioen voor vrouwen (aangezien verblijf ook leidt tot het opbouwen van verzekeringsperioden, terwijl dit in de meeste landen alleen geldt voor werkperioden). Andere beleidsmaatregelen zijn gericht op het bevorderen van duurzame inzetbaarheid en arbeidsparticipatie van vrouwen; het verkleinen van de pensioenkloof van vrouwen in de tweede pijler door loonverschillen aan te pakken, sociale voorzieningen te verbeteren en mogelijkheden te creëren om werk en gezinszorg te combineren. • Personen die onvoldoende AOW-rechten hebben opgebouwd en die weinig of geen aanvullend inkomen of bedrijfspensioen hebben, kunnen een aanvraag indienen voor de Aanvullende Inkomensvoorziening voor Ouderen (AIO). Voor de AIO gelden specifieke toekenningsvoorwaarden, zoals een vermogensgrens. De uitkering vult het inkomen aan tot het geldende bijstandsniveau, afhankelijk van de gezinssituatie van de betrokkene (bijvoorbeeld alleenstaand of samenwonend). De AIO fungeert als laatste vangnet binnen het Nederlandse
--	--	--

		<p>socialezekerheidsstelsel om armoede onder ouderen te voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niet-werkende vrouwen (met of zonder uitkering) hebben vaak extra begeleiding nodig voordat ze de stap naar de arbeidsmarkt kunnen zetten. Bijvoorbeeld een empowermentcursus om het zelfbewustzijn en het zelfvertrouwen te vergroten. De afgelopen jaren zijn diverse programma's en projecten uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in 'wat werkt' bij de arbeidsbegeleiding van deze groep kwetsbare vrouwen. Daarbij lag de aandacht op verschillende (sub)doelgroepen, zoals alleenstaande moeders, vrouwelijke immigranten en vrouwen met een arbeidsbeperking.
<p>41c. De pensioenkloof tussen mannen en vrouwen tot een minimum te beperken en gerichte maatregelen te nemen ter ondersteuning van oudere vrouwen, om dakloosheid en huisvestingsonzekerheid te voorkomen en aan te pakken, in het bijzonder onder vrouwen die gendergerelateerd geweld ontvluchten, vrouwen met een laag inkomen, en lesbische, biseksuele, transgender- en interseksuele vrouwen;</p>	<p>KNL; SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alle gegevens over inkomens-, pensioen- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden verzameld en kunnen worden geraadpleegd via het Centraal Bureau voor de Statistiek. Op Europees niveau is het EU-rapport over de toereikendheid van pensioenen (inclusief een analyse van de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen en armoede) beschikbaar. • In dit verband is het ook belangrijk om de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen aan te pakken: bij deeltijdwerk is de opbouw van pensioenen in de tweede pijler lager. Het ministerie streeft er daarom naar om de mogelijkheden te verbeteren om betaald werk te combineren met mantelzorg – bijvoorbeeld door meer kansen te creëren voor deeltijdwerkers die meer uren willen en kunnen werken. Het onderzoeksprogramma 'Meer Uren Werkt!' loopt momenteel: het wordt uitgevoerd door de Universiteit Utrecht en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als doel zichtbare en onzichtbare belemmeringen in kaart te brengen en weg te nemen die deeltijdwerkers ervan weerhouden meer uren te werken. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheid, werknemers en werkgevers. • Ontwikkelingen die leiden tot de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen moeten worden aangepakt via arbeidsmarktmaatregelen in brede zin (en vereisen ook een cultuuromslag). De pensioenkloof tussen mannen en vrouwen in Nederland is eerder een kwestie van particuliere/bedrijfspensioenen dan van staatspensioenen. De pensioenkloof tussen mannen en vrouwen hangt voornamelijk samen met de arbeidsparticipatie, het aantal gewerkte uren (vrouwen werken vaker in deeltijd) en het salaris. Maatregelen om deze kloof te dichten zijn dan ook op deze aspecten gericht. • Bovendien beoogt een nieuw wetsvoorstel meer controle te bieden over hoeveel woningen er worden gebouwd, waar en voor wie. Met de inwerkingtreding van deze wet zullen gemeenten een programma voor sociale woningbouw opstellen, dat ook specifiek moet inspelen op de huisvestingsbehoeften van bepaalde doelgroepen, zoals migrerende werknemers.
<p>41d. De langetermijngevolgen van de Toeslagenaffaire voor de getroffen vrouwen aan te pakken, onder meer door middel van uitgebreide schuldverlichting,</p>	<p>NL; SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sinds 1 maart 2021 is er een speciale herstelregeling van kracht voor slachtoffers van de 'toeslagenaffaire'. Slachtoffers komen in aanmerking voor gesubsidieerde rechtsbijstand, ongeacht hun inkomen en zonder eigen bijdrage. Deze regeling wordt jaarlijks verlengd zolang de herziening van het zelfredzaamheidscriterium niet in wet- en regelgeving is vastgelegd.

herstel van kredietwaardigheid en vergemakkelijkte toegang tot huisvesting en leningen;		
41e. Het gebruik van inkomensafhankelijke kinderbijslag uit te breiden in de Caribische delen van de verdragsstaat.	BES; SZW AUA CUR SXM	<ul style="list-style-type: none"> • De economische onafhankelijkheid van vrouwen en (alleenstaande) moeders wordt versterkt door de toegang tot kinderopvang te verbeteren met de invoering van de Wet kinderopvang BES in 2026. Hierdoor wordt kinderopvang voor gezinnen met een laag inkomen vrijwel gratis en wordt het makkelijker om werk en gezinszorg te combineren. Ouders betalen een vaste, lage bijdrage; kinderopvangorganisaties mogen ouders geen extra kosten in rekening brengen, bijvoorbeeld voor maaltijden, en als ouders de genoemde bijdrage niet kunnen betalen, kan de overheid besluiten de kosten voor hen te dragen. Bovendien hebben alle kinderen toegang tot kinderopvang: kinderopvangorganisaties mogen wettelijk gezien geen enkel kind weigeren. • Een uitgebreid wetgevingspakket (Wijzigingswet SZW-wetten BES) pakt verschillende kwesties aan om de positie van vrouwen te versterken: • Vanaf 1 januari 2026: Uitbreiding van het calamiteitenverlof (bijvoorbeeld bij brand thuis of voor dokters- of ziekenhuisbezoeken) en invoering van kortdurend zorgverlof (twee keer de wekelijkse werktijd; voor noodzakelijke zorg bij ziekte van een naast familielid). • Invoering van dubbele kinderbijslag voor intensieve zorg voor ouders van kinderen die vanwege ziekte of een handicap speciale zorg nodig hebben. • Daarnaast bevat de Wijzigingswet een nog in te voeren bepaling over geboorteverlof voor de partner. De wet voorziet in geboorteverlof ter hoogte van de helft van het aantal wekelijkse werkuren. Bij een volledige vijfdaagse werkweek komt dit neer op in totaal 2½ dag verlof. • Tot slot wordt gewerkt aan een verlofuitkering voor zwangere zelfstandigen in Caribisch Nederland.
Vrouwen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie		
<i>Plattelandsvrouwen</i>		
43. Een genderperspectief te integreren in programma's voor plattelandsontwikkeling en te zorgen voor gelijke deelname van vrouwen aan de formulering en uitvoering van beleid inzake klimaatbestendigheid en energietransitie.	KNL; OCW/SZW/IenW	<ul style="list-style-type: none"> • In Europees Nederland is het armoedebeleid algemeen en uniform voor alle burgers. Het nationale armoedebeleid verschilt dan ook niet tussen gemeenten op het platteland en stedelijke gemeenten. De regering werkt echter nauw samen met de gemeenten, die enige beleidsruimte hebben om zich op specifieke groepen te richten. • De nationale coördinatie via het nationale depopulatie-programma koppelt deze inspanningen aan bredere plattelandsontwikkeling in het kader van de nationale ruimtelijke strategie, waardoor de toegang tot werk voor vrouwen en de nabijheid van voorzieningen worden verbeterd. • De afgelopen jaren (2021-2026) heeft de Nederlandse overheid aanzienlijke bedragen geïnvesteerd via regionale investeringsfondsen – meer dan 200 miljoen euro – waarbij expliciet prioriteit is gegeven aan vrouwen als belangrijkste gebruikers van het openbaar vervoer, lokale scholen en de gezondheidszorg in ontvolkte gebieden zoals Noord-Groningen, Zuid-Limburg en

		<p>Zeeland. Concrete maatregelen zijn onder meer gerichte subsidies om onrendabele maar essentiële buslijnen in stand te houden op grond van de Wet openbaar vervoer, waardoor de mobiliteit van vrouwen voor werk, zorg en boodschappen wordt gewaarborgd; steun voor kleinschalige basisscholen via de Wet op de voortzetting van de financiering van onderwijsachterstanden; en investeringen in regionale ziekenhuizen om sluitingen te voorkomen die onevenredig zwaar drukken op vrouwen als primaire zorgverleners. Gemeenten krijgen extra steun via de beleidsimpuls voor ontvolking en leegstand, waardoor lokale oplossingen gericht op vrouwen mogelijk worden, zoals flexibele minibuses, lokale werkgelegenheidscentra met omscholing voor vrouwen in krimpende sectoren en mobiele gezondheidsdiensten, waarbij naar geslacht uitgesplitste gegevens worden gebruikt om de behoeften van vrouwen te integreren in de participatieve planning.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Klimaatplan 2025–2035 omvatte participatieve processen die verder gingen dan de verplichte raadplegingen, met bijeenkomsten voor belanghebbenden waarbij 75INQ, een vrouwenrechtenorganisatie, betrokken was, en focusgroepen voor bredere inbreng. Het Nationaal Klimaatplatform raadpleegde kwetsbare groepen en jongeren. Een burgerraad – 175 leden, representatief voor de Nederlandse bevolking – heeft op 1 december 2025 aanbevelingen ingediend over eten, reizen en consumptie, waarop de regering moet reageren. De reactie van de regering wordt in juni 2026 verwacht. • De Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS) 2026 bundelt het beleid inzake klimaatadaptatie voor de Europese en Caribische delen van Nederland, met inclusieve klimaatadaptatie als kernelement. Bij de herziening ervan (sinds 2024) worden belanghebbenden zoals veiligheidsregio's, waterschappen en maatschappelijke organisaties betrokken. Er zijn workshops en adviesgroepen opgezet en het publiek is uitgenodigd om feedback te geven op de milieueffectrapportage. De publicatie van het NAS 2026 wordt in het vierde kwartaal verwacht. Sinds 2023 wordt er gewerkt aan klimaatplannen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES), in opdracht van de lokale overheden en met steun van de nationale overheid. Deze plannen omvatten maatregelen voor klimaatadaptatie die zijn ontwikkeld in samenwerking met inwoners en organisaties op de verschillende eilanden. Dit proces is zorgvuldig opgezet, mede met het doel brede draagvlak bij het publiek te creëren. Dit proces heeft langer geduurd dan aanvankelijk was geraamd, maar de plannen zullen naar verwachting in de komende maanden worden afgerond. • Wat biodiversiteit betreft, worden vrouwen, jongeren en ondervertegenwoordigde groepen actief bij het beleid betrokken, bijvoorbeeld via de Nationaal Biodiversiteit Strategie Actieplan Nederland 2025-2030 in het kader van het doelstellingen 22 en 23 van het VN Kunming-Montreal Raamwerk voor biodiversiteit hebben betrekking op gendergelijkheid. Het Women & Food Network versterkt bovendien de rol van vrouwen in de landbouw en bij de beleidsvorming.
<i>Vrouwen met een beperking</i>		

<p>45a. Belemmeringen voor gemeenschapsgerichte zorg en ondersteunende diensten voor vrouwen met een beperking weg te nemen, te zorgen voor adequate toegang tot opvangcentra, psychosociale begeleiding en juridische bijstand, maatregelen ter voorkoming en aanpak van gendergerelateerd geweld te versterken, en institutionele en gesegregeerde omgevingen geleidelijk af te schaffen;</p>	<p>KNL; VWS/JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt bijzondere aandacht besteed aan het opsporen en wegnemen van belemmeringen die vrouwen met een handicap ervan kunnen weerhouden om hulp te zoeken of te krijgen. In dit verband wordt de toegankelijkheid van slachtofferhulp, opvangcentra en aangifteprocedures verbeterd in samenwerking met gemeenten en ministeries, waarbij de nadruk ligt op het zoveel mogelijk verlagen' van bestaande belemmeringen. Opvangcentra zullen systematisch worden beoordeeld en, waar nodig en mogelijk, worden aangepast om zowel fysieke als communicatieve toegankelijkheid te waarborgen. Er worden mogelijkheden onderzocht om informatie begrijpelijk te maken en beschikbaar te stellen in toegankelijke formaten, ongeacht de aard van de beperking, teneinde communicatiebarrières weg te nemen. • De genoemde onderzoeken, maatregelen en acties waarborgen inhoudelijke gelijkheid, in overeenstemming met de verplichtingen uit hoofde van het CEDAW en het Verdrag inzake de rechten van personen met een beperking (CRPD). • Daarom is in februari 2024 de Nederlandse Nationale Strategie voor het CRPD (2040) aangenomen, waarin onder andere concrete stappen worden gezet om gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap te voorkomen en aan te pakken, met name in situaties van afhankelijkheid. • We voeren, op wetenschappelijk bewijs gebaseerde maatregelen door die in het kader van de nationale werkagenda zijn ontwikkeld, in overeenstemming met het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD). • Er worden vijf concrete maatregelen genomen om deze risico's aan te pakken: <ol style="list-style-type: none"> 1) Capaciteitsopbouw bij professionals: professionals die werkzaam zijn in de zorg, de veiligheidssector en justitie zullen worden getraind om misbruik te herkennen en hierop te reageren. De voorbereidingen voor onderzoek en uitvoering lopen van 2025 tot 2027. 2) Kennis versterken en verbinden: onderzoek en praktijkkennis worden in kaart gebracht en gebundeld om als basis te dienen voor empirisch onderbouwde maatregelen. 3) Toegankelijke informatie over hulpverlening: meldingsprocedures, begeleiding en opvang worden begrijpelijk en toegankelijk gemaakt voor vrouwen en meisjes, ongeacht hun beperking. 4) Verbetering van de toegankelijkheid van opvangcentra: de fysieke en communicatieve toegankelijkheid voor slachtoffers van geweld zal worden geëvalueerd. We streven ernaar om in 2027 met de uitvoering te beginnen. 5) Versterking van onderzoek en gegevensverzameling: lacunes in de gegevens over gendergerelateerd geweld, uitgesplitst naar handicap en geslacht, zullen in kaart worden gebracht, zodat verbeteringen kunnen worden doorgevoerd. • Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het waarborgen van de beschikbaarheid van opvangcentra voor vrouwen. Om deze verantwoordelijkheid na te komen, verstrekken gemeenten financiële steun aan organisaties die opvangdiensten voor vrouwen verzorgen.
--	----------------------	--

		<ul style="list-style-type: none"> • De afgelopen jaren heeft een groot aantal vrouwenopvangcentra geïnvesteerd in het verbeteren van de fysieke toegankelijkheid. Bovendien beoordelen hulpverleners, wanneer vrouwen met een beperking hulp zoeken bij een vrouwenopvangorganisatie, de individuele behoeften en zoeken ze naar passende oplossingen om de nodige ondersteuning op maat te bieden. De dienstverlening is dan ook gebaseerd op een op maat gemaakte, cliëntgerichte aanpak. • De toegang tot gesubsidieerde rechtsbijstand wordt nog steeds geregeld door de Wet op de rechtsbijstand (Wrb). Mensen met beperkte financiële middelen, waaronder vrouwen, kunnen in aanmerking komen voor door de staat gefinancierde rechtsbijstand. • De Wrb bevat een bepaling waarin staat dat slachtoffers van ernstige zedendelicten en geweldsmisdrijven, of hun nabestaanden, recht hebben op kosteloze rechtsbijstand, ongeacht hun inkomen. • De wet (artikel 44, lid 4, Wrb) stelt de volgende voorwaarden: 1. vervolging in de strafzaak, 2. het slachtoffer of de nabestaanden komen in aanmerking voor schadevergoeding overeenkomstig artikel 3 van de Wet op het Fonds voor schadevergoeding bij geweldsmisdrijven. • Overigens wordt er momenteel door de Raad voor Rechtsbijstand buitenwettelijk beleid gevoerd waarbij onder omstandigheden ook kosteloze rechtsbijstand kan worden geboden voordat door het slachtoffer aangifte is gedaan bij de politie. • Aan slachtoffers van mensenhandel, waaronder uitdrukkelijk vrouwelijke slachtoffers, wordt vanaf een vroeg stadium rechtsbijstand verleend. Deze rechtsbijstand geldt voor alle adviesdiensten met betrekking tot mensenhandel en de daaruit voortvloeiende eerste gerechtelijke procedures.
<p>45b. De onevenredig hoge armoedecijfers onder vrouwen met een beperking aan te pakken en ervoor te zorgen dat werkgelegenheidsquota rekening houden met hun specifieke behoeften en in de publieke sector worden nageleefd;</p>	<p>KNL; SZW/VWS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het CBS voert een haalbaarheidsonderzoek uit naar het verzamelen van meer (specifieke) gegevens over armoede en problematische schulden. • De Nederlandse overheid stimuleert mensen met een arbeidsbeperking om werk te vinden bij een reguliere werkgever. Om dit te bereiken is de arbeidsovereenkomst opgesteld in samenwerking met werkgevers en vakbonden, die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering ervan. • Het doel van de Banenafpraak is om 125.000 extra banen te creëren voor mensen met een beperking. De doelgroep van de Banenafpraak bestaat uit mensen die niet in staat zijn zelf een minimuminkomen te verdienen. Sinds 2013 zijn er voor deze groep meer dan 90.000 extra banen gecreëerd. De Nederlandse regering werkt samen met werkgevers en vakbonden aan een nieuwe Banenafpraak. De doelgroep zal de komende periode worden uitgebreid: hierdoor kunnen meer mensen met een arbeidsbeperking aan een reguliere baan worden geholpen. De nadruk zal meer komen te liggen op de behoeften en mogelijkheden van de persoon in kwestie, in plaats van uit te gaan van de uitkeringssituatie. Mogelijk wordt er in de toekomst ook een quotumsysteem ingevoerd.

	<ul style="list-style-type: none"> • De Participatiewet biedt ondersteuning aan mensen die een bijstandsuitkering ontvangen (en geen recht hebben op andere uitkeringen om hen te helpen bij het vinden van werk). In het kader van deze wet bestaat er geen apart beleid voor vrouwen met een handicap. De uitvoering van de Participatiewet is gedecentraliseerd naar de gemeenten. Op die manier hebben gemeenten een zekere mate van speelruimte om hun eigen beleid op dit gebied vorm te geven en uit te voeren. De gemeenten voeren de wet uit en bieden oplossingen op maat. De Participatiewet voorziet ook in een recht op beschutte arbeid voor mensen – ongeacht hun geslacht – die zoveel ondersteuning of aanpassingen op de werkplek nodig hebben dat dit niet door een reguliere werkgever kan worden geboden (of van hem kan worden verwacht). De invoering van beschutte arbeid ontwikkelt zich positief en de doelstellingen voor beschutte werkplekken komen steeds meer binnen bereik. Het aantal mensen dat in de sociale werkvoorziening werkt, blijft gestaag groeien, waardoor we elk jaar dichterbij onze doelstellingen komen. • Het algemene beleid om meer vrouwen aan te moedigen om deel te nemen aan de arbeidsmarkt geldt ook voor vrouwen die ondersteuning nodig hebben, waarbij indien nodig extra ondersteuningsmogelijkheden beschikbaar zijn. Bijvoorbeeld voor mensen met een lichamelijke of psychische beperking. • De afgelopen jaren zijn er belangrijke stappen gezet om de sociale werkvoorziening verder te versterken. Er is een structureel budget van 154 miljoen euro per jaar vrijgemaakt ter ondersteuning van sociale werkvoorzieningen. Daarnaast zijn er verschillende beleidsmaatregelen ingevoerd om het systeem verder te verbeteren, waaronder: een wijziging in de manier waarop een werkgever een werksubsidie ontvangt voor iemand die een sociale werkvoorziening nodig heeft; het wijzigen van het systeem voor de toewijzing van de begroting, met inbegrip van het aantal sociale werkplaatsen dat een gemeente moet realiseren; het verbeteren van de sociale infrastructuur door middel van regionale plannen en het transformatiebudget; het sluiten van bestuursovereenkomsten met de VNG, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. • Om de zes maanden wordt de hoogte van de sociale uitkeringen geïndexeerd op basis van de werkelijke inflatiecijfers en de algemene loonontwikkeling. • Werkenden die, ongeacht de oorzaak, (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt zijn, kunnen een uitkering aanvragen op grond van de Wet op werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). De uitkering bedraagt een percentage (70 of 75%) van het eerder verdiende loon. Mocht dit leiden tot een inkomen dat lager is dan het minimuminkomen, dan is er de Wet op de bijstand om dit op te vangen. In sommige gevallen kunnen mensen op grond van de Participatiewet nog steeds in aanmerking komen voor aanvullende sociale uitkeringen, om ervoor te zorgen dat hun uitkering het bestaansminimum bereikt. • Jonge mensen met een handicap die niet in staat zijn om te werken, kunnen een Wajong-uitkering aanvragen. Deze uitkering bedraagt 75% van het wettelijk minimumloon en ligt boven
--	---

		<p>het bestaansminimum van de bijstand (Participatiewet).</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse regering zet zich in voor het bevorderen van gelijke kansen op de arbeidsmarkt. Het Offensief Gelijke Kansen richt zich op het ontwikkelen van op maat gemaakte instrumenten voor objectieve werving voor brancheorganisaties en via regionale initiatieven, zoals het opzetten van lokale diversiteitsraden. • Diversity at Work is een project dat diversiteit en inclusie op de werkvloer wil bevorderen. Het maakt deel uit van de Sociaal-Economische Raad en wordt gefinancierd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het project vergroot het bewustzijn door onder andere kennisdocumenten over inclusieve werving en selectie te verspreiden.
<p>45c. Regelingen voor vervangende besluitvorming te beperken en ervoor te zorgen dat vrouwen met een beperking volledige rechtsbevoegdheid en beslissingsautonomie uitoefenen op alle levensgebieden, waaronder seksuele en reproductieve gezondheid en in gezinsrelaties, en dwangmaatregelen op het gebied van voortplanting bij vrouwen en meiden met een beperking uitdrukkelijk te verbieden.</p>	<p>KNL; VWS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De Werkagenda voor Veiligheid en Rechtsbescherming in het kader van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Beperking zich op het vergroten van de kennis en het versterken van de vaardigheden van zorg- en veiligheidsprofessionals, het koppelen van beschikbare kennis en het verbeteren van de toegang tot informatie over ondersteunende diensten. Op deze manier worden mensen met een beperking beschermd tegen geweld, misbruik, uitbuiting en verwaarlozing, en daarmee ook tegen gedwongen sterilisatie. • Het is belangrijk dat intimiteit en/of seksualiteit binnen intramurale zorginstellingen besproken kan worden. Dit zorgt ervoor dat vrouwen met een beperking voldoende toegang hebben tot informatie. Daarom heeft de toenmalige minister Helder de beleidsvisie over intimiteit en seksualiteit gepubliceerd. • Als de Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten of de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg van toepassing is, kan verplichte anticonceptie uitsluitend als uiterste middel worden toegestaan als tijdelijke, omkeerbare maatregel om ernstige schade aan de vrouw zelf (niet aan het ongeboren kind) te voorkomen. Gedwongen sterilisatie van vrouwen is nooit toegestaan.
<p><i>Lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen</i></p>		
<p>47. Maatregelen te versterken ter voorkoming en aanpak van discriminatie, stigmatisering, geweld en haatmisdrijven tegen lesbische, biseksuele, transgender- en intersekse vrouwen, met gerichte maatregelen voor degenen die te maken hebben met meervoudige vormen van discriminatie, en om belemmeringen voor</p>	<p>KNL; OCW/VWS/SZW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert om de twee jaar de Veiligheidsmonitor en de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag (PHGSG). • Sinds 2023 neemt het CBS in deze routine-enquêtes specifieke, uitgesplitste gegevens over lhbtq+ op. Dit omvat een uitsplitsing voor lhbtq+-vrouwen. Onderwerpen zijn onder meer het soort geweld dat is ondergaan, de gevolgen voor het slachtoffer, de locaties, de relatie tot de dader en de bereidheid om aangifte te doen bij de politie. • Onlangs heeft de regering een alomvattende aanpak gepubliceerd om geweld en discriminatie tegen lhbtq+-personen in Nederland tegen te gaan, waarbij de nadruk ligt op een breed scala aan maatregelen, onderverdeeld in drie strategische doelstellingen. Bij deze maatregelen wordt rekening gehouden met de kwetsbaarheid van risicogroepen binnen de lhbtq+-bevolking, zoals vrouwen.

<p>genderbevestigende gezondheidszorg weg te nemen door wachttijden te verkorten, te zorgen voor adequate verzekeringsdekking en pathologisering uit te bannen.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Het eerste doel is het waarborgen van de persoonlijke veiligheid van lhbtqi+-personen. De komende jaren zullen er maatregelen worden genomen om de veiligheid in de openbare ruimte, in de huiselijke omgeving en online te vergroten. Voorbeelden hiervan zijn het uitvoeren van onderzoek om inzicht te krijgen in huiselijk geweld tegen transgender-, interseksuele, aseksuele en bi+-personen, en het opstellen van een richtlijn voor wetshandhavers om hen te helpen situaties van geweld tegen lhbtqi+-personen te herkennen en hierop te reageren. • Het tweede doel is het waarborgen van de veiligheid van lhbtqi+-personen binnen instellingen, zoals de politie, asiel- en immigratiediensten en onderwijsinstellingen. Voorbeelden hiervan zijn het ontwikkelen en verspreiden van e-learningmodules voor de politie en antidiscriminatieinstellingen. Binnen het COA zijn medewerkers aangesteld die over aanvullende kennis en vaardigheden beschikken om lhbtqi+-bewoners beter te ondersteunen en te begeleiden. • Het derde doel is ervoor te zorgen dat veiligheid voor lhbtqi+-personen de norm wordt, waaraan de overheid actief bijdraagt. Een voorbeeld van een maatregel om dit doel te bereiken is de ontwikkeling van een richtlijn om ngo's die opkomen voor de belangen en rechten van lhbtqi+-personen te helpen bij het aanpakken en bestrijden van desinformatie en verkeerde informatie. • ECAD-P: Het Expertisecentrum Antidiscriminatie van de Politie (ECAD-P) is een gespecialiseerde eenheid die advies en praktische ondersteuning biedt aan (individuele) politieonderzoekers bij het opbouwen van hun dossiers, om hen te helpen bij een succesvolle vervolging. Zij beschikken over een discriminatieonderzoeker die gespecialiseerd is in lhbtqi+-zaken. Daarnaast worden zij ondersteund door 'Roze in Blauw' • Maatregelen op sportgebied zijn onder meer de Alliantie Gelijkspele, die tot doel heeft de acceptatie van lhbtqi+-mensen in de recreatieve sport te verbeteren, en „Ons voetbal is voor iedereen”, een samenwerkingsprogramma van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) en de overheid dat discriminatie, racisme en haatzaaiende uitlatingen in het voetbal bestrijdt. • Scholen in het basis- en voortgezet onderwijs zijn wettelijk verplicht om een veilige schoolomgeving voor alle leerlingen te waarborgen. Momenteel wordt een soortgelijk wetsvoorstel voorbereid voor het beroepsonderwijs en het hoger onderwijs. Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. • Scholen in het basis-, voortgezet en beroepsonderwijs zijn bovendien wettelijk verplicht om burgerschapsonderwijs aan te bieden. Dit houdt in dat scholen democratische waarden, waaronder gelijkheid, moeten bevorderen en leerlingen moeten leren respectvol om te gaan met seksualiteit. Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. • Via het Offensief Gelijke Kansen worden maatregelen genomen om discriminatie op de arbeidsmarkt tegen te gaan door te streven naar gelijke kansen voor iedereen en door alle vormen van discriminatie aan te pakken. • Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – Directie Emancipatie – heeft opdracht
---	--	---

		<p>gegeven tot een onderzoek naar de positie van biseksuele mensen op de arbeidsmarkt. Het project omvatte de ontwikkeling van handige hulpmiddelen en aanbevelingen voor werkgevers, collega's, beleidsmakers en belangengroepen om de inclusie van biseksuele mensen op de werkvloer verder te verbeteren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap laat om de twee jaar een onderzoek uitvoeren waarin onder meer de sociaaleconomische situatie en de positie op de arbeidsmarkt van lhbtqi+ personen in kaart worden gebracht. • Gemeenten zijn op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning verantwoordelijk voor de aanpak van geweld tegen vrouwen. Dit omvat vrouwen in een situatie van onregelmatige migratie, lesbische, biseksuele en transgender vrouwen en interseksuele personen, en vrouwen met een handicap. Nederland streeft ernaar gemeenten effectief te ondersteunen en hen tegelijkertijd voldoende flexibiliteit te bieden om beleid te ontwikkelen dat aansluit bij de lokale behoeften en omstandigheden. • De nationale overheid ontwikkelt richtlijnen, hulpmiddelen en producten die gemeenten kunnen gebruiken om lokale aanpakken verder uit te werken. Sommige van die producten zijn specifiek gericht op mensen die te maken hebben met bepaalde risicofactoren en/of met intersectionele factoren. • Wat vrouwen met een handicap betreft, streven we ernaar om gerichte, op wetenschappelijk bewijs gebaseerde maatregelen door te voeren die in het kader van de nationale werkagenda zijn ontwikkeld, in overeenstemming met het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. • Discriminatie op de arbeidsmarkt is in Nederland verboden. Daarom heeft de Nederlandse regering het Actieplan Gelijke Kansen (Offensief) opgesteld, als vervolg op het Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie. • Deze aanpak rust op drie pijlers: werkgevers ondersteunen en faciliteren bij het creëren van gelijke kansen, werknemers helpen om arbeidsmarktdiscriminatie te herkennen en te melden, en de ontwikkelingen op het gebied van arbeidsmarktdiscriminatie volgen. • We zullen de situatie van lhbtqi+ personen om de twee jaar blijven volgen. • Op verzoek van de Tweede Kamer heeft onderzoeksbureau SEOR onderzoek gedaan naar de belemmeringen waarmee transgenders op de arbeidsmarkt te maken hebben. In dit rapport beschrijft SEOR verschillende vormen van transitieverlof als een gedeeltelijke oplossing om deze situatie te verbeteren. Er zijn echter financiële middelen nodig om werk te maken van wettelijk transitieverlof. Dit is aan de nieuwe regering. • De huidige vereenvoudiging van het verlofstelsel biedt mogelijkheden om in de toekomst overgangsverlof in de wet op te nemen, mocht er een politieke meerderheid voor een dergelijk voorstel zijn. Afspraken over overgangsverlof worden vastgelegd in collectieve
--	--	---

	<p>arbeidsovereenkomsten (CAO's).</p> <ul style="list-style-type: none"> • De regering ondersteunt maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor gendergelijkheid en lhbtq+-gelijkheid. • Momenteel wordt er een medische richtlijn opgesteld om ervoor te zorgen dat interseksuele baby's en kinderen de juiste zorg krijgen wanneer een interdisciplinair team van deskundigen dit nodig acht. Daarnaast zal er onderzoek worden gedaan om te beoordelen welke regelgeving het meest geschikt is om te waarborgen dat geen enkele interseksuele persoon wordt onderworpen aan onnodige medische of chirurgische behandelingen zonder zijn of haar volledige en geïnformeerde toestemming. Het onderzoek gaat in de eerste helft van 2026 van start en zal naar verwachting ongeveer een jaar in beslag nemen. Wat interseksuele personen betreft, werd in het genoemde wetsvoorstel voorgesteld een procedure in te voeren die zowel voor transgenders als voor interseksuele personen toegankelijk zou zijn. • Ook na de inwerkingtreding blijven rechters wijzigingen in het geregistreerde geslacht van minderjarigen toestaan. Daardoor is de procedure die de wetgeving zou hebben ingevoerd, nu onderdeel geworden van de jurisprudentie. <p>Over wachttijden transgenderzorg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit jaar is het Landelijk Platform Transgenderzorg gelanceerd. Dit netwerk wordt ondersteund door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om bredere knelpunten rondom de toegankelijkheid en kwaliteit van transgenderzorg aan te pakken. • Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ondersteunt de integratie van de Genderpraatjes-jongerenhulplijn van het Transgender Netwerk in Switchboard, de LGBTQ+-hulplijn van het COC. Jongeren en volwassenen met vragen over gender kunnen bij deze hulplijn terecht voor hulp en ondersteuning. • Nederland heeft actief de overgang van de ICD-10 (<i>International Classification of Diseases</i>) naar de ICD-11 ondersteund, waarbij gendergerelateerde diagnoses officieel uit het hoofdstuk over psychische en gedragsstoornissen zijn verwijderd. De overheid erkent dat onder de ICD-11 'genderincongruentie' wordt geclassificeerd als een aandoening die verband houdt met seksuele gezondheid, in plaats van een psychiatrische stoornis. • De overheid heeft in 2022 de evaluatie van de Kwaliteitsstandaard Transgenderzorg geïnitieerd, die in april 2024 is afgerond. Deze evaluatie gaat expliciet in op de overgang naar de ICD-11 en onderzoekt hoe 'samen beslissen' en gepersonaliseerde zorgtrajecten de plaats kunnen innemen van strikt gemedicaliseerde, pathologiserende diagnostische vereisten. • De Kwaliteitsstandaard Transgenderzorg wordt momenteel geactualiseerd op basis van laatste stand van wetenschap en praktijk. Deze richt zich op medisch-specialistische transgenderzorg binnen de tweedelijnszorg.
--	---

<i>Asielzoekende, vluchteling- en migrantenvrouwen</i>		
<p>49a. Vormen van meervoudige discriminatie aan te pakken die asielzoekende, vluchtelingen- en migrantenvrouwen treffen, de arbeidsbescherming te versterken en uitbuiting in onzekere dienstverbanden uit te bannen;</p>	<p>KNL; SZW/JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De regering heeft opdracht gegeven tot een onafhankelijk onderzoek naar de economische en sociale rechten van migrerende werknemers en werkt aan de uitvoering van de aanbevelingen, waaronder de invoering van een toelatingsregeling voor uitzendbureaus om ervoor te zorgen dat deze bureaus zich aan de Nederlandse wetgeving houden. Wanneer deze wetgeving in 2028 van kracht wordt, zal de handhaving ervan worden verzorgd door de Nederlandse Arbeidsinspectie. • Een nieuw wetsvoorstel heeft tot doel meer controle te krijgen over hoeveel woningen er worden gebouwd, waar en voor wie. Als deze wet wordt aangenomen, zullen gemeenten een programma voor sociale woningbouw opstellen, dat ook specifiek moet voorzien in de huisvestingsbehoeften van bepaalde doelgroepen, zoals migrerende werknemers. • Daarnaast werkt de regering aan een wetsvoorstel om migrerende werknemers betere huurbescherming te bieden. Ook heeft de regering in het hele land fysieke en mobiele informatiepunten voor migrerende werknemers opgezet. • Om de kwetsbaarheid van migranten zonder papieren te verminderen, heeft de Nederlandse regering het initiatief ""Work in NL"" opgezet, dat informatie biedt over wonen en werken in Nederland. Dit zal arbeidsmigranten helpen om hier gezond, veilig en eerlijk te wonen en te werken. • De maatschappelijke organisatie Fairwork, die migranten zonder papieren helpt hun rechten op te eisen, bijvoorbeeld om hun achterstallige loon te vorderen, krijgt steun van de Nederlandse overheid • De Nederlandse overheid neemt maatregelen om de wetgeving inzake mensenhandel (artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht) te moderniseren, teneinde de doeltreffendheid te maximaliseren en de vervolging van daders en de bescherming van slachtoffers te verbeteren. Dit omvat onder meer een uitbreiding naar arbeidsuitbuiting en ernstige schade aan arbeidsmigranten. • Het Offensief Gelijke Kansen ontwikkelt op maat gemaakte instrumenten voor objectieve werving voor sectororganisaties en via regionale initiatieven, zoals de oprichting van lokale diversiteitsraden. • Het nationale programma 'Samen tegen mensenhandel' omvat proefprojecten, opleidingen voor hulpverleners in de frontlinie (zoals politieagenten, arbeidsinspecteurs en migratieambtenaren) en voorlichtingsactiviteiten om de vroegtijdige signalering en doorverwijzing van slachtoffers te bevorderen. Op het gebied van migratie en vluchtelingen krijgen alle betrokken partijen een training in het herkennen van signalen van mensenhandel. De politie zet flexibele teams in in de buurt van asielcentra en vluchtelingenopvangcentra om signalen van zowel mensenhandel als mensensmokkel op te sporen en daarop te reageren. Deze teams zijn specifiek op zoek naar mensenhandelaars die op deze locaties kwetsbare personen willen uitbuiten.

	<ul style="list-style-type: none"> • In het centrale opvangcentrum in Ter Apel is een protocol opgesteld voor gecoördineerde maatregelen wanneer een vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel wordt gesignaleerd. Dit protocol voorziet in samenwerking tussen de politie (AVIM), de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), Stichting Nidos, het COA, het Bureau voor Rechtsbijstand, de Nederlandse Vluchtelingenraad, de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) en CoMensha. Het protocol benadrukt het belang van het delen van informatie om tijdige bescherming en ondersteuning te waarborgen. Medewerkers van de IND zijn bovendien opgeleid om tijdens migratieprocedures signalen van mensenhandel te herkennen. • De Nederlandse Arbeidsinspectie heeft richtlijnen uitgevaardigd waarin inspecteurs worden verplicht alle personen gelijk te behandelen, conform artikel 1 van de Grondwet. Bij vermoedelijke gevallen van arbeidsuitbuiting wordt de verdere afhandeling overgenomen door speciaal gecertificeerde onderzoekers op het gebied van mensenhandel. Gendersensitiviteit vormt een kernprincipe van de aanpak van de Arbeidsinspectie. • De reguliere arbeidswetgeving en socialezekerheidswetgeving is van toepassing op huishoudelijk personeel dat meer dan vier dagen per week bij één huishouden werkt, met als doel de markt voor huishoudelijk werk te stimuleren en de overige rechten van huishoudelijk personeel te waarborgen. De particuliere werkgever blijft verantwoordelijk voor het waarborgen van een veilige en gezonde werkplek, moet ten minste het minimumloon (en 8% vakantietoeslag) betalen, moet doorbetalen tijdens vakanties en moet doorbetalen bij ziekte (gedurende 6 weken). Bij ontslag moet er een geldige reden zijn en moet rekening worden gehouden met de wettelijke opzegtermijn. • De regering heeft een nieuw wetsvoorstel ingediend om alle zorgverleners met een arbeidsovereenkomst die werken met een persoonsgeboden budget (pgb) gelijk te behandelen. Dit voorstel biedt deze groep werknemers betere bescherming, waaronder volledige toegang tot de openbare sociale zekerheid. De Tweede Kamer en de Eerste Kamer moeten nog over dit voorstel stemmen. Naar verwachting zullen de behandeling in het parlement en de publicatie van het wetsvoorstel begin 2026 plaatsvinden. • De Directie Emancipatie (OCW) ondersteunt diverse projecten om vrouwen te helpen die economisch kwetsbaar zijn of een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, waaronder uitdrukkelijk vrouwen met een migratieachtergrond. • Voorbeelden hiervan zijn het Programma Economische Veerkracht van Vrouwen (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid). Daarnaast wordt met de subsidie voor 'Economische Zelfstandigheid' binnen het ZonMw-programma 'Skilled at Work' een wetenschappelijk onderbouwde aanpak ontwikkeld waarmee gemeenten vrouwen kunnen helpen bij hun weg naar betaald werk en economische zelfstandigheid. Hieronder vallen ook vrouwen met een verblijfsvergunning die weinig onderwijs
--	--

		<p>hebben genoten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast ondersteunt het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verschillende projecten die specifiek gericht zijn op vrouwen met een migratieachtergrond die in een financieel afhankelijke relatie leven zoals de opschaling van het proefproject Diversiteit, het tweearig proefproject NetwerkPro en een onderzoek naar de belemmeringen en behoeften van vrouwen uit gesloten migrantengemeenschappen. • Niet-werkende vrouwen (met en zonder uitkering) hebben vaak extra begeleiding nodig. Er zijn diverse programma's en projecten uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in 'wat werkt' bij de arbeidsbegeleiding van deze kwetsbare groep vrouwen. Daarbij is de aandacht gericht geweest op verschillende (sub)doelgroepen, zoals alleenstaande moeders, vrouwelijke immigranten en vrouwen met een arbeidsbeperking. • In 2023 concludeerde een team dat advies gaf over misstanden ten aanzien van arbeidsmigranten dat migrerende werknemers beperkte toegang tot de rechter hebben. Het Juridisch Loket heeft in 2024 een speciaal team opgericht om migrerende werknemers uit EU-landen te adviseren en bij te staan. Daarnaast heeft de Raad voor Rechtsbijstand een speciale procedure ingesteld waarbij migrerende werknemers met zaken op het gebied van arbeids- en huurrecht worden gekoppeld aan een advocaat en een tolk. Deze procedure is in mei 2025 van start gegaan.
49b. De afhankelijkheid van de migratiestatus weg te nemen door ervoor te zorgen dat de verblijfsstatus van migrantenvrouwen wordt losgekoppeld van die van hun echtgenoot of familielid in gevallen van gendergerelateerd geweld;	KNL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • Migranten (mannen en vrouwen) die op basis van een voorwaardelijke verblijfsvergunning legaal in Nederland verblijven met hun echtgenoot of partner, kunnen vóór het verstrijken van de vijf jaar legaal verblijf een aanvraag indienen voor een zelfstandige verblijfsvergunning, indien de relatie – en daarmee de verblijfsvergunning – wordt beëindigd als gevolg van huiselijk geweld. • De aanvraag voor een zelfstandige verblijfsvergunning moet worden gestaafd door een verklaring van de politie waarin wordt bevestigd dat het slachtoffer aangifte heeft gedaan, en door een verklaring van een arts, een maatschappelijk werker of een (vrouwen)opvangcentrum. • Dit is al jarenlang het beleid. • Migranten die niet legaal in Nederland verblijven, kunnen een verblijfsvergunning aanvragen op grond van het feit dat zij het slachtoffer zijn geweest van huiselijk geweld. • De aanvraag moet bovendien worden ondersteund door een verklaring van de politie en informatie van een arts, maatschappelijk werker of een (vrouwen)opvangcentrum. • Bovendien moet duidelijk worden gemaakt dat het slachtoffer geen reële mogelijkheden heeft om naar het land van herkomst terug te keren om daar bescherming tegen het geweld te vinden. • Indien het slachtoffer in een opvangcentrum verblijft, kan hij of zij een uitkering aanvragen om in de dagelijkse kosten te voorzien. • Een dergelijke aanvraag is echter geen voorwaarde voor een verblijfsvergunning.
49c. Ervoor te zorgen dat	KNL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • Met de invoering van het Migratiepact wordt de nationale asielpcedure herzien. Na de

<p>asielprocedures en -personeel genderresponsief en traumagericht zijn en gendergerelateerde vervolging te erkennen als grond voor internationale bescherming;</p>		<p>invoering van het Migratiepact krijgt de asielzoeker vanaf het moment dat hij zijn asielaanvraag in Nederland indient juridisch advies van de INS, in plaats van rechtsbijstand. Na het verhoor wordt gratis rechtsbijstand door een advocaat verleend, zodat de advocaat het verslag van het verhoor kan aanvullen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse rechterlijke macht heeft toegang tot opleidingen via instellingen zoals het SSR (Studiecentrum Rechtspleging), waar zij worden getraind in de toepassing van internationale verdragen. Het SSR biedt diverse cursussen aan die gericht zijn op de omgang met kwetsbare personen, waaronder asielzoekers en slachtoffers van huiselijk geweld of mensenhandel. Er worden momenteel bijscholingen en cursussen over dit onderwerp ontwikkeld. • Medewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) worden ook getraind om tijdens migratieprocedures signalen van mensenhandel te herkennen. De basisopleiding asiel omvat een sessie van een halve dag over handhaving, met specifieke aandacht voor mensenhandel. Daarnaast kunnen medewerkers de EUAA-module 'Mensenhandel' volgen. Verder worden medewerkers getraind in het interviewen van kinderen en kwetsbare asielzoekers (via de EUAA-modules 'Interviewen van kinderen' en 'Interviewen van kwetsbare personen'). Voor verdere bijscholing zijn de EUAA-module 'Gender, genderidentiteit en seksuele oriëntatie' en een cursus over 'Traumasensitief interviewen en besluitvorming' beschikbaar. • Binnen organisaties (waaronder de IND), de Koninklijke Marechaussee (KMar) en de Politie Caribisch Nederland (KPCN) zijn aangewezen contactpersonen of opgeleide medewerkers aangesteld. Binnen de KMar beschikken opgeleide functionarissen over specifieke expertise op het gebied van genderkwesties en mensenhandel en fungeren zij als interne contactpersonen. De KMar kan contact opnemen met de aangewezen contactpersonen van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) • In het Nederlandse asielbeleid wordt seksueel geweld in conflictsituaties nu beschouwd als een relevante factor voor bescherming. Asielzoekers die het slachtoffer zijn geweest van seksueel of gendergerelateerd geweld in conflictsituaties moeten passende procedurele waarborgen krijgen en kunnen, afhankelijk van hun individuele risico, in aanmerking komen voor asiel of subsidiaire bescherming. • In de praktijk kunnen asielzoekers vragen om te worden gehoord door een ambtenaar (en tolk) van het geslacht van hun voorkeur — wat van pas komt wanneer seksueel geweld een onderdeel van de asielaanvraag vormt. • In Nederland zijn er specifieke procedures om ervoor te zorgen dat bij de identificatie van slachtoffers van mensenhandel rekening wordt gehouden met hun geslacht. Tijdens verhoren en hoorzittingen streven autoriteiten zoals de politie en de KMar ernaar om, waar mogelijk en passend, tegemoet te komen aan de wens van een slachtoffer om door iemand van hetzelfde geslacht te worden verhoord, als onderdeel van slachtoffergerichte en traumagerichte werkwijzen.
---	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • De beschermings- en ondersteuningsmaatregelen voor slachtoffers van mensenhandel worden op een genderbewuste manier georganiseerd. De Nederlandse overheid financiert gespecialiseerde opvangcentra en ondersteuningsvoorzieningen voor slachtoffers van mensenhandel, waaronder voorzieningen die specifiek zijn ingericht voor de opvang van vrouwelijke slachtoffers en slachtoffers van seksuele uitbuiting. Deze voorzieningen bieden veilige opvang, psychosociale zorg en gespecialiseerde begeleiding. • De KMar hanteert een specifieke aanpak van mensenhandel, waarbij aandacht wordt besteed aan culturele en genderspecifieke aspecten, met name bij het herkennen, begeleiden en doorverwijzen van mogelijke slachtoffers.
<p>49d. De veiligheid en privacy van vrouwen in asielopvangcentra te waarborgen, pesterijen, intimidatie en gendergerelateerd geweld te voorkomen, vrouwen indien nodig van mannen te scheiden en toegankelijke en vertrouwelijke meldingsmechanismen in te stellen.</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In het centrale AZC in Ter Apel is er een protocol voor het geval er een vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel wordt geïdentificeerd. Dit protocol voorziet in samenwerking tussen de politie (AVIM), de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), Stichting Nidos, het COA, het Bureau voor Rechtsbijstand, de Nederlandse Vluchtelingenraad, de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) en CoMensha, en benadrukt het belang van informatie-uitwisseling om tijdige bescherming en ondersteuning te waarborgen. Medewerkers van de IND zijn ook getraind om tijdens migratieprocedures signalen van mensenhandel te herkennen. • De politie zet flexibele teams in in de buurt van asielcentra en opvangcentra voor vluchtelingen om signalen van zowel mensenhandel als mensensmokkel op te sporen en hierop te reageren. Deze teams zijn specifiek op zoek naar mensenhandelaars die op deze locaties misbruik willen maken van kwetsbare personen. • Actoren op het gebied van migratie, waaronder de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), leiden hun personeel op om signalen van mensenhandel te herkennen en hierop te reageren. • Sinds 2013 is de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht, waardoor organisaties, waaronder het COA, verplicht zijn zich aan een meldingscode te houden. De code heeft betrekking op huiselijk geweld en kindermishandeling, waaronder seksueel geweld, genitale verminking van vrouwen, eengerelateerd geweld, ouderenmishandeling en gedwongen huwelijken. • Op elke COA-locatie zijn twee aangewezen medewerkers aanwezig die een vijfdaagse training hebben gevolgd. Deze aangewezen medewerkers zijn getraind om signalen van geweld te herkennen en weten hoe ze hierop op professionele wijze moeten reageren. De meldingsprocedure omvat een actieplan dat professionals door alle stappen van het proces loodst, van het herkennen van signalen van geweld of misbruik tot het besluit om al dan niet een melding te doen. In gevallen van acuut ernstig geweld en/of structureel geweld doen de aangewezen medewerkers een melding maken bij Veilig Thuis. Dit is het advies- en meldpunt voor huiselijk geweld, seksueel geweld, eengerelateerd geweld, gedwongen huwelijken, genitale verminking van

		<p>vrouwen en kindermishandeling en -verwaarlozing. Veilig Thuis start een onderzoek om te bepalen welke stappen er moeten worden ondernomen. De gespecialiseerde medewerkers van het COA kunnen ook doorverwijzen naar organisaties met specifieke expertise, zoals het Centrum Seksueel Geweld.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kinderen zijn bijzonder kwetsbaar voor seksueel misbruik online. De Wet op de zedendelicten stelt bijvoorbeeld zogenaamd 'sex-chatten' strafbaar: het seksueel benaderen van kinderen jonger dan 16 jaar, maar ook het seksueel benaderen van kinderen van 16 en 17 jaar die zich in een kwetsbare positie bevinden. Bij sex-chatting hoeft er geen sprake te zijn van een voorstel om elkaar te ontmoeten voor seksuele doeleinden. Dit is anders dan grooming, dat al strafbaar is gesteld. Hierdoor kan er in een vroeger stadium, nog voordat er sprake is van daadwerkelijk seksueel misbruik, actie worden ondernomen. Om alle bewoners van de COA-opvangcentra te informeren, heeft het COA een bericht over de Wet op de zedendelicten op het onlineplatform Mycoa geplaatst.
<i>Vrouwen in vrijheidsbeperking</i>		
<p>51. Intimidatie, seksueel misbruik en gendergerelateerd geweld tegen vrouwen in detentie te voorkomen en aan te pakken, toegang tot effectieve klachtenmechanismen en schadevergoeding te waarborgen, en adequate gendersensitieve gezondheidszorg, waaronder geestelijke gezondheidszorg, te bieden, prioriteit te geven aan gemeenschapsgerichte alternatieven voor detentie en open gevangenissen voor vrouwen op te richten.</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De rechten en veiligheid van vrouwen in detentie in Nederland worden gewaarborgd door nationale wetgeving (waaronder de Wet op de beginselen van het gevangeniswezen) voor Nederlandse gevangenen, de Wet op de beginselen van de verpleging voor forensisch-psychiatrische instellingen en de Wet op de beginselen van het jeugddetentiewezen, internationale mensenrechtenverdragen en een stelsel van onafhankelijke toezichtsmechanismen. Het toezicht en de toetsing worden uitgevoerd door de Inspectie Justitie en Veiligheid (IJenV), de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ), commissies van toezicht (CvT's), de Nationale Ombudsman, de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ), het Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT) van de Raad van Europa, nationale rechtbanken en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), en VN-verdragsorganen (waaronder het CEDAW en de Bangkok Rules). • Sinds 2023 heeft het Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) maatregelen genomen om de drempels voor vrouwen om wangedrag te melden te verlagen, de informatievoorziening aan gedetineerde vrouwen te verbeteren en de kennis binnen de toezichthoudende commissies te vergroten. Er zijn verplichte opleidingsmodules ontwikkeld voor medewerkers die met gedetineerde vrouwen werken, de samenstelling van de teams wordt waar nodig aangepast om de man-vrouwverhouding te verbeteren, en er wordt aanzienlijk geïnvesteerd in de sociale en psychologische veiligheid binnen de teams, zodat collega's zich in staat voelen om potentieel ongewenst gedrag aan te kaarten. De procedure voor het fouilleren van vrouwen is herzien en er zullen lichaamsscanners worden ingevoerd. • DJI zet zich ook in voor de uitvoering van een genderbewust beleid. • DJI streeft ernaar de basisvoorwaarden te scheppen voor re-integratie na vrijlating uit de

		<p>gevangenis: inkomen, huisvesting, (gezondheids)zorg, identiteitsbewijs, schuldbeheer en een sociaal netwerk. Iedereen binnen het strafrechtelijk systeem kan via het re-integratiecentrum en zijn of haar eigen casemanager rekenen op individuele ondersteuning bij deze zaken. Iedere gedetineerde heeft recht op passende medische zorg. Dit betekent dat er passende zorg beschikbaar is voor vrouwen, waaronder lesbische, biseksuele en transgender vrouwen, evenals oudere en gehandicapte vrouwen. De kwaliteit van de geboden zorg voldoet aan dezelfde professionele normen die ook buiten de detentie gelden. Hetzelfde geldt voor medische zorg. Indien er meer gespecialiseerde medische zorg nodig is die niet binnen de gevangenis kan worden geboden, kan de gedetineerde tijdelijk worden overgeplaatst naar een specifiek centrum.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is een werkgroep opgericht die zich bezighoudt met de seksuele gezondheid van gedetineerde vrouwen; deze werkgroep ontwikkelt momenteel een proefproject dat tot doel heeft de seksuele gezondheid van vrouwen in detentie te verbeteren. Het proefproject is erop gericht het taboe rond seksualiteit te doorbreken, een meer open dialoogcultuur te bevorderen, vrouwen op een positieve manier te empoweren met betrekking tot hun seksualiteit, voorlichting te geven over seksuele en reproductieve gezondheid, en aandacht te besteden aan de omgang met interpersoonlijke relaties tussen vrouwelijke gedetineerden en genderdiversiteit. Waar mogelijk zullen de daaruit voortvloeiende aanbevelingen worden opgenomen in het handboek over vrouwen in detentie, dat momenteel in ontwikkeling is. • De DJI staat in voor de kwaliteit van de zorg die dagelijks door zorgverleners in de instellingen wordt verleend, in overeenstemming met dezelfde professionele normen die ook buiten de detentie gelden. Ook het onafhankelijk toezicht wordt op deze manier georganiseerd.
Huwelijk en gezinsrelaties		
<p>53a. Ervoor te zorgen dat huiselijk geweld adequaat wordt meegenomen in alle juridische procedures met betrekking tot voogdij en bezoekrechten, vrouwen en hun kinderen te beschermen tegen hernieuwd slachtofferschap en dwangcontrole, en waarborgen te creëren tegen overmatige afhankelijkheid van het concept van "ouderlijke vervreemding";</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse overheid vindt het belangrijk dat huiselijk geweld en/of kindermishandeling wordt meegenomen in familierechtelijke procedures, bijvoorbeeld bij beslissingen over voogdij en omgangsregelingen. De rechten die onder het CEDAW-verdrag worden beschermd met betrekking tot huiselijk geweld en de bescherming van kinderen, zijn ook opgenomen in het Verdrag van Istanbul. • Daarnaast is de EU-richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld op 14 juni 2024 in werking getreden en moet deze uiterlijk 14 juni 2027 door Nederland worden geïmplementeerd. De wetgever is begonnen met de implementatiewetgeving. • Deze richtlijn ziet ook op de toegang van de bevoegde autoriteiten tot informatie over geweld tegen vrouwen of huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn, voor zover dat nodig is om met die informatie rekening te kunnen houden bij de beoordeling van het belang van het kind in het kader van civiele procedures betreffende dergelijke kinderen (artikel 32 lid 1) en op de opleiding en informatievoorziening voor professionals (artikel 36). • Naar aanleiding van twee studies ('Waar geweld uit beeld raakt' van het Verwey-Jonker Instituut

		<p>en 'Kind-onveiligheid in complexe (ex-) partnerrelaties' van de RSJ), die aantoonde dat huiselijk geweld onvoldoende wordt meegenomen in familierechtzaken, is de Nederlandse overheid een verbetertraject gestart.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met dit traject leveren de overheid en betrokken organisaties gezamenlijke inspanningen om de informatie aan de rechtbank te verbeteren, zodat huiselijk geweld beter kan worden meegenomen in beslissingen over zorgregelingen, voogdij en omgangsregelingen. Daarnaast worden er inspanningen geleverd om de kennis van betrokken professionals te vergroten en een beoordelingskader te ontwikkelen, dit alles om het bewustzijn van huiselijk geweld in familierechtzaken te vergroten. • Binnen de rechterlijke macht is er een projectgroep huiselijk geweld die onderzoekt hoe rechters binnen de bestaande wettelijke kaders een beter begrip kunnen krijgen van signalen van geweld. Huiselijk geweld wordt steeds vaker expliciet meegenomen in rechterlijke overwegingen, soms met verwijzing naar het Istanbulverdrag.
<p>53b. Alternatieve geschiloplossingsprocessen te verbieden, waaronder mediation en verzoening, in gevallen van huiselijk geweld, in overeenstemming met artikel 48 van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul);</p>	NL; JenV	<ul style="list-style-type: none"> • Een verwijzing vanuit de Rechtspraak naar civiele mediation vindt altijd plaats op basis van vrijwilligheid en deelname aan mediation vormt geen voorwaarde voor een beslissing. Partijen zullen nooit gedwongen worden om te starten aan een mediation traject of ermee door te gaan. • Bij de verwijzing vanuit de Rechtspraak naar een mediator wordt rekening gehouden met het profiel van de mediator en of die bij de aard van de kwestie en partijen past. De verwijzende rechtbanken wegen hierin ook aspecten van veiligheid mee. Bij een verwijzing vanuit de Rechtspraak naar een mediation traject vindt er bovendien mediation plaats door een MfN (Mediatorsfederatie Nederland) geregistreerde mediator. MfN-registermediators worden opgeleid op grond van een beroepsprofiel gericht op kennis en vaardigheden, waarna zij specialiseren en bijscholen op vakgebieden. Psychologische en inhoudelijke componenten en conflictdynamieken zijn hier een onderdeel van, evenals bijvoorbeeld het herkennen van machtongelijkheid. • Ook voor mediation in strafzaken, zoals opgenomen in het Besluit slachtoffers strafbare feiten en het Beleidskader herstelrechtvoorzieningen, hebben partijen, waaronder het slachtoffer, de vrijheid om niet deel te nemen aan mediation of niet verder deel te nemen. Dit geldt voor alle strafbare feiten en dus ook voor strafzaken waar sprake is van geweld tegen vrouwen. • Bij een verwijzing naar mediation in strafzaken zal alle relevante informatie meegenomen en meegewogen worden door het Openbaar Ministerie of de Rechtspraak, dus bijvoorbeeld ook de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. De MfN-registermediators (in strafzaken) zijn aangesloten bij de Vereniging van Strafmediators en voldoen aan een beroepsprofiel dat het hanteren van dader-slachtoffer dynamiek eist, waarin mede elementen van dynamiek bij geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld zijn meegenomen.
<p>53c. De economische bescherming van vrouwen te versterken in</p>	KNL; JenV/FIN	<ul style="list-style-type: none"> • Ongehuwde samenwonenden kunnen op vrijwillige basis de pensioenuitvoerder verzoeken om de pensioenrechten bij beëindiging van het samenwonen te verdelen.

<p>feitelijke samenleefsituaties met betrekking tot onderhoud, eigendom en erfenis, en zorg voor adequate pensioenverdelingsregelingen;</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Niet-geregistreerde samenwonenden moeten zelf maatregelen treffen met betrekking tot de wettelijke erfrechten, bijvoorbeeld door middel van een notarieel testament. • Om in aanmerking te komen voor de fiscale partnerschapsstatus met betrekking tot vrijstellingen van successierechten (€828.035 in 2026) is ofwel een notariële samenlevingsovereenkomst met wederzijdse zorgverplichtingen vereist, die ten minste zes maanden vóór het overlijden is gesloten, ofwel moet er sprake zijn van vijf jaar samenwoning op hetzelfde adres, zoals geregistreerd in het Basisregister Personen (BRP). • Er bestaat geen wettelijke onderhoudsplicht voor niet-geregistreerde samenwonenden, maar deze kan wel worden opgenomen in een notariële samenlevingsovereenkomst tussen niet-geregistreerde samenwonenden. • De overheid ondersteunt notariële overeenkomsten door middel van subsidies. Voor 2026 staat onderzoek gepland naar de mogelijkheden om de bescherming van niet-geregistreerde samenwonenden te verbeteren (WODC-onderzoeksprogramma).
<p>53d. De aanpak van huwelijkse gevangenschap te versterken en de juridische waarborgen tegen huwelijkse gevangenschap te versterken, structurele capaciteitsopbouw aan rechters, aanklagers en wetshandhavers over huwelijkse gevangenschap te bieden en richtlijnen over religieuze huwelijken te geven.</p>	<p>KNL; JenV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De Wet ter voorkoming van huwelijkse gevangenschap is op 1 juli 2023 in werking getreden. Deze wet maakt het voor de rechter gemakkelijker om een burgerlijk en een religieus huwelijk tegelijkertijd te ontbinden. De wet bepaalt tevens dat beide echtgenoten in principe verplicht zijn mee te werken aan een religieuze echtscheiding. • Het familierecht en het jeugdrecht maken een ingrijpende ontwikkeling door. De afgelopen jaren is er zowel op nationaal niveau (door het RSJ en het Verwey-Jonker Instituut) als op internationaal niveau (door GREVIO) uitgebreid onderzoek verricht. • Familierechtbanken hebben extra aandacht besteed aan het onderwerp huwelijkse gevangenschap, bijvoorbeeld door het in opleidingen op te nemen. Voor openbare aanklagers is er een verplichte cursus over huiselijk geweld, waarin huwelijkse gevangenschap aan bod komt. • Binnen de rechterlijke macht is een projectgroep opgericht om te onderzoeken op welke thema's verdere actie nodig is. In samenwerking met het opleidingsinstituut SSR (Opleidings- en Studiecentrum voor de Rechterlijke Macht) wordt gekeken naar manieren om de kennis en opleidingsmogelijkheden te verbeteren. Een voorbeeld hiervan is dat onlangs (10 oktober 2025) een themadag over „intiem terrorisme“ werd georganiseerd, en dat dit thema ook aan bod kwam tijdens een nationale themadag voor jeugdrechters. • Daarnaast buigt de projectgroep zich over mogelijke verbeteringen in de informatievoorziening, zowel intern als in samenwerking met partnerorganisaties • Er zijn diverse voorlichtingsactiviteiten en -campagnes georganiseerd. Er zijn folders over dit onderwerp beschikbaar gesteld voor professionals, waaronder rechters, politieambtenaren en het Openbaar Ministerie. • Naast wetgeving heeft de regering zich gericht op bewustmaking, bijvoorbeeld door burgers en professionals te informeren over de wettelijke mogelijkheden om een religieus huwelijk te

		<p>beëindigen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Nationaal Expertisecentrum voor Eergerelateerd Geweld onderzoekt dit soort zaken en maakt deel uit van de Nationale Politie, aangezien huwelijksgevangenschap vaak gepaard gaat met andere vormen van geweld. Elke politie-eenheid heeft één of meer agenten die het eerste aanspreekpunt zijn voor zaken waarbij sprake is van eergerelateerd geweld. Wanneer de politie een melding ontvangt waaruit blijkt dat er mogelijk sprake is van huwelijksgevangenschap, overleggen de politie en Veilig Thuis vaak met elkaar, waarbij het Nationaal Coördinatiepunt Gedwongen Huwelijk en Gedwongen Verlatingssituaties een centrale rol speelt. Dit centrum biedt advies, ondersteuning en hulp bij complexe zaken en kan slachtoffers in het buitenland helpen bij hun terugkeer naar Nederland.
--	--	--